

Carpații

Director: Aron Cotrus

REVISTA CULTURALA

Redactor: Traian Popescu

A MURIT MOSCARDO DAR MOSCARDO TRAIESTE

de Pedro de PRAT Y SOUTZO
Ambasador al Spaniei

CANTECUL DESTARARII

Desfășurător de totdeauna al Neamului românesc,
de Aron COTRUS

Cu inima strânsă, revenind dela înmormântarea generalului Moscardo, încerc să răspund rugămintii revistei "Carpații" de a evoca în câteva linii omul care m'a onorat cu binevoitoarea lui prietenie. Cred că pentru mine este o datorie sacră să mă adresez, prin mijlocirea revistei "Carpații", Românilor spre a scrie câteva rânduri despre acel care și iubea atât de mult, despre cavalerul "sans peur et sans reproche". Numele generalului Moscardo, pentru mine, este legat nu numai de amintirea uneia dintre cele mai patetice epopei din Istoria militară din toate timpurile, ci și de amintirea acelei Români, mie atât de dragă, unde am trăit tot războiul nostru de eliberare, în mijlocul unui popor a cărui inimă bătea la fel cu inima mea în fața acelei mărețe rezistențe a Alcazarului de Toledo.

În momentul când asediul Alcazarului a fost ridicat, sosind trupele comandate de un alt mare prieten decedat, camaradul meu din Africa generalul Varela, o de-

Din inima Spaniei, de-aici din Madrid, ale gândului aripi cu spre voi le deschid și pe pânza pământului, din prăpăd în prăpăd, simt că vă aud și parcă vă văd pășind ca'n vedenii, venind ca în vis, mulțimi abătute, fără nume și număr, cu-a destărilor traistă la umăr, spre masa la care, ca'ntr'un pustiu, întârziu să scriu și, cu junghieri în trup, cuvinte de fulger din suflet să-mi rup: să le trimit cu vântului vântului pe tot rotogolul pământului, pe unde al sorții lung vifor cumplit v'a încolțit, v'a risipit...

Ajung pân'la mine amarnice șoapte din miazăziua, din miazănoapte, dela soare-răsare, dela soare-apune și parcă se schimbă în rugăciune: să sue aspră din al nostru rost peste toate vitregiile ce-au fost și-asupra noastră crunt s'au abătut din al veacurilor început...

În vântul care văjăie vifornic afară, de la cântă pătânile bietul Ion Caratare, ce-și duce, în inima și în fluxul văpaia, de subț Anzi și pân' subț Himalaia.

Cântă de dor, de urât și necaz, visându-se înrăși pe Caucaz, ori printre cei pe cari el i-a văzut cum cad, pe stepele carbe și la Stalingrad...

De dincolo de munți uriași și de ape cântă de parcă ar fi pe aproape, printre câmpuri și case străine, în drum către mine...

De pe ce colțos și nevăzut picui vine, spre mine, cântecul lui printre freamăte și printre șoapte în acest miez de noapte, de parcă l-ar trimite Dumnezeu din alba copilărie a Neamului meu?

Și vin către mine sălbatic și uiere și doine acăpate din frunze și fluere și apulberate chemări ca din goarnă, ce munți departe parcă-i răstoarnă și-aruncă năprasnic spre-ale Rusiei uși, obloane de fier și Carpați de cătuș, peste hoarde muscălești în lungă fugă spre țara n' care oamenii se înjugă...

Ah, neam al meu, neam al meu, sufletul ni-a rămas unde trăit-am mereu și unde cu urși și cu crivățul ne-am luat de gât, și nu ne-au doborât!...

Carpații parcă scurt s'au amuș de unde sânt, să umbie ca'n basme după noi pe pământ: nu cumva de-ai tăta amărăciuni și nevoi, să uităm care-i drumul ce duce 'napoi...

Prin somn eu tressalt și rău sânge asud și parcă milioane de glasuri aud, cum vin și tot vin de-acolo, de departe, dintre viață și moarte...

E-un semn dela-al tărilor Domn? E neamul meu ce chinuie prin somn, visându-se liber, la adăpost de crunta iobăgie muscălească ce-a fost? și de calmucii ce lătrau și nu mai lătră în străvechea lui vatră?!

Din albe, dulci aduceri aminte voi îmi ieși, ca din piatră, 'nainte de pretutindeni, de pretutindeni; ca de sub fulgere, de sub fulgi, de sub grindeni, nu cu inimi și cu ulcioarele pline, să sburde bucuria în voi și în mine, ei cu lacrimi amare, ce mereu se arată pe fața voastră de sbucium mîncală, crunt osândiți de soarte să n'ntălmim, pe toate drumurile lumii, ca'ntr'un fîntîrim...

Robi ai aceluiaș orb nenoroc din Alasca, din Mexic pân' în Țara de foc, prin Brazilia, Noua Zeelandă și-Australia, ne ducem dorul de țară și jalea și subț grele furtuni, ce somnul ni-l latră, ne visăm mereu întorși la vatră, de pe toate drumurile nevăzute ale vântului și din marginile cenușii ale pământului...

...

Hai, gândule grăbit, oprește-te oleacă, osteneala să-mi mai treacă și să-mi aduc mai pe'ndelete aminte dacă mbătrânita frunte nu mă minte...

Lumea n'am putut, în voe, s'o cutreer, că Domnul Dumnezeu m'a vrut doar greer și greer, precum o știți, sunt cam nătângi și nesocotiți și-așa lipiți pământului cum sânt, cin' să-i bage'n samă pe pământ?!

Așa cum sânt, cum mă vedeți acum, ca pe un omorât de moarte, cel de tot un omorât de moarte, n'oi mai cămăna, cu manile goale, cu pâră în vînt, am bătut și eu destul pământ și-am trecut prin frig și prin furtună, colora de-un neam cu mine să le due o vorbă bună, să-i mîngai blînd pe creștele pe toți dela străbuni și pîn'la strănepoți...

Bea de vinul vieții și de-a lumii frământare, mi-am făcut din cântec armă de apărare împotriva foamei, și-a frigului și-a sorții și-ale morilor de vînt ale morții...

Am mătusi, unchiasi, verisoare și veri printre'nțăi destăreți din Ungaria de ieri, din țara aspră, care-a fost și nu mai este decît o urâtă poveste...

La Cleveland am avut și am neamuri de-aproape, plecate peste munți și peste ape, smulse de-ale aurului nebune năluce din satele lor albe de mîerie și cuc, pe unde de lăsa legănarea vaporului să bea apă străină din ulcioarele dorului...

Acolo a fost firul vieții să i-se tae, și bunului meu unchiu Nicolae...

Câte dintre-ale mele trudite neamuri n'au trăit și trăiesc sub înstelatele flamuri ale acelei uriașe și mănoase Americi, pe unde clăditu-și-au așezări și biserică din piatră de neclătinat, mai tari ca'n Ardealul de unde-au plecat?!

Dar în singurătatea lor, vai, cât timp și-or mai spune în românește amerita rugăciune?!

Și peste-un veac, pe câți din ei o să-i mai doară de-a doinei și de-a dorului țară?!

Unii s'au întors la sărăcia lor, alții au rămas pe loc, călîți de nenoroc și de noroc, strivind sub călcăie necaz după necaz într-o dărză viață ce nu da răgaz, în calea fierbinte, mănoasă și flămândă, de izbândă după izbândă, izbutind într-o zi, ca aiurea'ntr'un an pîn'ce soarele nu se afundă'n ocean...

Acolo, între fii și fiice, între nepoți și nepoate, mătușa Ana, își duce bătrânețele împacate și nu mai visează de-acuma, parcă, în Oarda copilăriei să se mai întoarcă...

Viața lor a prins acolo adănel, puternice rădăcini și-azi nu se mai simt străini între străini... Au făcut legământ cu noul pământ, credincioși să-i rămână pîn'peste mormânt: săi dea lucrători, cărturari și ostași

(Urmează pagina 2.)

General MOSCARDO.

legație de legionari din Garda de fer, în frunte cu generalul Zizi Cantacuzino, m'au anunțat că ei doresc să ofere o sabie de onoare generalului Moscardo. Era sabie cu care generalul Cantacuzino luptase în războiul balcanic și primul războiu mondial. Lama săbiei de oțel de Toledo, purta ca glorioase urme, loviturile date sau primite în vicleșurile atacuri ale generalului nîmbat de legendă. Un argintar legionar a lucrat cu o desăvîrșită artă garda săbiei, reunind simbolurile Legiunii și ale Falangei.

Acastă sabie de onoare i-a fost remisă generalului Moscardo la Cartierul lui general de către printul Cantacuzino întovărășit de vitejii legionari cari su venit să ne aducă sprijinul simbolic al poporului român. Din această echipă doi—Moța și Marin—su căzut pe front la Majadahonda, ceilalți, mai târziu, au murit asasinati...

Când am aflat ieri moartea lui Moscardo, m'am dus la modesta lui locuință; la ușa ascensorului am întâlnit pe Raimundo Fernandez-Cuesta și am urcat împreună. Generalul odihnea învâluit într'un lînjoliu alb, într'un mo-dest sicriu de culoarea lemnului de abanos. După ce am

(Urmează pagina 3.)

C. Argetoianu

Unce C. I. Argetoianu a rămas un incofinibil dilectant, zeflemisand oamenii, teoriile politice, descoperind, cu o rară și rafinată voluptate, în dosul grandilocvenței, fața vulgară a interesului personal. Nu-l speria egoismul, îl găsea că este elementul motor al vieții sociale; indulgența cu care judeca acțiunile egoiste ale oamenilor amintea atitudinea lui La Rochefoucauld, fără nici o iluzie asupra acțiunilor dezinteresate. Ceace îl irita, îl stimula sarcasmul, era cabotinajul nobililor sentimente, farsa idealistă, încercarea de a acoperi cu toga imaculată a idealului, interese personale. Adesea, folosea un cuvânt de spirit spre a desumfla o falsă grandilovență, manta sonoră pentru a strecura în contrabandă mărunte și foarte omenești combinații. Critica lui batjocoritoare, dizolvantă, era de natură să descurajeze orice entuziasm. Mai ales ce era fals îl repugna și exagerarea sentimentelor era un semn al falsității.

Chénedolié care a cunoscut bine pe Rivarol și a lăsat unele note despre spiritualul critic al revoluției franceze, l-a definit admirabil: "fără seamă în a-propos, Rivarol avea o săgeată, o epigramă pentru fiecare eveniment literar sau politic; el agăța un cuvânt tragediei sau comediei mai noi, predicea la modă, academicianului zilei și acest cuvânt rămânea, era un stigmat care nu se mai ștergea". Mi-am amintit de această caracterizare a lui Rivarol acum când încerc să evoc pe C. I. Argetoianu: capabil să trateze cu o reală competență și seriozitate cele mai complicate probleme, dar lipsa de elan, de credință și scepticismul organic, îi anulau calitățile excepționalei lui inteligențe. Avea o pregătire intelectuală superioară multor oameni politici; își luase doctoratul în medicină la Paris și trecuse doctoratul în Drept. Avea un gust sigur în artă, în literatură, familiarizat cu toate manifestările gândirii, dar ocolăea cu eleganță, în acele ferme-cătoare convorbiri prietenești, tot ce ar fi putut să apară ca o ostentație pedantă a vastei lui culturi.

Prin 1921 scoatem revista "Hiena" și publicăm poezii de Tudor Arghezi; din acele poezii strănse mai târziu în volumul "Florile de mușcali". Tudor Arghezi nu era un nume prea recomandabil; ca redactor al "Gazetei Bucureștiului", publicat de comandatara germană în timpul ocupației, fusese în 1919 condamnat și numai grație intervenției lui N. Iorga grațiat. Intr-o zi lăudându-i talentul lui Arghezi, am fost surprins de replica lui Argetoianu: "ca poet, parodie al lui Tristan Corbiere mai ales, și al lui Jean Rictus. Ai citit "Soliloque du pauvre"? Ca pamphletar imită grosolan pe Leon Bloy. Dacă ai citit "Le mendiant ingrat" și cu deosebire "Je m'accuse" ai modelul.

Cu singura deosebire că Leon Bloy avea dogoarea unei convingeri, iar Tudor Arghezi numai rânjetul și balele trivialității. În artă, imitația pune în valoare defectele modelului, defecte pe care talentul, inspirația, le făceau tolerabile.

A luat din bibliotecă cartea "Je m'accuse" de Leon Bloy și mi-a dăruit-o. "Ca să-ți reduc entuziasmul pentru Tudor Arghezi, cel mai bun antidot este să cunoști izvoarele de inspirație". În acea vreme nu citisem din Leon Bloy decât "Un brélan d'excommuniés", acele evocări a trei scriitori catolici: Barbey d'Aurevilly, Ernest Hello și Paul Verlaine. Când esti tânăr, caricaturizarea obiectului admirației tale, te rănește adânc. Vroiam să găsesc argumente și să pot răspunde criticii sumare aș de nimicitoare pe care o făcuse spontan și cu o dezarmantă siguranță C. I. Argetoianu; cu o tinerească pornire am citit întreaga operă a lui Leon Bloy, am cotrobăit prin librării și pe la anticari, până am găsit volumul lui Jean Rictus "Soliloque du pauvre" cu admirabilele desene de Jean Steilen, precum și "Les amours jaunes" de Tristan Corbiere, poet pe care nu-l știam de cât dintr-un portret făcut de Remy de Gourmont în "Le livre des masques". Mă încapătănam să nu-mi mărturisesc că Argetoianu avea dreptate și am ocolit cu grijă să mai aduc în discuție numele lui Arghezi. M'am fi durut să-i dau satisfacție ratificându-i aprecierea: suferim adânc când ni se dărâma idolii.

Această sigură apreciere în pictură. Dacă în biblioteca oricărui om politic descoperim un orizont interesant al preocupărilor lui, lipsa preocupărilor artistice era comună oamenilor politici. În casa unui om politic de o rafinată inteligență și gust, Al. Marghiloman, nu exista o singură operă de artă. Ionel C. Brătianu avea ca pictor al familiei pe Ștefan Popescu, cel care a ilustrat așa de frumos volumul de poezii "Florile" al lui Ionel Pillat. În casa lui G. G. Mironescu, locul de onoare îl ținea Steriadi; se mai găseau și câteva tablouri de pictori selecționați de pictorul familiei, Brașadriu. La Măldărești, I. G. Duca strânse cu o discretă pasiune și o fină înțelegere cea mai bogată colecție de icoane. Bine înțeles, Octavian Goga își făcuse o frumoasă galerie de tablouri de: Ressu, Dărăscu, N. Tonța, Pătrașcu, Theodorescu-Sion, în cele mai frumoase realizări. Restul oamenilor politici erau indiferenți față de arta plastică.

Argetoianu era un adânc cunoscător al artelor plastice, gustul lui sigur se evidenția din ceace colectase: Grigorescu, admirabil reprezentat, o colecție dintre cele mai frumoase pânze ale lui Luchian, două portrete de A. Mirea, câteva pânze de Pătrașcu, o serie de tablouri de Tonța, Theodorescu-Sion, Dărăscu, Camil Ressu, icoane așese cu o fină înțelegere a picturii bizantine și portretul actorului Aristide Demetriadi în rolul lui Hamlet, pictat de Izer. Mai multe sculpturi de Pacurea, O. Han, Jalea, Storck. Imi deveniseră familiare, contemplându-le de nenumărate ori. Tablourile rânduite cu gust, grupate ca într-o simfonie de imagini, proiectau, înlesneau înțelegerea celui care le achiziționase, mai apropria de sensibilitatea intimă a omului care se ascundea cu atâtea încapătănări în dosul aparenței de zeflemist.

Generalul Alexandru Averescu a fost cea mai spontană, cea mai autentică popularitate în sensul unei ample și emoționante confesiuni colective; cultul eroismului este mai profund în conștiința poporului român decât ni-l închipim, ca și eterna năzuință spre o dreptate socială a maselor românești, unită cu o aspirație către un principiu de autoritate. Între 1919 și 1944, în curs de un sfert de secol s-au succedat atâtea popularități, dar toate au avut în formația lor o predominantă contribuție a unei propagande conștient subordonate unui scop politic bine definit. Popular a fost și Ion Mihalache, dar nimeni nu s'ar încumeta să vorbească de mitul Mihalache, cum nu se poate vorbi de mitul Maniu, dar s'a cunoscut mitul Averescu. Cum s'a format, cari au fost primii lui credincioși? Nimeni nu poate spune. Au fost ofițerii armatei a II-a comandate de generalul Averescu, primii zelatori ai popularității?

Am făcut parte ca ofițer din divizia I-a și de la începutul războiului până la armistițiu, am fost pe front cu regimentul 17 Mehedinți. Vremea se scurgea domol în

trânșee și ne căsbeam să umplem golul orelor cu nesfârșite dialoguri asupra viitorului. Nici un ofițer nu proiecta ca un nume de posibilă raliere politică pe acela al generalului Averescu. Invațătorii, ofițeri de rezervă, visau să realizeze un partid țărănesc și foarte puțini au ziseră de Ion Mihalache, iar cei cari îl cunoșteau de la congresele Asociației invațătorilor, știau numai că era un adversar al lui Ionescu-Lungu, în lupta pentru președinția acestei Asociații. Prima dată când am auzit pronunțându-se, în timpul războiului, numele generalului Averescu, a fost în retragere, pe dealul Sarului, lângă Piatra-Olt: un soldat mi-a spus că de pe dealul Sarului nu ne vom mai retrage deoarece va veni generalul Averescu și îi va da peste cap pe Germani. Ceace m'a impresionat a fost faptul că această credință era împărtășită de toți soldații din compania pe care o comandam. Era pe la sfârșitul lui Octomorie 1916.

Popularitatea generalului Averescu a fost o creație a soldaților și ea s'a impus cu o impetuoasă forță fără nici o contribuție propagandistică a intelectualilor. Ne-am trezit într-o bună zi năpădiți de această popularitate care se impunea cu o forță irezistibilă. Fiecare găsea în acest imperios curent al tranșelor ceva din tainicele lui aspirații către o nouă rânduală a Statului. C. I. Argetoianu și-a dat seama de potențialul politic al populației generalului Averescu și a căutat să o încadreze unei mișcări politice subordonate unui program. Generalul Averescu avea oroare de partide, de aceea el a preconizat formarea unei Ligi, un fel de asociație de oune intenții, amestec disparat de personalități bine definite, fără să fie unite printr-o idee comună sau printr-o unitate de concepție în ceace privea structura Statului. Existau, totuși, unele arințări între cei cari își dăduseră adeviziunea: ostilitatea față de partidul liberal și revolta contra modului cum fuseseră folosiți cei doi ani de neutralitate pentru înzestrarea armatei. Acest sentiment străbate și în seria de articole intitulate "Răspunderile" publicate de general în ziarul "Îndreptarea", care apăruase la Iași în Aprilie 1918.

"Răspunderile" tălmăceau starea de spirit a țării, ralia sentimentul public, dădeau generalului Averescu proecția unui providențial interpret al voinței politice a țării, dar nu puteau forma programul unei acțiuni de durată. "Răspunderile" în sine puteau însemna o lichidare a trecutului, o sancționare a celor cari se dovediseră inferiori posturilor de comandă deținute de la 1914, dar, prin natura lor negativă, nu rezumau un program de acțiune creatoare. Între problemele ridicate prin realizarea României Mari, așa cum o visasem de la Nistru până la Tisa, și preocupările lumii politice din 1918 și 1919, exista un contrast așa de isbitor, încât n'ar fi exagerat să spunem că noul Stat n'a avut cadrele politice pe care le necesita.

C. I. Argetoianu, prin chiar structura lui sufletească, nu putea să pună în discuție popularitatea a generalului Averescu și concepția revoluționară a Statului. Dilectant sceptic zeflemist, el făcea politică din necesitatea unui divertisment sportiv, fără elan pentru că era fără nici o credință. Nu odată i s'a svârșit acuzația de "reacționar", nepotrivit calificativ: un reacționar crede în valabilitatea unor idei, apără cu îndârjire o ordine socială. Ori, C. I. Argetoianu era convins că războiul impusese o revoluție în structura social-politică a țării și trecuse la pensie lumea care formase clasa politică până la 1919. Nu credea că democrația însemna un progres, se mulțumea doar să constate o realitate. Sainte-Beuve făcea această mărturisire: "nu am ură față de eri și nici față de alaltieri și nici față de vre-o formă de guvernământ; am tras folos din experiență și în politică eu sunt omul faptelor". C. I. Argetoianu putea să și însușească această mărturisire a lui Sainte-Beuve.

Dacă și-a dat seama de imensitatea popularității generalului ca și de semnificația politică a faptului, nu a avut însă capacitatea de entuziasm pe care o cerea registratorul politic al acestei tresăriri la o viață nouă a poporului român. Inteligență, spirit de pătrundere, cultură și un autentic patriotism au fost anulate de un scepticism în ceace privește acțiunile dezinteresate ale oamenilor, și printr-o rece indiferență față de sistemele politice și valabilitățile lor. Chamfort obicinuia să spună: "cea mai bună filozofie cu privire la lume este să unești, față de ea, sarcasmul vesel cu indulgența disprețului". Această atitudine a avut-o totdeauna C. I. Argetoianu ceace l-a predestinat sterilității în politică. Nu era ursuz și nu avea nimic de mizantrop. Orice mizantrop este un dezamăgit, un om care a crezut în noblețea oamenilor, în capacitatea lor de acțiuni dezinteresate și a fost nevoit, continuu, să descopere cu este un etern păcălît, refugindu-se se în izolarea de om înăcrît.

C. I. Argetoianu nu și-a făcut niciodată vre-o iluzie asupra oamenilor. Observator satiric a disprețuit totdeauna prefăcătorile idealiste, comedia idealurilor și s'a amuzat. Avea darul să rezume o situație, o impresie generală printr-un cuvânt de spirit. Grigore Filipescu neas-tampărât, incapabil să înțeleagă că istoria nu are întoarceri, vroia să reînvie, mai târziu, partidul conservator sub firma "Liga Vlad Tepeș". Argetoianu a definit astfel această încercare: "Dintr'un mare partid istoric a rămas numai o infimă minoritate istorică".

Într-o zi mărturisise: "așa cum sunt oameni cărora le place să observe în grădinițele zoologice obiceiurile patru-pedelor, mie îmi place să frecventez lumea ca să pot studia bipedele". Putea să existe o mai paradoxală asociație ca aceea dintre un om fără nici o iluzie despre oameni și o extraordinară popularitate care nu reprezenta altceva decât o patetică iluzie colectivă despre un om? Și acest om era socotit, cu o emoționantă convingere, providențial și totuși, Argetoianu avea o noțiune mai exactă despre popularitatea generalului Averescu decât cel care fusese creiat în tranșee ca întruhiparea mult așteptatului făcător de bună rânduală în țară.

Există erori inițiale în politică ale căror consecințe te urmăresc cu o implacabilă înverșunare, erori decisive. O asemenea eroare a svârșit generalul Averescu în August 1919 când s'a lăsat convins să participe la alegeri. Ionel Brătianu demisionase și recomandase regelui un guvern prezidat de generalul Artur Văitoianu, compus din oameni devotați partidului liberal. La hotel Boulevard, unde locuia Averescu, se întruneau pentru a examina situația și a decide dacă se va accepta participarea la alegeri

sub un guvern liberal camuflat: Take Ionescu, Iancu Flondor, Vladimir de Herța, C. I. Argetoianu și, evident, prezida generalul. Pentru participare era Argetoianu, contra: Take Ionescu, Iancu Flondor, Vladimir de Herța, Generalul Averescu ezita. În 1919, Tak Ionescu se bucura de un mare prestigiu în politica internațională, cuvântul lui era ascultat la Londra și la Paris; pentru câștigarea acestui prestigiu contribuise nu numai inteligența lui de elită, cultura, experiența politică, linia rectilinie a acțiunii duse spre a determina intrarea în războiul alături de aliați, ci într-o mai mare măsură suplețea lui, graba cu care făcea concesii spre a netezi negocierile.

Ionel C. I. Brătianu era de o dărză intransigență, cerea aliaților să respecte integral angajamentele luate prin tratate. Take Ionescu ceda, de exemplu, Torontalul lui Pasici. Ori de câte ori s'a acordat calificativul de "mare European" unui om politic român, întotdeauna acest titlu pompos era consecința unor mutilări ale intereselor românești. Dar nu mai puțin, Take Ionescu era un nume de mare circulație internațională. În țară, pentru masele populare el era doar un om al trecutului; preconizase un regim democrat și susținuse, cu sinceritate, democrația, dar nu era acceptat de nouele elemente politice. Fără îndoială o mare nedreptate, dar judecata multimilor este sumară și mai totdeauna nedreaptă. Se explica de ce Take Ionescu, care nu cunoștea schimbările care avuseseră loc în viața publică și care considera popularitatea generalului numai de suprafață, fără nici o adâncire în mase, era pentru atârnarea de la alegeri. Avea teamă să se infrunte cu această lume nouă, iar prezidarea alegerilor de un guvern liberal camuflat, în aprecierea lui Take Ionescu, completa neșansele. Iancu Flondor, în Bucovina, se bucura nu numai de o mare autoritate printre Români, dar și minoritățile aveau încredere și respect în acel exemplar de elită al tradiției românești. Familia Flondor apare în hrisoave încă de pe vremea lui Alexandru cel Bun.

Pentru Iancu Flondor participarea la alegeri însemna o ratificare a sistemului de falsificare a Constituției pe care o inaugurasă regele Ferdinand, sub inspirația lui Barbu Știrbei. Primele alegeri ale României-Mari trebuiau să se facă sub un guvern național care trebuia să garanteze cea mai perfectă imparțialitate, oprind intervenția administrației în alegeri. Vladimir de Herța, un mare boer moldovan, nu avea nici o legătură cu masele basarabene. Toate argumentele folosite de Argetoianu pentru a susține participarea în alegeri se isbeau mai ales de intransigența lui Iancu Flondor, care nu ostenea să repete: "participând, ratificăm intervenția regelui spre a împiedica corecta funcționare a sistemului constituțional; este o chestie de principiu. Constrângând pe rege să rămână așa cum îi este menirea, neutru, în lupta dintre partide, se va da valabilitate regimului democrat".

Take Ionescu susținea cu bogăție de argumente teza lui Iancu Flondor. În sfârșit, Argetoianu a fost învins; generalul Averescu s'a raliat ideei de neparticipare. L'am văzut după ce s'a dat comunicatul ziarelor, era furios; singura dată când l'am văzut că nu și domină nervii. Vedea clar consecințele: "abținerea de la alegeri a generalului Averescu creiază partidul țărănesc". Și rezultatul alegerilor a ratificat pronosticul lui Argetoianu.

Alături de general și deci, profund de popularitatea lui Dobrescu-Argeș și anume, creșterea unui partid țărănesc. În iarna anului 1918, Ion Mihalache credea că s'ar putea utiliza popularitatea generalului în folosul ideii țărăniste; dar neparticiparea "Ligi populare" lăsată câmp liber propagandei țărăniste. Cum s'ar fi putat explica țărănilor neparticiparea la alegeri? Argetoianu a fost insistent rugat de șefii organizațiilor să treacă peste hotărârea generalului și să se pună liste în toate județele, dar, surprinzător, a refuzat să sprijine un act de răzvrătire. La Râmnicul-Sărat, șeful organizației, C. C. Brăescu, nu a ținut seama de comunicat și și-a pus lista în numele generalului Averescu; lista a fost aleasă în întregime, cu o strivitoare majoritate. Se verifică marea greșală a abținerii.

Din aceste alegeri a ieșit ca un factor nou în viața politică a țării partidul țărănesc. Guvernul numit al Federației a avut darul să sperie partidul liberal și pe rege: Barbu Știrbei a devenit susținătorul dizolvării parlamentului și aducerei la guvern a generalului Averescu.

Atât guvernul Averescu cât și parlamentul ieșit din alegerile din Aprilie 1920 au constituit cea mai frumoasă manifestare a democrației românești. Guvernul era format din: Matei Cantacuzino la Justiție, Petre P. Negulescu la Instrucția Publică, Take Ionescu la Externe, Octavian Goga la Culte și Arte, iar președinte al Camerii era Duiliu Zamfirescu. Camera nu era populată cu agenți electorali, astfel că debaterile parlamentare se desfășurau la un nivel superior. Argetoianu deținea ministerul de Interne și conducea, de fapt, politica partidului.

Moștenirea lăsată de guvernul Federației prezidat de Al. Valda-Voevod era din cele mai grele: un sentiment de nesiguranță străbătea țara în toate domeniile de activitate: totală se simțea o gravă deficiență a autorității. Dacă Cristian Rakovski s'ar fi găsit în acele momente în România și nu în Rusia ar fi putut explota, cu un real succes, această delăsare a puterii executive. Din clipa în care sovietele de soldați ai armatei rusești l-au liberat, în Noembrie 1917, din închisoare, Cristian Rakovski nu a întrerupt contactul cu partidul socialist român al carui șef continua să fie și după ce s'a dus în Rusia, spre a se uni cu Lenin și cu Trotski. O lună după eliberarea lui, Rakovski își reluasă activitatea: completul revoluționar rus al sovietului de la Școala decise arestarea familiei regale române, a guvernului și proclamarea republicii. Agenții de legătură ai lui Rakovski mențineau permanent contactul cu socialistii români. Încercarea de insurecție din 13 Decembrie 1918 a fost executată conform indicațiilor lui. Partidul socialist român avea a singură energie revoluționară, în afară de Rakovski, pe I. C. Frimu.

După ce mișcarea vechi socialistă s'a destrămat în 1899 prin trecerea tuturor intelectualilor la liberali—asa numiți generosi—muncitorul I. C. Frimu a format, din membrii societății de ajutor "Munca", un fel de școală de cadre ale partidului socialist. Ziarul "România muncitoare" care avea o parție neregulată, era scris în întregime de muncitori și a constituit fermentul înghetării unui nou partid. Energia tăcută, idealismul revoluționar, curajul lui I. Frimu ar fi putut da o direcție bolșevică partidului socialist dacă n'ar fi murit de tifos exantematic în Ianuarie 1919. Cu toate că prin moartea lui Frimu partidul socialist pierduse o energie revoluționară capabilă să însuflețească masele, datorită agenților

(Urmează pagina 8.)

C. Argetoianu

ganizatoare. Politica exclude pe diletanți, ea cere oameni străbunați de o credință. Este adevărat că diletanțismul în politică, personal, asigură un avantaj: indiferența față de oscilațiile opiniei publice. Orice pasiune confisacă, anejașă, provoacă o suferință atunci când dăruie pentru care cineva luptă a suferit o înfrângere, diletanțul aduce indiferența unui jucător de cărți care nu înțeleg nimic. Spiritul mușcător, plăcerea de a folosi întințuri epigramatice pentru a defini o situație sau un om, mânia de a selemisi totdeauna spre a ridicula solemnitatea, i-au creat în sânul partidului vrăjmași implacabili. O urașă de intrigi au făcut de neînălțat separarea lui Argetoianu de generalul Averescu în 1923, cu toate eforturile lui Octavian Goga de a împiedica rup-tura. Și de la această dată s'au succedat avaturile lui politice.

În 1924, a fuzionat cu N. Iorga și în 1925, partidul nou format se contopește cu partidul național al lui Iuliu Maniu. În 1927, acceptă să facă parte din guvernul Brătianu. Trece la prin partidul liberal nu răspundea nici unei necesități. În 1932, a format cu N. Iorga guvernul alis de tehnicieni, în care deținea ministerul de Interne și cel de Finanțe. Dacă guvernul a fost o depri-manță experiență, răspunderea nu a avut-o N. Iorga ci, aproape în întregime, Argetoianu.

Ministerul de Finanțe nu cere un conducător de geniu, ci un bun administrator, care să nu cunoască limita la orele lui de lucru și să exercite un control continuu asupra unui aparat administrativ năruit, un om neînduplecat în aplicarea sancțiunilor spre a stăvili abuzurile și a asigura încasarea normală a veniturilor. Statul român avea cel mai păcătos aparat fiscal: de la percep-rea până la directorul din minister se practica din plin reculația sub toate guvernele. Argetoianu nu avea nici una din calitățile care se cer unui bun ministru de Fi-nanțe, și mai presus de toate îi lipsea voința de a se con-sacra unei munci obscure de control migălos în suprave-ghearea intrării veniturilor Statului.

A lăsat totul în seama unui secretar general, Mihăi-leșcu, care, prin abuzurile lui, isbutise să depășească chiar pe Telanu, faimosul secretar general sub național-ăranști. Când i-am atras atenția asupra procedurilor incorecte ale secretarului general, Argetoianu mi-a răs-puns: "Știu, dar îi închipui că înlocuindu-l, succesorul lui nu va proceda la fel? Cel puțin, tâlharul acesta s'a îndestulat; altul vine nălmând". Cu o asemenea concep-ție, cu acest scepticism în ce privește eficacitatea sancțiunilor, se duce un Stat la ruină. Nu se putea ima-gina ceva mai intristător decât contrastul dintre calită-țile inteligenței unui om înzestrat cu un ascuțit spirit critic, observator plin de pătrundere, identificând erorile și concepând soluțiile, și incapacitatea să realizeze ceva având răspunderea. Cu vorbe de spirit nu se adminis-trează un Stat!

Prietenii care mă lega de acest om mă făcea să sufer, văzând cum, politic, se anula. Pe bună dreptate, revoltat de nepăsarea lui Argetoianu în a cărei capacitate poli-tică crezuse, Iorga s'a dus la palat și a prezentat demisia guvernului fără să-l înștiințeze pe Argetoianu.

Straniu: opinia publică a sârlit în spinarea lui N. Ior-ga totuși deficitul politic al unei experiențe ratate. Ce nu s'ar fi putut face dacă Argetoianu și-ar fi pus intelligen-ța în serviciul unei idei, dacă ar fi fost înclinat de o pa-siune, de o ambiție creatoare? Și totuși, în cursul aceluia guvernării omul sceptic, diletanț, neluând nimic în serios, a făcut cel mai mare serviciu ordinii sociale: convernua-datorilor agricole. În 1931, situația agricultorilor (mici, mijlocii și mari) era dramatică: toți erau înglo-dați în datorii. Sistemul prețurilor maxime aplicate produselor agricole contrastând cu un protecționism ex-cisiv al industriei, absența de credite pentru agricultură, lăisaseră pe agricultor pradă cametei. Se accepta, ca nor-mal, o dobândă de 12 % care, de fapt, prin diverse adau-suri, ajungea la 16 %. Agricultura nu produce decât 4-5 %. Se explica de ce agricultorii nu reușeau să acop-ere nici cel puțin dobânzile, iar datoriile acumulate transformaseră, aproape întreg pământul țării într-o quasi proprietate a Băncilor.

Din 1930 problema datorilor agricole devenise o temă de agitație; se formase chiar o Ligă contra cametei în care se înscriuseră mai toți amărății de plugari. Arge-toianu a avut curajul să prezinte primul proiect de lege al conversiunii datorilor agricole. Proiectul a fost com-bătut în Comisia Camerei de Dinu Brătianu și de ne-crezut—de Ion Mihăilescu care fusese convins de Virgil Madgearu că orice schimbare s'ar aduce creanțelor va pro-voaca anarhia financiară și falimentul Statului. Prin acest act de curaj Argetoianu a smuls problema datorilor agricole din mâna demagogilor "Ligii contra cametei" economisind țării o revoluție.

Aceiași partide, liberal și național-tăranist, care com-bătuseră cu violență proiectul conversiunii, denunțându-l ca anarhic, doi ani mai târziu revendicau paternitatea ideii. Cum prin coloanele "Curentului" începând din 1930, un denunțat sâmb dramatica situație a agricultorilor, ca deputat în Comisia Camerei, am fost printre susțina-torii proiectului de lege al conversiunii. Știu de câtă ene-rgie a avut nevoie Argetoianu ca să impună proiectul, în-vingând rezistența Băncii Naționale, conspirația Bănci-lor și complicitatea partidelor. Dacă ar fi fost în toate împrejurările așa de hotărât, ce imense servicii ar fi pu-tut aduce țării!

Evoc cu oarecare tristețe pe omul de care am fost leg-at printr-o statornică prietenie. Poseda atâtă farmec în comentariile nuanțate pe care le făcea asupra oamenilor, asupra faptelor, Cinismul lui Argetoianu? O simplă le-gendă sau o greșită etichetare a curajului cu care de-nunța impostura sau falsul idealism. Înfașurarea lui ro-bustă, cruzimea cu care spunea lucrurilor pe nume l-au proiectat în opinia publică—înclinați spre simplificare—ca un om brutal, insensibil. De mai multe ori am fost oaspetele lui la Breasta—conacul moșiei Argetoianu de lângă Craiova—și în acel minunat parc am dialogat asu-pă complexului pe care îl formasea viața unei nețiuni. Parcul se întindea pe o înălțime care domina Valea Jiului și frumusețea aleelor, bogăția florilor te invita să-i dai ochuri în aole plimbări în care pasul ritmiza dia-logul, ca în ritualul filozofilor peripatetici. O încântare a spiritului acea inteligență clară, cultivată până la ex-ces, analitică, ostilă aparențelor amăgitoare, abordând în înălțimea capricioasă a dialogului, cele mai variate pro-bleme cu egală competență și siguranță. Ceea m'a sur-prins mai mult la Argetoianu era timiditatea pe care o avea în fața mamei lui. Afectuos și respectuos ca în îndepărtări ani ai copilăriei. Dacă nobletea s'a fost incarnată de o femeie, fără îndoială că nobletea românească a re-prezentat-o Doamna Constanța Argetoianu. De o mare bunătate, frumoasă încă; la 80 de ani avea eleganță în

mişcări că putea să fie învidiată de reginele de odinioară; o pasiona muzica, literatura și avea un gust sigur, o judecată literară care defineau un spirit de elită. Îmi amintesc de justa aprecierii operei lui Anatole France a cărei formă desăvârșită nu reușise să acopere lipsa de emotivitate. Respectul, afiața chiar a lui Argetoianu față de mama sa, surprindea.

Prima dată când am fost la Breasta, Argetoianu mi-a spus confidențial, înainte de a ne așeza la masă: "Mama nu vrea să pună vinul la gheață, dar nu refuză oaspeților calcarea acestei tradiții". Era de neînchipuit acea-tă delicatețe a lui Argetoianu. La masă, pe ascuns, s'ar-lea gogole de miez de pâine în felița lui, care accepta voioasă duelul. Când D-na Argetoianu a observat bom-bardamentul copilăros, i s'a adresat muștrător: "Gioni, fii cuminte". Și Gioni avea 61 de ani. Ca un copil sur-prins făcând strengări, "Gioni" s'a potolit.

În 1931 se preparase un proiect de lege prevăzând noi impozite, firește pe funcționari, singurii contribuabili cari nu pot să opereze o evaziune fiscală. Toți prietenii lui Argetoianu erau consternați văzând că-i însușește infamul proiect. Într-o zi, înainte de a depune proiectul, m'am dus la el acasă cu intenția să-i atrag atenția asu-pă greșelii pe care o săvârșea prezentând parlamentului un proiect de lege odios. M'a oprit atunci când am vrut să aduc argumente: "Inutil! Am renunțat la proiect. Mama este contra proiectului. Chiar azi am primit o scri-soare care m'a convins". Și mi-a dat să citesc scrisoa-rea, unde făcea cea mai caldă, cea mai justă apărare a funcționarilor, unită cu o critică asupra procedurii de a se pune impozite pe cei nevoiași, în loc de a căuta ve-nituri acolo unde se simte mărirea impozitului. Argetoi-anu era emoționat: teribilul, cinicul Argetoianu...

Oroarea lui de tot ce era fals îl împingea să spună, adesea, adevăruri fără să țină seama de efectul produs. Într-o zi îl enerva Didina Cantacuzino vorbindu-i de ma-rele tradiții care se găsesc la boerimea românească; cu gesturi teatrale evoca figura nu știu cărui strămoș al ei, un oarecare Drăghici, cece punea la gresă încercare răbdarea lui Argetoianu. Și ca să-l solidarizeze cu ceace sustinea, i-a amintit de strămoșul lui Argetoianu, Ban al Craiovei. Nu s'a mai putut stăpâni: "Cosnă Didina, să fim prudenți și să nu prea vorbim de marile tradiții boeresti că riscăm. În ce mă privește, știu că străbunul meu, Banul Craiovei, a fost un pezevenghiu; la pacea de la Pasarowitz, cumpărat de Austriaci, a intrat ca să fie dat Oltenia Austriei. Retorica nu poate acoperi ar-hivele istoriei și este mai bine să tăcem".

Virgil Potârnică a venit, într-o zi, la Argetoianu, cu fața trimfătoare. Gras, aproape obez, legându-se ca o rață leșească, îl înmănează plin de orgoliu, un vechiu hrisov: "Coane Costică, precum vei vedea din acest hrisov, am și eu pretenții de boerie. L-am găsit uitat într'un colț și l-am adus să mi-l descifrez". Argetoianu, dintr-o arun-cătură de ochi, a înțeles cuprinsul hrisovului: "Uite, Vir-gil, este un hrisev tare vechiu și nu mi s'incumet să-l descifrez ca să nu fac vre'o greșală". Și Argetoianu a dat actul lui Nemesescu-Ploșcor care scotea "Arhivele Ofi-ciei". Hrisovul de care era așa de mândru deputatul de Dolj și mai târziu secretarul de Stat și ministru, era pur și simplu o sentință de condamnare a unui străbun al lui Potârnică, ca să fie bătut la tâlpi pentru un furt de cai. Ploșcor a publicat hrisevul spre amara desamăgire a lui Potârnică.

Când Argetoianu a intrat în guvernul Brătianu, un partizan, profesorul de Drept comercial, Stoianovici, a venit agitat să-și exprime nedumerirea și chiar indig-narea:

—Cum coane Costică, de acum încolo vom duce oala de noapte a lui Brătianu?

—Pardon. Oala de noapte a lui Brătianu o voi duce eu; tu o vei purta pe a mea.

În timpul guvernării marelui lui Antonescu, faimoasa Veturia Goga ajunsesse fac-totum în casa marelui lui. Argetoianu o numea M-me Ras-putin. Pronunțate ca în limba franceză, ultimele două silabe îi dădeau Veturiei calificativul potrivit. Datorită influenței pe care o avea asupra marelui lui, Veturia Goga isbutise să fie numit Alexianu guvernator al Transnistriei. Și bătrâna Ras-putin opera în voie. S'a organizat expoziția Transnistriei sub inspirația și diriguirea Veturiei. A vizitat expoziția și Argetoianu. Imprudentă, Veturia Goga îl întreba cu un ton de reproș: "Și acum mă vei numi Ras-putin după ce ai văzut ce am realizat?" Calm, Argetoianu îi răspun-se: "Evident că nu. Te voi numi Trans-putin". Și nu exagere.

În 1942, s'a sărbătorit la Chisinau un an de la elibe-rarea Basarabiei. Mihai Antonescu—la banchetul oferit frantașilor politici prezenți—a rostit un discurs în care se depășise: nu mai era un retor ci—cum spunea Maiores-cu—un limbut. Se servea șampanie; Argetoianu, foarte serios, se adresă vecinului: "Acum îmi dau seama că beleavea nu merge cu șampanie". Incuturat de această observație, George Tătărăscu face semn lui Argetoianu că discursul lui Ică este interminabil. "Oricum, exage-rează", se adresă Tătărăscu lui Argetoianu. "Ică este în formă, admirabil; ascultându-l, îmi dau seama că Jean Th. Florescu este un clasic", îi răspunde Argetoianu.

Neîndurat în observațiile pe care le făcea, nu se men-ja nici pe el și nici chiar pe cei la carea ținea realme-nt. Sofia lui din a doua căsătorie, D-na Valentina Boamba—prima soție era contesa Talievi—fusesse în ti-nețere o femeie foarte frumoasă: blondă, cu ochi albaștri, un oval admirabil desemnat și un glas mângâietor. Cu timpul se îngrășase de părea un bufet care umbra. Tre-buiau să se ducă la o recepție; Argetoianu aștepta în hall, tinând ca de obicei un chiosfec de țigare în colțul gu-rilor. Încet, gâfâind, D-na Argetoianu cobora scările. Strănu teribil în corset, părea o saltea de lână legată cu frânghii și învalurită. Argetoianu o privea cu melan-colie și pentru a-și sugruma o efuzie sentimentală a amintirilor îndepărtate de fost îndrăgostit, se adresă so-ției ca și când ar fi vrut să-și bată joc de propriile lui regrete: "De când aștept momentul acesta când tu ești mai urâtă ca mine!"

De mult romanul de dragoste al tinereții început la Roma—ca toate capitolele romantice ale vieții noastre—se terminase. Coana Valentina se consolase cu Rioșeanu, un chipeș ofiter de cavalerie, care fusese numit sub ma-reșul Antonescu, sub-secretar de Stat. Femea neastator-

nică, cu timpul a început să cochetese cu un sprostac succesor al lui Rioșeanu. Sunt femei cari nu au sensibili-tatea romantică a amintirilor, trăiesc cu mare intensitate numai prezentul.

Cochetăria coanei Valentina îi duse pe Rioșeanu, care privea jocul introductiv al răsleilor, șoaptele, privirilor aprinse. Argetoianu se apropie de Rioșeanu și bătându-l pe umăr îi spuse: "C'est dur, n'est-ce pas?" Adică treci și tu prin aceleași stări sufletești prin care am trecut și eu. Ironia era, în primul rând, îndreptată contra lui. Neîndurat cu alții, era tot așa de neîndurat și cu el.

Sub aparența de diletanț-estemiat, care se risipea în cuvinte de spirit, se ascundea, cu o grijă stranie, omul care își nota observațiile, care înregistra cu obiectivitate de cronicar, toate evenimentele pentru istorici de mai târziu. Trăise tot timpul în mijlocul unei lumi în care, în ciuda decorului de fast, de pretențioasă exhibi-ție, se ducea o luptă de mici vanități, de s'etolenă, o forfo-teală de intrigi, astfel că ajunsesse la faimoasa concluzie a lui Chamfort: "J'ai été amené la par degrés; en vivant el en voyant les hommes. Il faut que le cœur se brise ou se bronzé".

Într-o zi de sfârșit de Septembrie, în 1937, Argetoianu m'a chemat, rugându-mă să-i consacru câteva ore. Eram intrigat de această precizare, convins că doria să mi vor-bească de situația politică, de apropiatele alegeri. Tot-deauna observațiile lui erau interesante și nu se înghea în diagnosticul pe care îl da unei situații. Nu-i plăceau lungile introduceri cu extări în a ataca obiectul princi-pal, de aceea nu m'a surprins că mi-a explicat, din pri-mul moment, motivul pentru care mă chemase.

—Îmi scriu de multă vreme memorile și am ajuns cu ele la zi. Vreau să le fac, în ceace privește publicarea lor, executor testamentar. Primești?

—Fără ezitare, i-am răspuns, sunt mulțumit că v'arți gândind la mine.

—Vreau însă să știu ce cuprind aceste memorii ale mele, ca să te poți angaja cu publicarea lor integral, fără nici o omisiune. Accentuez, fără nici o omisiune. Nu vreau să mi se pieptene memoriile, să fie revizuite, epurate, așa cum au fost memoriile lui Al. Marghiloman. Atât Andrei Corteanu cât și Vizanti—lăsați prin testament cu însărcinarea de a le publica—ca să-și menajaze relațiile și să oblige o seamă de persoane au eliminat tot ce ar fi putut să le creeze ostilități. Am respins o asemenea al-terare și i-am dat o soluție asigurătoare: o copie de pe manuscris să fie depusă la Academia Română, astfel ca istoricii să aibă posibilitatea de control. Mă ascultă zâm-bind. "Înainte de ați lua un angajament să știți că nu este chiar așa de simplu cum îi imaginați. Am scris fără să menajez pe nimeni, fără să îndulcesc conturul faptelor, așa cum se obișnuiesc. Nu mi-am făcut o pre-zentare favorabilă pentru posteritate. Stai și ascultă, vom vorbi la urmă".

Lectura începu; citea, fără să dea relief pasajilor in-teresante, cu o voce egală, caldă. Nici o tendință de a al-tera povestirea faptelor printr-o transformare literară, dar totmai fereala de a stiliza, totmai grija de a reda exact, impersonal, obiectiv, dar o valoare literară lexu-lui. Naratiunea se colora grație descrierilor, prezentați personajilor, pe care îl lăsa să se contureze în acțiune prin diferitele împrejurări și situații străbătute, reliefa-n-du și caracterul din felul cum reacționau. Fuziunea fra-zelor, rapidă, redusă la strictul necesar spre a aproxima o împrejurare sau o observație utilă, gândirea lui desvelându-se, completându-se pe măsura ce scria. O situație era pictată cu sobrietate și cu grija de amănuntul care trebuia să lumineze ansamblul. Ascultându-l, aveam im-presia că citea "Analele" lui Tacit. Am putut verifica cul-tura clasică a lui Argetoianu. La Tacit, portrele Senatu-rui, poporului, armatelor sunt incomparabile prin vigoa-rea cu care a redat josnicia primului, lasitatea feroce a celui de al doilea și anarhia legiunilor; același crud rea-lism la Argetoianu. Ca și când ar fi vroit să dea "memo-riilor" lui, prin chiar grija de a spune adevărul fără re-ticențe ipocrite, valoarea unor diagnostice într-o clinică de maladii politico-sociale.

Din multimea paginilor citite mă urmăresc, după atâ-ția ani, cele care se referă la episodul colonelului ca-nadian Boyle. Pe la începutul anului 1920, a trecut Nis-trul la Tighina un ofițer canadian care reușise să sal-veze pe marea ducesă Cyril, sora reginei Maria. Cu un curaj de epopee, canadianul luase pe marea ducesă pe locomotivă pe care o conducea chiar el, și înarmat cu un revolver, o pusea mitralieră și un sac de grăne, a stră-bătut Rusia în plină revoluție. Emoția reginei Maria re-văzându-i sora pe care o credea asasinată de bolșevici, recunoștința față de eroismul colonelului Boyle, explică cum a devenit canadianul oaspetele familiei regale. Era un tânăr înalt, de o musculatură atletică, blond, supli-nind redusa lui cultură prin simpatia pe care o degaja. Odată emoția reverderii trecute, regina Maria a început să manifeste față de salvator un interes așa de accentuat, încât a provocat îndreptățite îngrijorări și gelozia favoritului Barbu Știrbey, care se vedea amenințat de o fatală disgrație. Interesul acordat de regina Maria a deș-teptat spiritul practic al colonelului Boyle, astfel că Ro-mânia a cumpărat 100 de locomotive canadiene, Barbu Știrbey, șeful camarilei, spre a-și elimina rivalul, a pus în circulație ceace de obicei se acopere cu tăcerea. Și șoaptele au o mai mare putere de răspândire a știrilor decât ziarul cu cel mai mare tiraj. Tăra era informată și a început să murmure. Cum camarila și întreg parti-dul liberal erau egal de interesați ca să fie îndepărtat pericolosul concurent care ar fi putut să turbure meca-nismul constituțional, atât Ionel Brătianu cât și Barbu Știrbey s'au simțit obligați să avertizeze pe regele Fer-dinand, bine înțeles pentru a apăra prestigiul coroanei. Ministrul de Interne Argetoianu a fost chemat de rege. Această audiență la rege mi-a citit-o în "memorii" lui.

Când a ajuns la Cotroceni, chiar la intrare, Argetoianu a fost întâmpinat de Barbu Știrbey. Cu figura devastată de nesomn, părând spăliut de febră, favoritul amenințat să fie expropiat de prea vâjnosul canadian, își pierduse aroganța, siguranța de deținător al mecanismului con-stituțional. Cu glas rugător, s'a adresat lui Argetoianu: "Să faci ce-ți va cere regele". Ministrul de Interne a ținut să re-marcă că recomandarea i se părea deplasată; dar Știr-bey insistă: "Te rog. Nu voi uita niciodată". Abia se des-părșe de Știrbey, că pe culoar l-a oprit Simca Lahovari, dama de onoare a reginei. "Majestate Sa regina vă roagă să o vedeți înainte de a intra în audiență de lucru la Majestatea Sa regele". Argetoianu nu a insistat, în des-cerirea scenei, asupra turburării sufletești în care se gă-sea regina, s'a mulțumit doar să descrie, cu o semnifica-tivă grijă de amănunt, ținuta reginei. Într'un "peignoir" cu-

artistică: o luasem de acasă, pe furis și tot eu zugrăvisem marea și cerul. Cum, în Dobrogea, vântul suflă tot timpul, vara ca și iarna, ziua ca și noaptea, drapelul danez era întins și fălăia mereu, marea era zbucumată și cerul se călina, se umfla și se scofălcia tot timpul. Luna plină lumina, deopotrivă, grădina și scena, iar cerul înstelat era cel mai frumos plafon de teatru. Când oștagii, pe esplanada castelului, vortesc între ei, de apariția spectrului și în teatru, Bernardo îi arătă lui Horțu, pe un cer de carton, o lampă aprinsă, spunându-i că spectrul se ivise atunci când "steaua care luminează la apusul polului a descris cercul ei". Bernardo de pe scena de la Murfatlar, în arăta lui Horțu, pe un cer adevărat, cloșca cu pui care are vreme, într-o noapte, să iasă din spate mare și să scapete în spre Durare.

Rolul lui Hamlet îl juca Nicu, înbrăcat într-un costum luat cu împrumut, de la Hagi Ghță, impresarul teatrului Elipis din Constanța. Avea o voce armonioasă, de bariton, era înalt frumuseț, în a gesturile lui emfatic și tonul lui declamator, trădu o înfățișare prea accentuată a profesorului: în a de Conservator, marele artist, Maestrul Notătar. Convorbirea lui Hamlet cu spectrul tatălui său, a umplut de uimire și admirație pe notabili, care aplaudau, pe rumâni, mai ales pe femei, care și făceau cruce și spuneau, scuipând de trei ori, *pitci, acigă-le crucea și pe tătari*, care călășu nederumetă din cap, spunând cu îngrijorare în glas: "asta cenghenê, șailan este, brel", adică, țiganul ăsta e dracul gol.

În actul ultim, când decorul trebuie să reprezinte o biserică și în jurul ei un cimitir, pe scena de la Murfatlar nu erau decât vre-o câte-va rămășițe de cruci, dar niciuna întregă și grămăde de țărână, închipuind un mormânt deschis. Parintele Ciocan ne amenințase, pe toți din "Tinerimea studioasă", cu afurisirea, cu izgonirea de la slujă și blestem otches, dacă vom îndrăzni să amestecăm cele sfinte, în comedile de teatru.

Când, pe scenă, groparul îi da lui Hamlet, un cep de mort, dezgropat atunci, spunându-i că e al lui Yorik, bufonul Regelui, țasta de carton, din teatru, era, în reprezentarea de la Murfatlar, țasta adevărată a lui Tugui Geambeșu, bețivul și scandalagiul Murfatlarului, omorât în lă, de oamenii din sat, într-o noapte, când fusese prins cu cai furși de la vecini. Toscaii îl desgropaser după șapte ani de la înmormântare, așa cum e datina, și spălseser oasele în vin și le puseseră într-o răclă, lângă mormântul lui deschis, ca să le slujască Parintele Ciocan. În Sămbăta de venia și să le îngroape apoi, la loc, pentru odihna de veci. Nicu, în căutare de rechizite teatrele efeme, dacă nu chiar pe degeaba, dăduse o raită și pe la cimitir și nimerise tocmai oasele lui Tugui, în așteptarea Sămbetei și a slujbei, la care avea să ia parte tot satul.

—Aici au fost buzele tale, pe care le-am sărutat de atâtea ori! Sărmana Yorik, unde sunt cuvintele tale înțelepte, scântierile tale de duh, glumele și cântecele tale...—declama Nicu, după cum sunt cuvintele lui Hamlet, privind cu duioșie țasta lui Tugui și sărutând-o. Pe când Nicu săruta gura hârcei, cu evlavie, ca la biserică, iocana, lumea din fundul grădinei a început să răză cu hohote, amintindu-și cât rachiu cursese prin ea, pe găteliul lui Tugui și câte înjurături nu ieriseră din gura acea spurcată, acum atât de blagoslovită. Reprezentația dramei lui Shakespeare, *as Sekspir* a continuat în răsete și s-a terminat într-o sefșie generală, care a mers tot crescând, fiindcă acum venia rândul domnului și domnului la Murfatlar înocpea și slăria printr-o horă, unde se prindeau cu toții, amestecotți, tineri cu bătrâni, notabili, negustori, misti și țărani, rumâni și tătari. Numai cucuarele șefilor stau fudule, de-o parte, lor neplăcându-le decât derziurile nemști, ca *vaiut*, ori fronzuștii ca pas des quatre sau, după cum îi spunea Drăzen Dulgherov, *Zorzaragiul, cetiri crăcata*, care e talmăcirea numelui fronzușec al dențului, pe bulgărește.

—Auzi, cumătră—vorbeau femeile între ele—văzuși tu, mă vericule—! își spuneau cărbării unii altu'a—ce mincuni stie să însire Nicu Tiganul! Când s-a sărutat el cu Tugui? Că era ură de moarte între Tugui și Tiganul bătrân, din pricina unui cal cu tignafes, vândut de Tugui Tiganului, pe încercate, ca armăsar de călărie. Și de atunci, dușmănie de moarte între țigani și Tugui, care de câte ori îl întâlnea pe Nicu, îl țârlia prin praful șoselei. Tugui era geambeș vestit și cunoștea bine la vite, dar prea se amestecau dea, din cauza întinericului, cum spunea el, cai străini cu ai lui, când se ducea Vineri, cu noaptea în cap, la pomair, la Medgidie. Gurile rele spuneau că, de multe ori, nici nu pleca la țarg, cu cai, ci numai cu căpetre în brau și ajungea cu cai de vânzare; dar mai dea, Tugui obloia caii furși, cu mămăligă fierbinte, pe frunte, la chiță sau pe spinare și cum e la cal, când îi cede părul, după roșă ură sau opăritură, părul ce-l crește din nou e alb și caii furși se făceau apoi, breji, cu stea în frunte, pintenogi sau roși de șea. Dacă le mai tundeai și coama ori le mai scurta coada, nici păgubăru nu-și mai putea cunoște calul furat. Purta cădrapi largi și sub ei, avea legate de genuchi, câte o furcă, cu dinți înăuntru. Când vâdea un cal de călărie, pe încercate, Tugui încleca mărtoaga, o strângea voiniceste, între pulber, că-i intra furcul țale de un deget în burtă, răsia talenul în două piciorare și alerga, pe urmă, de credeală ca e la hipodrom și se ia la întrecere cu cai boieresti.

—Asta-i calul lui Alisandru Makedon! îi spunea Tugui cumpărătorului uimit de țealea calului "pomenă fără lămânare" și fec, cu prețul cu care îl vând, mai spunea el, în timp ce puneau căpăstrul calului în mână cumpărătorului și-i lua peralele. Pornia împreună, la cărciumă ră bea alămtreșul, dar acolo, Tugui ori nu sta decât că bea un cizec de rachiu numai și apoi i se pierdea urma, ori rămânea cu omul, până îl îmbăta bine, de nu mai stia ce-a cumpărat.

—Și acum, Nicu, ci-că s'a sărutat cu Tugui, cum o mai veni și asta, vericule?!, își spuneau oamenii, după ce-și amintiră toate isprăvile lui Tugui.

—Așa o fi în cartea înglezului!, răspundea câte unul, care credea în adevărul cuvântului scris de slujitorii stăpânirei sau tipărit în ziare sau în cărți.

—Ce înglez, veru, spunea câte-unul mai neîncrețor, că țărănia aia de la teatru, trebuie să fie o năcociie a țiganului. Ce? nu-l crezi în stare, pe Nicu, să scorniască o brzaconie că aia, cu stafia, cu țesta de mort și cu fata nebură, care-și face seama singură?

La urmă s-a ajuns la înococire, că englezul cu cartea e mare mincinos și de-or fi mulți că el, în neamul lui, să le fie de bine, acolo unde sunt ei. Înă Parintele Ciocan și Hogea Centemir spuneau oamenilor, că nu e drept să vorbim așa, că englezul cu cartea a trăit arca și a scris multe cărți, toate mult prețuite de oamenii învățați.

Murfatlar

Oricum, Nicu, prin reprezentația lui, Hamlet, urmat de dans, a câștigat în ochii oamenilor, care îi erau recunoscători, dacă nu pentru teatru, dar pentru jocurile și lăutura ce urmasse. Faima lui crescuse și toți îl credeau acum în stare și de alte năzdrăanii. *Tinerimea studioasă* începuse să-l socotească printre viitorii mari artiști. Avea, în adevăr, talent dramatic, pe cât ne puteam seama și-l comparăm cu alți artiști, veniți în turneu la Constanța. Simțai la el, dacă-i priveai ochii negri și arzători și jocul fisionomiei, focul secret al artei, care-l mistuia launtric și când declama, încălzia și însuflețea pe cei ce-l ascultau. Trecea acum fudul prin sat. Când nu era la muncă, la câmp, se purta înbrăcat nemțește, cu surtuc negru și pantaloni albi, călcări pe dungă, cu ghete de lac, care scârțiau, că le puseseră între țalpi. Pe tre Mărgineau, cismarul satului, când le lucrase, o butcă de piele, mușiată în gaz, cu guler alb, tare și pălărie de paie. Haina o țasa descheiată, ca să se vadă la vestă, un lăntșor, ca de aur la un cap, cu un ceasornic, pe care-l purta în buzurăraș, iar la celalt o busolă mică, în chip de breloc.

Era într-o Duminică, pe la chindie și noi stam cu toții de vorbă, în curtea casei, bunicu-meu, tata, mama și cu mine. Nicu trecea pe uliță, jucând cu arătătorul de la mâna stângă, lățșorul cu capatul cu busolă și zămbind șiret, pe sub mustața ce-i mijia sub nări, dar el tot o mai înegria cu muc de lumanare. Când ajungea în dreptul nostru, își scoate din mers, pălăria din cap, făcea o temenea și ne spunea, cu un exagerat respect: "Salut pe onoratul domn Oțeanu și pe doamna și domnul primar", iar mie-mi făcea cu ochul.

—Sală, flăcăule, îi răspundea bunicu-meu și apoi urma cu tălc: "numai nu te duce prea sus, că-ți rupi țurloaiele, când vi înapoi, pe pământ."

—Te uită la el, cum se poartă, parcă ar fi fecior de ciocoi—spunea mama uitându-se cu admirație la hainele lui, frumos călcate și periate și apoi cu amărăciune la uniformă mea, care și când era nouă, era bețită și în curând ponosită. "Ai credea că el a la gimnaz, unde se învață carte, nu maimuțări, ca la școala lui, nu băiatul nostru", urmă mama, gândindu-se cu părere de rău și poate și cu nițică invidie, că Nicu își asimilează civilizația mai repede ca mine.

—Nu te supăra pe Victorel, Ileano—îi răspundea bunicu-meu—că faci faptă strâmtă și mâinii pe Dumnezeu. Și nici nu căina copilul că nu e dres ca Nicu Tiganu. Uite, vedeți voi—urma sfătos bunicu-meu—țiganul poate el să se spele, să-i iasă și negreala tuclurie de pe obraz, să se înfășoacă nemțește, de nu-l mai cunoaște rumânul cine e și ce negustorie învârtăste; dar căinele îl cunoaște: pune tu un codru de mămăligă, pe obrazul țiganului și-l dă peurmă căinelui să-l mănânce și să vezi tu cum căinele îl mloare și ori cât de fânând să fie, lară de izbeliste bunăte de mămăligă, fiindcă nici căinele nu mănâncă de pe țigan.

J-A venit în curând și lui Nicu rândul la oaste și cum socotia și doria și el, a nimerit la muzica regimentului 34 de infanterie, din Constanța, repartizat la flaut și piculină, din care cânta de adormia epele. Tot pe atunci și la aceeași muzică, era și un trompetist, Bujor îl chema pe nume, și de fel de prin Moldova. S-au împrietinit de la început și ce-i apropia mai mult, era acel derivativ, care le da putință să evadeze din mediocritatea victiei de *grade inferioare* într-o muzică militară: Nicu își continua studiile la Conservator și pregătia pentru examen monologul lui Hamlet, a fi sau a nu fi, iar Bujor era cel mai încercat și curajos acrobat al Societății de gimnastică, din Constanța, de sub conducerea profesorului și atletului Constantinescu Peră. Erau fericiți, că-aveau cu ce să varieze monotonia borșului de

la cazanul trupei, a repetițiilor zilnice și producțiilor secrete cu valsuri languroase, marșuri țopăie și românețe leșinate, la cât se mărginește existența unui gagist și a unui soldat în termen, de la o muzică militară.

Șeful muzicii regimentului 34 infanterie, era peste măsură de activ. Nu știa ce să mai născocască, să mai poată coase încă o treabă la chipul lui de locotenent. Începuse să se creadă persecutat și neglijat sau în tot cazul, înțelea, fiindcă toate valsurile și românețele, opera lui originală, cu care tortura muzicele militare, pe unde trecea, nu-i aduseseră încă tresa mult dorită și așteptată. Deși descurajat de toată truda lui zadarnică, de până acum, totuși inspiră artistică nu-i seacă și. Pentru împrejurări mai prielicioase, a mai compus încă un vals. Prielul favorabil s-a ivit curând: noul comandant al brigăzii avea două fete: una cu ochi albaştri, cu păr bălai, pestruiată și cu dinții scoși în afară—englezona, o cupa cum i se spunea, și ca asemenea să fie mai deservită, fata se apucase să lavțe englezește, cu un *fete-rist*, fost student la Oxford—iar cealaltă, cu ochi căprui și păr castaniu, cânta din gură, lăscându-se la piano, românește sentimentale la cearurile și serețele de la Cercul Militar. Cum șeful muzicii nu-l dase încă nici un titlu, valsului și nici nu-l închinase, ca de obicei, unei scții sau fice de colonel ori de general, s-a chinuit o noapte întregă, cum să îl intituleze noua operă și cui s'o dedice. Nu știa cum e mai bine: să-i dea titlul *Valsurilor marel*, răi cum plănuise, pe când îl compunea și căntase să puie în muzica lui, aci vuetul marel în furtună, ad linșetea și imensitatea ei sau, ca o replică națională la *Violettes de Parme*, să-l intituleze *Violete de Constanța*, după culoarea ochilor, fetei mai mari a generalului. Dar, în cazul acesta, fata mai mică, *șatena sentimentală*, cum i se zicea, s-ar fi supărat, văzându-se neglijată, mai ales că ea era muzicanta și românețoaia familiei. În cele din urmă, după multă bătaie de cap, cu calcule complicate și modificări de melodii, șeful muzicii s-a oprit la titlul *Violete și privighetori*: în *violete* se va recunoște englezoaica, fata cu ochi albaştri, cu păr bălai, pestru pe față și cu dinții scoși în afară, iar în *privighetori*, *șatena sentimentală*, fata cu ochi căprui și păr castaniu, muzicanta și românețoaia familiei.

Peste câte-va zile, șeful distribuia muzicii partitura noiei sale compoziții originale, *Violete și Privighetori*, Vals, op. 12, adică exact numărul comandantilor de regiment și de brigadă, cu scții sentimentale și fete de măritat, întâlniți în lungă și zbucumata sa carieră militară și artistică. În executarea valsului, Nicu avea în mai multe rânduri, câte un *solo* de piculină, alternând cu o gargară de copil mic și răsfățat, care mai mult țâpă și gâgăie din găteli, decât își cătește gătul. Repetițiile urmau una după alta, cu mare silință și supărare din partea șefului, care știa că, după inspecție, trebuia să vie inevitabilă *masă comună*, în onoarea generalului, urmata de și mai inevitabilul bal, la "Cercul Militar". Masa comună era numai pentru ofițeri, dar la bal luau parte și scțiile lor și, invitați din garnizoană, oaspeți de onoare fiind domnul și doamna general, cu cele două fice ale lor.

Șeful muzicii tipărise valsul și câte-va exemplare erau trase pe hârtie frumoasă, velină. Plănuise ca, înainte de deschiderea balului, să ofere doamnei și domnului general și celor două fice ale lor, câte un exemplar de lux, înscrit de câte un buchet de *violete*, legat în panglică

trăgându-se pe o panglică de țesătură, în care se înfășurau și muzica făcea ultimele repetiții de ansamblu. Era dă de dimineață și muzicanții așteptau în cerc, cu partitura pe pupitre și instrumentele gata de execuție, când șeful sosi agitat și fără să mai aștepte raportul grăstului-adjutant, începu valsul, dând nervos din b-șorul de condus. Melodia se revărsa banală, în ritmul monoton, în trei timpi, al valsurilor când, apropiindu-se rândul triliurilor, șeful îndreptă bețșorul spre punctul unde era, în orhestră locul lui Nicu, în timp ce, cu mâna stângă, făcea un semn de pauză bruscă, restului muzicii; dar tot atât de brusc se răsturnă o lăcere generală. Șeful, în focul conducerii, după câte-va tacturi în aer, fără răspuns, începu să strige pripit: "Nicule, piculina. Repede triliurile..." Nicu, însă, niciieri.

—Unde e Nicu? întrebă ca în pierzanie, șeful muzicii, care vedea năruindu-se, ca de un cataclism nesperat, întreaga lui carieră militară și a treia tresă dispărând, la orizont, ca apa morților, când ia sfârșit mirejul.

—În dormitor, în pat, doarme dus—răspunse un gagist cu două reangajări.

E obosit mort, că nu l-am putut trezi din somn, cât îl zgâțiam și-i spuneam că rți trimis, la *deșteptare*, ordin de repetiție. Az' noapte, când ne-am întors de la nunta de la Anadolchioi, nu s-a fost culcat; a mai stat trez până 'n zori și dimineață dormia, de-ai fi putut tăia lemne pe el.

—Dormia?—întrebă și mai îngrijorat șeful—. E bolnav, cum-va?

—Nici gând—adăugă un alt gagist—dar n'a dormit neam, toată noaptea, că a vorbit cu gamela, până aproape să sune *deșteptarea*.

—Cum a vorbit cu gamela? Ce? S'a pierdut mințile?—întrebă șeful topit, ca și cum i-ar fi dat cine-va o lovitură, cu patul armei, în moalele capului.

—Asta nu pot pentru că să știu, domnule șef—mai spusese gagistul—: ce știu eu, e că Nicu citia pe o carte și pe niste foi de hârtie scrise, se încrunta, se repezea la pereti, striga tare, că eu chiar m-am trezit din somn, din pricina asta, pe la patru, după miezul nopții și l-am întrecut, ce e cu zgomotul ăsta. Zicea că e pentru Conservator, când i-am spus să tacă din gură și să se culce. Pe urmă l-am văzut, cum a luat o gamelă și vorbea cu ea; o întreba, pe semne, dacă e gamelă sau nu e gamelă, că tot spunea mereu: o fi sau n'o fi, asta e întrebarea mea.

Nicu învățase de la un actor bătrân, în turneu, la Constanța, că atunci, când artistul vrea să se desbăre de anumite gesturi și ticuri din mâini sau din umeri, să declame, ținând un obiect strâns bine, în pumnii. Așa făcuse și el, dar în dormitorul cramei, luase, ce obiect găsisse mai la îndemână, o gamelă. În timp ce repeta celebrul monolog al lui Hamlet: a fi sau a nu fi? aceasta e întrebarea.

Când șeful muzicii și-a revenit pe deplin, în fire, și-a zis că disciplina militară nu strică nici când e vorba de artă și talent și l-a scos pe Nicu la *Raportul Comandantului* de regiment. Vina lui o socotia prea gravă și meritând o pedesapă severă și exemplară, mult de-asupra nărăului de zile de închisoare, cât putea ordona el, în calitate de superior direct.

Comandantul regimentului 34 infanterie era, pe vre-

Ctitorii

Acolo unde'n Argeș se verră Răul Doamnei
Și murmură pe ape copilăria mea,
Ca Negru Vodă, care descăleacă venea,
Mi-am ctitorit vianța pe dealurile toamnei.

Prin vîile de aur ca benii dintr'o saltă
Pe al colinei mele împodobit pieptu,
Închis-am fericirea în strămtul ei hotar
De nuci bogăți în umbri, umbrind o casă albă.

Acolo'n pacea norți, pe drumuri de podgorii,
Am mers tăcut alături de carele cu boi,
Când nșeau lunii ninge pe rălcii în zăvoi,
Când șopoteste valea de cântecele morii.

Las altora tot globul terestru ca o minge,
Eu am rămas în paza pridvorului stătuin,
Că ră culeg cu ochii livezile de prun
Când alb Negoitul toamnei, de ceruri se atinge...

Și tot visând la vremea când înfloriră teii,
Pe când îmbracă țara al ierni alb suman,
Să deslădesc cum piere trecutul an cu an
Pe drumuri depărtate sunându-și clopoteii.

Să stau, pe când afară se stinge orice soaptă,
Privind centura celdă din vatra mea, de-acum—
Și să aud deodată cu înflorare cum
Trecoste amintirea ca o castană coaptă.

Ion PILLAT

• Din volumul "Pe Argeș în sus".

București 1923.

(Urmează pagina 9.)

mea aceea, colonelul Drăgălina, generalul și eroul de la Jiu, ani după aceea, căzut cu glorie, în războiul nostru pentru întregirea neamului. Militar desăvârșit, colonelul Drăgălina nu era numai un comandant sever, care cerea ofițerilor și trupe, muncă neostentată, disciplină de fier și precizie de cronometru, în serviciu, dar și un bun educator și îndrumător al ofițerilor și subofițerilor și pe cât se impunea ostașilor, pe atât era iubit de ei. Locotenentii și sublocotenentii de pe vremea aceea, din regimentul său, Dobro Gheorghe, Gheorghe Radu, Mihail Gheorghe, Șteflea Ilie, Iliescu Aurel, Arghiropol și alții, alții au ajuns mai târziu, generali, comandanți de armate, miniștri de război și șefi ai Marelui Stat Major, iar subofițerii ieșiți din mâna și din școala lui, Grosaru, frații Mărsu, Enache, Tămăș, frații Tudor Marin și Tudor Nicolae, Geambec, tătara, Mosor, Drăgan și mulți, mulți alții, puteau sta cu cinste alături de vagmistrul Werner, al lui Lessing ori feldwebelii nemți, despre care și un dușman a spus că sunt o "minime a naturii și faptele lor sunt mai presus de orice putință omenească".

Odată colonelul Drăgălina, care controla în fie-care dimineață, la poarta cazărmei, ieșirea companiilor, la câmpul de instrucție, vede pe căpitanul Niculescu, ieșind cu compania lui, cu un minut întârziere.

—Cât ai ora, căpitan?—îl întreabă colonelul Drăgălina, oprind compania cu arma la pentru onor, fiindcă după ceasul meu, ești în întârziere cu un minut. Căpitanul Niculescu, căpitan cu gradul și scoase ceasornicul din buzunar și când văzu că merge cu întârziere, a dat cu el de pământ, făcându-l tândări. După un semn al colonelului, că poate să plece, a salutat încă odată cu sabia și a comandat, înainte, marș.

Disciplina fiind menținută cu atâta asprime în regiment, se prezenta în poziție militară fără greșală, ceace și de la Conservator, cu situații critice, cu drame, tragedii și dezastre, nu urca fără emoție, a doua zi, treptele, care duceau la cabinetul comandantului de regiment. Se prezenta în poziție militară fără greșală, ceace presupunea o mare sforțare și teamă, din partea lui și aștepta, cu îngrijorare în suflet, în timp ce colonelul Drăgălina citea pe foaia zilnică de Situație și Raport, poliția șefului muzice, care desegropase toate abaterile de la disciplină ale lui Nicu—cum numia el chiulurile mărunde și nevinovate, atât de obișnuite printre ostași—și exagera însemnătatea ultimei isprăvi, calificând-o, după Codul de Justiție Militară, drept refuz de serviciu. Vină grea în ochii ori-cărui comandant de regiment și cu atât mai vărtos în ai severului colonel Drăgălina și putând duce la Consiliul de Război și de aici, foarte lesne, la Târgușor, al cărui drum—cum spune un trist cântec ostășesc—nu e bătut de bol și vaci, ci-i bătut de doboranți, care duc la arestanți.

Nicu a căutat să se desvinovătească: până la miezul nopții, cântase cu toată muzica militară, sub comanda gagiștilor-adjutant, la o nuntă, la Anadolchiori, satul vecin Constanței. Un cărciumar de acolo, își măritase fata cu un administrator—sublocotenent de la Manutanță și naș fusese intenționat—maior al Diviziei. La masa cu dar, ce nu ce mai sfârșia, cărciumarul, socru fericit, se cam trecuse cu băutura și crezându-se împrietănit cu nașul, îl luase de gât și începuse să i se spovediască la

Poartă din Tâlpășești-Gorj.

Murfatlar

ureche: "Uite, domnule maior—spunea el, cu limba impleticindu-i-se în gură—cu brânză iute, cu pastramă imputită și cu litra și cana de vin neumplute bine, cât era măsura plătită—îmi marit fata cu ofițer. Ca mâine sunt socru de ghindrar și bun de sublocotenent, cum e și gineru-meu acum, dar de cavalerie."

Colonelul Drăgălina a ascultat cu atenție desvinovățirea lui Nicu, formulată de acesta în termeni militarești, fără greșală: fusese în serviciu comandat până la miezul nopții și crezând, că a doua zi, nu va fi repetiție și muzica va fi lăsată să se odihnească și după desfețare, cum se făcea de obicei, în asemenea împrejurări, a mai stat câte-va ore, după miezul nopții, pregătind materia, pentru examen.

Desvinovățirea lui Nicu a fost primită de colonelul Drăgălina, dar cum nimic nu scăpa ochiului său așezat, l-a întrebat, de ce examen e vorba.

—Examenul de la Conservator, cu Maestrul Nottara. Sunt elev al Conservatorului de muzică și artă dramatică, de la București, răspunde Nicu, disciplinat, dar și cu o fărâșcă de orgoliu în glas și privire.

—Elev la Conservator, dar asta ce rost are acum? de ce-ai făcut-o?—întreabă colonelul, fără severitate însă.

—Pentru că-mi place arta, domnule colonel—răspunde Nicu mai încurajat și crezând că un asemenea argument va fi hotărâtor.

Colonelul îmbunătățit și vrând să fie mai puțin aspru, aruncă o privire plină de îngăduință și de compătimire, din care nu lipsia însă o ușoară nuanță de ironie, asupra bietului țigan, în uniformă de soldat de muzică militară.

—Arta, spui—zise cu mila colonelul Drăgălina—arta; dar și tu—și aici glasul lui își recapătă subit, obișnuita lui severitate—cu ce se mănâncă arta?

—Fără pâine, domnule colonel—răspunde Nicu trist, dar în poziție de drept și privind tîntă în ochii superiorului, așa cum scrie la "Regulamentul serviciului interior". Găsise cuvântul care merge la inimă și e plin de adevăr, fiindcă artă, fie că o socotești ca o înaltă înțelepciune și sublimă manifestare a spiritului celor înzestați cu har divin, de Dumnezeu, fie că, vrând să lei în derădere pe cei necheamați, care se îndărătnicesc să necăjiască lumea cu neroziile lor, o socotești ca un fel de mâncare, fără pâine se face și se mănâncă fără pâine.

Colonelul Drăgălina rămase o vreme pe gânduri și pe dinafete ochilor i se perindară icoane din viața lui: venise de peste munți, unde slujise în armata chesaro—crăiască a drăgușului de împărat, până ce ajunsese obârșan—cum spuneam noi—oberleutenant—cum suna comanda nemțească, iar dincoace se numia locotenent. Pe câți nu văzuse el stînd smirna, în fața grofilor și nemeșilor, pe câți românești voinici și mândrii, dar ajunși acum sârmani Valahi tătuți de soartă și de oameni, uități de Dumnezeu și de stăpînire și buni numai pentru muzică militară.

—Bine, îi spuse autoritar colonelul, du-te acum la unitate și să-ți ceri comanda șefului muzicii pe înțepare, cu opt zile pe mîșie și casierul să-ți dea o foaie de drum pentru București și alta pentru întors. Pleci după inspecția domnului comandant al brigăzii.

A venit războiul din 1916, în ziua de Sfânta Măria mare.

Regimentul 34 infanterie din Constanța, la început în rezerva Marelui Cartier General, a fost trimis în grabă, la Turtucaia, unde lupta era în toi. Și fiindcă un general pornise de la Silistra, ca să despresoare Turtucaia înconjurată de bulgari, luând cu el și etuva diviziei, comandantul brigăzii, din care făcea parte regimentul lui Nicu, a trecut Dunărea, luând cu el și muzica militară. Atât numai că șeful ei avea grije de ea. Cum nu vrea să-și termine cariera artistică la Violete și privighetori, Vals, op. 12 și pe cea militară la gradul de căpitan, tre-

sa mult așteptată, soand, în fine, s-a instalat cu muzica în oraș, într-o cazarmă goală, în locul regimentului trimis în tranșee și a început repetițiile și exercițiile obișnuite, ca în timp de pace. Nicu însă neastîmpărat ca întotdeauna, vroia să vadă cu ochi lui, cum e războiul.

—Mă duc, spuse el camarazilor, să audiez o simfonie cu staccato de mitraliere și basso de artilerie grea. Urmat de un copil de trupă, toboșar, deci mai predispus, prin tradiție, la acte de curaj și eroism, a părăsit cazarma cam pe la apusul soarelui, după ce șeful comandase ruperea rîndurilor și liber, ieșiră din oraș și se îndreptară spre tranșee. Se auzia confuz și venind de departe, câte o bubuitură de tun, iar mai de aproape, tăcîntul unei mitraliere, ca o mașină de cusut, învîrtită repede sau pocnetul în doi timpi și două tonuri, cel din urma mai jos, pic-pac al descărcăturii unui Manlicher bulgăresc. Ajunseră la o creastă, unde aveau Dunărea, în spate; în față, câmpia nesfârșită, străbătută de tranșee și pe alocurea de coline, iar în dreapta, o pădure.

—E frumos... e sublim!—exclama Nicu, privind ca în extaz și făcînd gesturi largi, cu ambele mâini. "Priveste"—urmă el, adresându-se copilului de trupă care se uita la el mirat—"priveste câmpia imensă... pădurea plină de mister... Dunărea... e ca în...". dar nu termină, că se auzi un pic-pac de Manlicher bulgăresc și Nicu se prăbuși, lovit de un glonț, în frunte. Toboșarul, copil de trupă, a făcut un repede stînga împrejuri și nu s-a mai oprit din fugă, până la cazarma.

—L-au împușcat bulgarii pe Nicu, domnule căpitan", raportă el șefului muzicii; "Nicu e mort acum".

—Cum e mort? cum a murit?—întreabă nedumerit și îngrijorat șeful, văzînd că în război, chiar fiind la muzica militară, poți muri de glonț.

—Păi, a murit aiurind, cum a trăit aiurind" și acestea au fost singurele cuvinte rostite, la moartea în război, a lui Nicu.

Soarta haină însă, s-a inversat împotriva bietului Nicu și i-a fost vrăjmașă și după moarte: pe monumentul ostașilor din Murfatlar, căzuți în războiul pentru întregirea neamului, în lungul șir de nume, al lui Nicu lipsește; al lui și al lui Calil Seit İleam, un tatar, leat mai tînar, căzut la Mărășești.

Monumentul e ridicat în cimitirul satului, alături de mormîntul lui tatămeu, Dumnezeu să-l ierte și de cîteori mă duceam să-l aprind candelă de la căpătîi, întotdeauna mai citam iarăși numele camarazilor din sat, căzuți pe toate fronturile, unde noi rumânii am purtat armele. Fie-care nume lua pentru mine, chipul unui prieten și-mi amintea întâmplări din copilărie. De cîte ori vorbiam cu primarul—acum nu mai era primar, un veteran, ci un bogătaş, cu fabrică de ciment și moșie mare—îl spuneam că de pe monument lipsește numele lui Nicu și al lui Calil; dar primarul, când auzia de Nicu, mă intrupea brusc: "ia mai lasă-mă în pace, cu Nicu al dumitale"—îmi spunea el—"că șade bine el, unde e. Asta-i mai trebuie acum țiganului: carte de vizită, la apartamentul de la sub-sol".

Și așa s-a încheiat viața pămîntească a unui biet țigan de la țară, căruia Dumnezeu, în nemărginita lui milă și îndurare, în sădise în suflet, un dram din harul Lui divin.

ST. GEORGESCU-OLENIN

VA. ARMA.

Casă din Ceauru-Gorj.

POEZII

de I. G. Dimitriu *

Nicodim Monahul

Vădului cerne fulgii de zăpadă
Și codri stau încrămeniți sub nea,
Atât căt Domnul Sfânt o vrea
Belug din ceruri preste țară cadă
Și ocrotească a Neamului său stea.

Cu ochi adânci, senini de heruvim,
Bătrîn ca vremea suie către zări,
Să-și ducă crezul sfînt spre alte țări
Albit de ani, monahul Nicodim.

Ca să-și plinească'n veac de veac chemarea,
Acolo unde este așteptat
Și unde-și tinde binecuvîntarea.

Pe culme sus, ei fruntea și-a nălțat:
—Sloboade, Doamne, asupra-mai îndurare.

Să sui aci un schit, cum n'a mai stat!...

Posada

A strîns furtuna'n suflet domnitorul,
Căci Ungurul călcătuși-a cuvîntul.
Trufas l-a năpădit din nou pămîntul
Trecîndu-i crunt prin sabie poporul
Și săvîrșind urgie vadă-l Sfîntul!

Și vine Robert-crai cu mult norod,
Dar sus, pe culmi, Românii stau de strajă
Și-i vai și-amar de cei-cad în mreaja
Lui Basarab, viteazul vevod.

Mîndria se răsfață'n trecătoare
Și muntele e darnic în pietroșie
Cu nemeșii gîtiți de sărbătoare...

Cl. riga cel semeț, acum se moaie
El știe c'un viteaz ca el nu moare...

Fugind, o brazdă priatru morți își tale.

Negru Voda

Negoitul spre ceruri cununa și-arată
Amplasul sclipește'n mantie de soare
Și curge molețec, bogata ninsoare...
Năframa întinsă și fărde hotare.

Și neaua s'asterne pe plaiuri de munte...
Coboară la vale, pe Argeș, multime
De oaste aleasă, curteni, poporime...
Voevoduși frîmăntă înalta sa frunte.

El murgu-și oprește și cată în zare,
Cât vede cu ochii măsoară pămîntul
Vrea țara să-și tindă, puternică, mare,

Dușmanilor giei să-și spună cuvîntul
Cu spada vitează, să-și taie fruntare...

Le apere'n veacuri de hoarde, Prea Sfîntul!

Dragos Voda

Pădurea vulește de svonuri de surle,
Și-alungă nebune, jivine turbate,
Arcași de-a călare țintesc spăriate
Puzderii de biare ce'nceată să urle,
Dihanii focoare, cu coame rotate.

Prin rău'n vîrtejle aleargă în spume
Un zimbru năprasnic, ce-l mușcă-o cățea
Volvodul e'n urmă și parcă ar vrea
Sufierea sălbatică hiară să curme.

Și cade bourul pilit de baltașul
Viteazului giude și cîtor de țară
În urmă, pe plaiuri, se'ntinde șiragul

Mulțimii de lume, de vite și care
Și apei va spune Moldova de dragul

Acei cățele pierite'n vultoare

1942.

* Din ciclul "Letopiseț de veacuri".

Moartea lui Fra Geremia Valacco

de Gr. MANOILESCU

N anul dela Hristos 1625 Paștile au căzut devreme, așa încât postul cel mare a început la 12 Februarie, când Fra Geremia nu ieșise încă din Quarisma Benedetta, postul început la Bobotează. Postea parcă și mai aspru în anul acela, deși era om bătrân de aproape șaptezeci de ani. Se simțea încă în putere și doar cu puțin vin pus în apă, numai cât s'o înroșească, își mai indulcea postul lui dus numai cu bob și buruieni fierți în apă.

Se pregătea poate în chipul acesta pentru călătoria din urmă, fiind el în chip tainic vestit că i s'a scurtat firul zilelor și nu mai are mult până să-i ajungă funia la par. Când și cum anume i-a fost dată asemenea veste nu știm, pentru că nimănui n'a mărturisit-o limpede Fra Geremia; dar știm sigur că avea cunștință că i se apropia sfârșitul ba chiar—ne asigură unii—își știa ziua și ceasul morții.

Miercuri, la o săptămână după Miercurea Cenușei, luna lui Februarie în 19, fiind el în casa vechiului lui Prieten, "Ministro Regio Giovan Donato Turboli", își prezice în tăia oară moartea. În casa aceasta nimic nu se mai întâmpla fără sfatul lui Fra Geremia de când se împlinise din cuvânt în cuvânt prevestirea lui și după multe noi necazuri ieșise Turboli din închisoare. Ziceau unii că intru acesta mult ostense și Fra Geremia stăruind la principile de Bisignano, rugându-se de principesa de Stigliano, cicalându-l pe regentul Aponte și punând pe drumuri toate mărimile cetății Neapolului ca să pură ei vorbă bună pentru Turboli la noul Vice Rege șezat după prăbușirea ducelui d'Ossuna, cardinalul Antonio Zappata. Fie în puterea prevestirii lui Fra Geremia, fie datorită stăruințelor prietenilor lui, fapt este că fostul "Ministro Regio" nu numai că ieșise din închisoare, dar un an mai târziu fusese pus la loc în slujbă de duca de Alba, Antonio Alvarez de Toledo, vice regele trimis în Regatul Neapolului de noul Rege Catolic, Majestatea Sa Filip al IV-lea al Spaniei.

Aflându-se așa dar Capuciniul nostru în acea Miercuri în casa lui Giovan Donato Turboli și stând de vorbă cu soacra lui, Iustina de Marino, îi spune bătrânei că "în puține zile vom merge în patria noastră". Socotind că-i vorba de moartea ei și să i-a venit ceasul din urmă, bătrâna se sperie, dar Fra Geremia o liniștește spunându-i că e vorba numai de el. Domna Giustina povestește tuturor ai casei spaima prin care a trecut, având ea mare încredere în prevestirile Valahului. Și nici n'au trecut două săptămâni și s'a și arătat că într'adevăr nu pe ea ci pe Fra Geremia însuși îl privea neagra prevestire.

Cel din urmă drum al lui Fra Geremia pe lumea ceasta îl era dat să-l facă tot într-o călugăriească ascultare de cel mai mari și tot în tovarășia lui Fra Pacifico de Salerno, așa cum făcuse și cel dintâi drum în lumea călugăriei când cu patruzeci și șapte de ani înainte, până a nu îmbrăca încă rasa, se ducea să-și facă ucenicia în mănăstirea dela Sessa.

Dădea în primăvară dar, cum se întâmplă uneori în părțile Neapolului, după un șir de zile calde și înflorite vremea se întunecase și se înăspri pe neașteptate. În cea din urmă săptămână din Februarie, într-o Luni seara, i-a chemat pe Fra Geremia părintele stareț Bernardo da Napoli și i-a spus că din porunca părintelui provincial Francesco da Calizzo are a merge mâine disdeditimează la Torre del Greco, unde vrea numai deodată să-l vadă don Giovanni d'Avalos care se află bolnav acolo.

E drept că nu prea era aceasta vreme de pus pe drumuri un om bătrân și istovit de puteri cum era Fra Geremia, cu atât mai mult cu cât până la "villa" nobilului senior erau de mers opt zile, mai bine de o săptămână. Dar cu neamul d'Avalos nu puteau glumi Capucini. Don Giovanni era fratele mai mic al marchizului de Pescara, "Gran Camerlengo del Regno", nepotul renumitului căpitan de oști al Impăratului Carol Quintul, Ferrante Francesco d'Avalos care învinsese la Rebec pe Bayard și prinsese rob în lupta dela Pavia pe Regele Franței François I. Nu numai că fusese Don Giovanni totdeauna darnic cu Capucini, dar era și o cinste mare pentru mănăstire că nu chemase la boală un Teatin sau un Iezuit, ci tocmai un Capucin.

Fra Geremia nu știa de asemenea socoteli și el nu se speria de nici unul din boerii cei mari ai Neapolului, că era deprins cu ei, dar el știa că aruse o poruncă dela părintele stareț și nu se întâmplase încă în toată viața lui de călugăr să ceară mai marilor lui să-l scutească de o osteneală. Și, afară de aceasta, îl chema un om bolnav și la bolnavi el cu tot atâtă grabă și tot atâtă dragoste se ducea, fie că erau marchizi sau principii, fie că erau grădinari sau negustori de vite.

Și-a luat el așa dar tovarăș pe Fra Pacifico, au prins cei doi bătrâni togele, au luat binecuvântare dela părintele stareț și au pornit la drum pe jos, cum se cuvine unui Capucin. Când au ajuns la "villa" neamului d'Avalos dela Torre del Greco se întuneca așa încât după ce a mângăiat Fra Geremia cu vorbe bune pe bonav, după ce i-a însemnat cu semnul crucii locul durerii, așa cum își dorise nobilul domn, n'au avut altă ce face cei doi capucini decât să rămână noaptea acolo. A doua zi dimineață ar fi făcut bucuroși calea întoarsă, dar sufla un vânt așa de rece și vijelios încât au trebuit frații să-și schimbe gândul rămânând și ziua de Marți pe loc. Miercuri dimineață vântul tot atât de aspru și furtunos sufla, ba chiar se iveau din când în când și câte un fulg muiat de lapoviță, lucru tare rar în părțile acelea.

Vânt sau nevănt, Fra Geremia se hotărâse să, plece, căci avea la Napoli în bolnița mănăstirii bolnavii lui de îngrijit și nu se îndura să-l lase multe zile pe mâini străine. Avea mai ales grija de padre Matteo da Napoli, care nimeni altul nu suferea să-i schimbe oblojele decât numai Fra Geremia. Iară Fra Geremia avea osebăit dragoste pentru el, fiindu-i și duhovnic acest preot învâțat și înțelept, venit la călugărie din neamul nobil Sorgente.

Își strâng cei doi bătrâni mai tare funiile la brâu, adunându-și în jurul trupurilor lor slabe rasele și mantalele

bătrâne, roase și petecite, își ridică gluga pe cap, vestitul "cappuccio", ba mai pun peste el și o a doua giugă anume pregătită pentru asemenea vreme "il cappuccio d'acqua", își iau togele, își fac cruce—una mică pe frunte cu degetul cel mare Fra Pacifico, trei cruci mari până la brâu Fra Geremia—și pornesc la drum.

Cine face azi în mai puțin de jumătate de ceas drumul dela Torre del Greco la Napoli, fie lunecând cu trenul electric cum fac oamenii săraci și Capucini vremei noastre, fie în și mai scurtă vreme, abia cât să fumezi două țigarete în automobilul care lunecă fără sgomot pe autostrada netedă ca'n palmă, cu greu își poate închipui ce însemna un asemenea drum făcut pe jos, apostolicește, de doi bătrâni ostentați, pe o vifornă ca aceea. Adeverată vifornă o putea numi chiar și Fra Geremia, aducându-i ea aminte de suflarea înghețată a Crivățului în Țara Moldovii. Și nu făcă un pic de plăcere și mândrie încerca el să vadă dacă mai este în stare să o înfunde ca odinioară.

Povestește Fra Pacifico da Salerno că bătea așa de aspru vântul cel rece dinspre munte, Tramontana, să răstoarne copacii și mai multe nu. Deși dădea în primăvară și migdalii erau plini de floare, așa frig se lăsase peste noapte încât s'au văzut chiar și câteva firisoare de ghiță la fântâni. Cât au mers ei printre case și pe sub zidurile grădinilor, străbătând Rezina și Portici, apărați întrucâtva și de coastele Vezuviului, a mai fost cum a fost, dar când au ieșit la gol spre San Giovanni, pe malul mării care se sbuciuma cu valuri scurte și învalmășite, aruncând caiere întregi de spumă până la picioarele celor doi călugări, au crezut că-i la vântul pe sus și-i duce în apă, cum ducea frunzele și crengile portocalilor și smochinilor. Degeaba își strângeau rasele pe ei, că vântul le smulgea peticile învechite și apa le pătrundea până le piele și prin rupturile vechi și prin cele noi.

Spre seară vântul se potolise și parcă se muiase și frigul, dar Fra Geremia arăta foarte ostent și mai la tot pasul se ruga de Fra Pacifico să mai îngăduie un pic să-și tragă sufletul.

Când în sfârșit au ajuns cei doi călugări în cetate, cum urcau pe ulicioara Carmelitanilor Desculți, mai la adăpost de vânt, le-a ieșit în cale Antonia di Barbatto pe care de multe ori o sfătuisse și o ajutase Fra Geremia și căreia îi potolise niște dureri rele mai acum anul numai cât o însemnase cu semnul crucii. Antonia acesta vegnic avea ceva de spus și de întrebat, că nu-și vedea numai de necazurile și de treburile ei, ci într'una se amesteca într'ale altora, dar cu bună inimă și gând să facă bine. Acuma îl oprește în drum pe Fra Geremia, care abia se ținea pe picioare, și îi vorbește de o neplăcere a ei. Dinora Bianca, paralizată de câteva luni, rugându-l să facă ceva pentru bătăta rădă, dar cum Fra Geremia se vedea a fi grăbit și ostent și cum Antonia di Barbatto avea ca întotdeauna multe de spus și de întrebat, îi roagă ea să-i îngăduie să vină într-o zi la mănăstire ca să-i poată vorbi pe inderete.

—Când vrei să vii?—a întrebat-o Fra Geremia.
—Miercuri, de azi într-o săptămână.
—Degeaba vii atunci, că nu mă mai găsești.
—Da unde ai de gând să te duci, Fra Geremia?
—Vreau să mă duc în țara mea—i-a răspuns Valahul.
Dar cum biata Antonia nu înțelegea că e vorba de călătoria cea fără întoarcere și că sa nu se amărăscă din pricina nepoată-sa când va înțelege, a învâțat-o s'o ungă pe față cu undelele din candela de la biserica lor dela Nunziatella, că se va face bine și fără să o vadă și să o însemne el cu semnul crucii. Care vindecare așa s'a și întâmplat, cum dă mărturie la procese Antonia di Barbatto, povestind o mulțime de minunății.

Când trecând de "Studi" —Muzeul Național de astăzi—cei doi capucini au început a urca dealul spre Sant'Eframo Nuovo, Fra Geremia sufla greu și abia se urnea. Dacă în sfârșit au intrat pe înopțate în mănăstire, cu greu a urcat scările până la chilia starețului ca să-i ceară binecuvântarea. Pe loc l-au prins niște fiori de frig așa pătrunzători și o scuturăți atât de îndrăcită încât îi clănțăneau dinții; după care, la scurt timp, i-a venit o fierbințeală de ardea ca focul. A căzut la pat în chilia lui Fra Placido Piemontezze, acela care fusese de feță la minunea cea dintâi, cu omizile. A venit îndată să vadă ce-i cu Fra Geremia mai marele bolnăv, părintele infirmier Giovan Battista Squillace, luându-l pe bolnav cu glume cum îi era obiceiul, răzând într'una în barba rară, arătându-și toți dinții lui albi strălucitori de om smolit la feță.

Cercetându-l însă pe Fra Geremia și părăndu-i-se boala cu primejdie de moarte, n'a mai răs ci a trimis îndată după doctor. Doctorul i-a luat pulsul, l-a pus să scoată limba, l-a și cercetat să vadă de are fierbințeală mare, dar i-a spus și lui Irimie, precum a spus și părintelui infirmier și chiar părintelui stareț care a trimis anume să-l întrebe, că pot fi fără griji fiindcă nu-i decât un "catar", un guturai adică, și că nu moare un om volnic numai dintr'atâta boală.

Fra Geremia însă se arăta grăbit să se pregătească pentru moarte și cu trupul și cu sufletul. A cerut mai întâi un frate bărbier să-l tundă, pentru care treată i-a fost trimis Fra Girolamo d'Avelino. "Io li feci il caruso" povestește acesta, dar cam în grabă, pentru că pleca chiar atunci cu Padre Bonaventura da Potenza care se ducea să predice la Guardia Lombarda. Ispăvind cu tunsul a cerut Fra Girolamo să-l binecuvinteze Fra Geremia și să se roage pentru drumul lui, urându-i să-l găsească sănătos la întoarcere. Bătrânul știa însă el ce știa, încât i-a răspuns limpede și răspicat, cum dă fratele bărbier mărturie sub jurământ:

—Du-te cu bine, Fra Girolamo, că de văzut n'ai să mă mai vezi. Eu mă duc să-mi văd prietenii. Mă duc să mă odihnesc în țara mea.

Și tot în seara aceea, când au venit frații trimiși de părintele infirmier să-l mute din chilia lui Fra Placido Piemontezze, unde se întâmplase să-și aibă atunci culcușul, într-o sală mare și luminoasă de-a bolnăv, cum se văita Fra Placido spunând: "Te duci și mă lași sin-

gur, Frate Irimie!", valahul îi răspunde vechiului prieten:

—Da, mă duc—stăpânește-te—mă duc într'altă țară, mă duc în țara mea și n'oiu mai veni niciodată să dorm la tine în chilie.

"Și așa a și fost, că eu viu nu l-am mai văzut", dă mărturie mai târziu Fra Placido.

Noaptea a trecut-o tare greu și sbuciumat Fra Geremia iar a doua zi dimineață, Joi, a văzut părintele infirmier că nu el ci doctorul cel cu multă știință de carte s'a înșelat. Nu era numai "febra catarele" ci "puntura" sau poate chiar "pleuritide", așa încât era limpede pentru toți că trece bătrânul valah prin primejdie de moarte.

Vestea bolii Capuciniului sfânt se răspândește în oraș ca focul într-o miriște și "toate doamnele și cavalerii își trimit pe întrecute medicii lor să-l cerceteze și să-l consulte, încât se face o adeverată grămădeală". Grămădeala era cu atât mai mare cu cât mulți nobili seniori veniseră și ei împreună cu medicii lor și asistau la consult, dându-și chiar și părerea. Dar cu cât veneau mai mulți medici și chirurghi de-l suceau și-l învârtteau pe rând pe bietul Fra Geremia, cu atât erau mai puțin înțeleși asupra bolii și asupra doctorilor pe care trebuiau să i le dea.

La una erau însă cu toți înțeleși: i-au deschis îndată vana cu striceneaua și i-au luat atâtea sânge până ce-a rămas bietul bătrân și mai galben și fără puteri decât era. Iară la acea luare de sânge întâmplându-se a fi de față Don Mario di Bologne duca di Palma, din neamul Beccadelli, face el ce face și pune mâna pe vasul în care se scursesese sângele lui Fra Geremia. Cum a ajuns anume să fure sângele capuciniului valah ne povestește în mărturia dela proces însuși "complicele" lui, medicul Martiale Mincoletti:

Vasul plin cu sângele curs din vinele lui Fra Geremia fusese pus pe fereastră chiliei. Don Mario îi face un semn medicului lui și acesta îl scoate afară, ca și cum ar vrea să-l examineze mai deaproape. Pe coridor îl varșă însă într'un ulcior de cristal "una giarretta di cristallo" pregătit din vreme. Ascunzând ulciorul într-o basma medicul scoate sângele afară din mănăstire și urcă cu el în careta în care aștepta Ducele de Palma. Don Mario, care avea deja mantaua peticită pe care o purtase Fra Geremia 35 de ani și mai avea și un baston al lui, își întregeste astfel colecția de relicve dela valahul sfânt cu o alta de mare preț: sângele curs chiar sub ochii lui din vinele lui Fra Geremia.

Aflând napolitanii dela medicii lor că nu mai e nici o nădejde omenească de scăpare pentru Fra Geremia, vine lume de pe lume la mănăstire să-l vadă, să-i aducă ceva bun de mâncare deși era în post și el de nimic nu se atenta să mănânce. Într-o zi din acestea, deși era în post, de-și lui, cât de mic și nelăsemnat.

Zădarnic poruncește părintele stareț portarului să nu mai lase pe nimeni să intre în mănăstire; trag de funia clopotului dela poartă fețe așa mari și nobile încât nici nu îndrăznește fratele portar să le pomenească porunca mai marilor mănăstire.

Vin Principii și conți, duci și marchizi—de care era plină cetatea Neapolului—vin miniștri și slujbași ai vice-regelui, vin judecătoria multelor tribunale, vin capii "sedilelor", vin negustorii bogăți și darnici, vin călugări din alte ordine și mulți preoți de mir. Și amintește unul din martiri, pe lângă fiecare personaj se strecoară pe poartă și câte un om mai de rând, câte o rudă a fraților capucini, încât se umple de lume nu numai sala cea mare în care zăcea bolnavul, dar se umplu și gangurile bolnăv și alte săli din jur. Și fiecare știa să povestească cel puțin o minune făcută de bătrânul valah.

Iară Fra Geremia pentru fiecare avea o vorbă bună, un cuvânt de mângăiere și mai ales un îndemn și un sfat potrivit cu slujba, cu griile și cu necazurile lor. Așa le cunștea el la toți nevoile și amarurile încât, chiar după ce căpătase împărțășania din urmă și abia mai sufla, văzându-l lângă pat pe Giuseppe Capello despre care știa că suferă de dureri de gât, îl însemnă cu semnul crucii făcându-i o fi cerut, și-l scapă astfel pentru totdeauna de acea pătimire. E cea din urmă vindecare minunăție făcută de Fra Geremia în cursul vieții.

Povestește Don Cesare Balsamo, doctor în lege, în casa căruia făcuse Fra Geremia trei minute prevestiri, că venind în timpul bolii să-l vadă împreună cu Giacomo di Salerno, Cesare Bologna și alții, le-a spus Valahul limpede:

—De data asta s'a îndurat de mine Maica Precista și mă face să mor." Dar le-o spune cu aceiași feță senină și cu același glas vesel de totdeauna: "Știu că-i pas greu, dar mă încred în ajutorul Maicei Domnului", adăugă arătând cu degetul una din vestitele icoane ale "Madonei lui Fra Geremia", care se afla lângă pat, adusă de Duca de Palma ca să-l privegheze în ceasul din urmă.

Încearcă Don Cesare Balsamo să-l mângăie spunând că tot se poate să se facă bine, dar Fra Geremia nu avea nevoie de asemenea mângăiere:

—Questa volta non lo scapo.

Nici nu-și dorea poate vindecarea, știind că alta e hotărârea de sus. Când vine să-l vadă Fra Tommaso da San Donato și îl întreabă dacă n-are nevoie de ceva, îi răspunde împăcat:

—Ingrijirea e bună și doctoriile nu-mi lipsesc, dar de nici un folos nu-mi sunt. Eu din boala asta nu mă mai ridic, ci am să mor și am să mă duc la prietenii mei.

Dacă înserează se mai rărește în cele din urmă mulțimea, dar tot numai cu mare greutate ajung călugării să poartească sferă pe cei mai încercăți noți oaspeți nepoțiti, ca să lase bonavul să se odihnească.

În zilele următoare imbulzeala începe dela capăt, ba încă și mai rău, fiind pentru toți limpede că acum e clipa cea mai potrivită pentru dobândit reliefe dela Capuciniul valah cu nume de sfânt. De dimineață până seara, nu numai Padre Francesco da Calizzo, căpetenia tuturor mănăstirilor capucine din regat, și Padre Bernardo da Napoli, starețul, au de făcut față necontenitelor ce-

(Urmează pagina 11.)

Geremia Valacco

rem ale doritorilor de relicve, dar toți părinții și frații
apoi sunt întâmpinați pe toate gangurile de vân-
toare lucrosoarelor lui Fra Geremia

Țoți cereau să vadă chilie în care a trăit, cu nădejdea că vor putea lua pe ascuns ceva de acolo: crucifixul din perete, câțide de rugăciune, o bucată de haină sau de ruță purtată de el, ulicica din care bea apă, sau cel puțin o așchie din scaunul lui sau din patul pe care se odihnea. Dar Fra Geremia nimic din toate aceste nu avea, că nici măcar nu se cunoștea o chilie a lui anume, ci dormea pe unde apuca. E drept că în vremea din urmă dormise mai mult în chiliea lui Fra Placido Piemontezze, ca să-l poată îngriji noaptea la boala lui, dar crucifixul din perete nu era al lui Fra Geremia, că ți de rugăciune nu avea fiindcă nu știa să citească, de băut bea din ce ulicică se întâmpla, iar de odihnă n'avea vreme. Așa fiind doar varul de pe peretele chiliei cafele primise răsuflarea îi puteau zgăria doritorii de releeve.

Afară de Mario Bologna, mai are noroc Ottavio Lannaro, judecător regesc, care îl înduplecă pe Padre Francesco da Caiazza să-i dea voie să-i ducă cu el o iconă pe care o găsisse pe perete lângă patul lui Fra Geremia. Padre Girolamo da Noia, ca cel mai cu trecere dintre capucinii tătrâni, predicatorul vestit în toată țara, care făcuse odată sute de oameni, o biserică întreagă, să-și mărturisească păcatele cu glas tare în fața tuturor, la funia cu care era încins Fra Geremia și-i pune alta în loc, ba îi mai taie pe furis și o bucată din rasă.

Fra Francesco de Napoli, fostul marchiz de Gagliati, nu mai având se vede ce relicvă lua, sau poate pretzind mai mult rugăciunile călugărului cu nume sfânt decât căpețelele de sfoară cu care își lega sandalele, îl roșcă ca atunci când va binevoi Cel de Sus în marea lui îndurare să-i cheme la dânsul în cer, să nu uite să-i fie apărător și sprijinitor. Ceeacă "sommamente humiliandosi" — "smernindu-se cât se poate" — îl făgăduiește Fra Geremia

Fra Vincenzo Raguzeo, ucenicul cel mai tânăr din "școala lui Fra Geremia", nu putuse sta ziua întreagă lângă el cum l-ar fi îndemnat sufletul, ci fusese nevoit de călugărească ascultare să umble prin târg după pomana. Luni seara căpăta însă îngăduința să stea să-l vegheze toată noaptea ca să-i așeze din când în când perina, să-i dea o ulucă de apă când îi va răzbi setea, să-l spună un cuvânt bun dacă se vaită de dureri, să nu se simtă valahul singur și părăsit, ci să se vadă și el măcar o singură noapte îngrijit așa cum o viață întreagă îngrijise de alții. Dar Fra Geremia n'avea somn. După ce s'a potolit zarva mirenilor veniți la căpătâiul lui ca la teatru, după ce s'a risipit grămada de oameni cari fosiseră toată ziua fără rost sub ochii lui înfierbântați de friguri, după ce se sting și cei din urmă pași ai călugărilor pe gangurile întunecate, cade în sfârșit pacea și asupra patului în care zăcea Fra Geremia.

Care îi vor fi fost gândurile, cum şi pentru ce se va fi rugat, Fra Vincenzo Raguzeo nu putea şti; dar vedea bine că valabul nu doarme ci-i cufundat în gânduri şi în rugăciuni. Şi poate că o încheiere a acestor gânduri l-a avut deodată vorbind cu glas tare:

MO' si, che ne volemo andare a trovare li zoppi e

—Decuma sa ne gătim sa Litigiu ...
ochilor și șontorogii noastre.
 Și, tot în noaptea aceea i-a povestit lui Fra Vincenzo
 toate din viața lui pe care până acum fată de toți le
 tăcase.

Între altele - a povestit - ceasea săpătesprezece ani vî-
nușe ascunde în "cufetul lui" - că atunci cînd a fost bol-
nav de "febra pustifieră" după ce făcuse pe băzguil la
Pozzuoli, avînd el într-o noapte o sete grozavă - atît de
mare încît se întreba cum putea el răbda focul Fur-
gatiului, decît nici o arșă pămîntească nu poate răb-
da - a trezit deodată spunînd cu glas tare:

— Doamne, nu mă fă să mor de sete!
Nu isprăvisc bine vorba şi iată că î se arată un inger
cu o lanţetă în mâna dreaptă şi cu un ştergar alb ca
zăpada în mâna stângă. Fără un cuvânt începe ingerul
să-l întepce cu lanţeta în tot capul şi de unde-l întepca se
surgea o apă galbenă. Fra Geremia se sperie văzând
că, nicopăr, ste tot capul cu lanţeta şi-i spune, cu tot
zăt de pat şi încredere, după cât se pare, ca şi într-un
doctor pământesc:

-Vezi, să nu-mi faci vreun rău!
-Aștea îi cur, tu di questa țară!
-Multă grije mai ai de capăt na asta!—Îi spune Ingerul cu glas cam supărat Ș. ascându-l cu stergarul, pe loc s-au trezit durerile Dar selea tot nu-l trecea. S-a dat atunci, Ingerul un uclor mare plin cu apa proaspătă ș. rece dar Fra Geremia nu îndrăznea să bea din el, că așa era pricina doctorului, celui pământesc.
—Bene, quando vuoi, Fra Geremia! Îi îndeamnă Ingerul, dar el fără să aștepte mai puțin, a băut cât îl cerea inima ară ș. nu nume. Să n-a putut nimic dar când s'a trezit a doua zi îl tremurau ș. înjurau ș. durerea de cap

Într-un târziu, când a fost de povestit, Fra Gere-
ma s-a lăsat să doarmă și, nesimțind de se mai trezise
sau a spus bătrânului căsătorit de tot, ca sfânt, călugărului
care a căsătorit pe bătrânul de treizeci de ani.

- Te rog să mă iei. Fra' t'ncu, de câte t-am pre
it e t' m'ltăntre pentru p'de b'ă pr care m-a dat-o
1000 lei. E. am e m'ltăntre în țara mea

[illegible]

diavolului, le ascultase numai cu o ureche sau la care mănâncă chiar dealbinea, suferind ei din pricina slăbiciunii firei omenești o lunecare ca aceasta. Nar fi foarte asemenea păcate lucru mare pentru un om din lume sau chiar pentru un alt călugăr, dar pentru ei cu care seea de bun și darnic fusese Dumnezeu încât trimisese chiar și îngeri să-l învete și să-l dojenească, pentru el căruia în marea ei bunătate, i se arătase însuși Sfânta Fecioară cu preacuratul ei chip... El era mai dator decât alți i față de Dumnezeu, Ș. nu-și plătiesc întreaga datorie. Lui nici cea mai mică lunecare nu-l era terat să suferă. Și lu necesa chiar și cu știință. Lunecări care par mic în ochii oamenilor, dar cine știe cât de greu vor fi cântărind ele în balanța Dreptului Judecător! La Scunul Judecăței nu se măsură doară cu măsura mărginită a minței omenești!

Și apoi în cate păcate nu va fi căzut el fără știință. Dacă s'ar îndura Maica Domnului să arunce bunătatea și milostivirea ei în talerul balanței lui, când va fi judecat...!

"Dumnezeu e bun și îndurător, dar e și drept. Maica Domnului e toată numai milostenie..." Așa învățase e pe alții o viață întreagă și așa era să i se arate în curând adevărul. Oare cum altă ar putea el da "răspuns bun la înfricșatul Județ al lui Hristos"? Greșelile și păcatele ce le va fi făcut, el le-a făcut și el are a răspunde pentru ele, iar vreun bine de-1 va fi făcut l-a făcut urmând poruncile sfinte și rânduiala mănăstirească și nu din vrednicia lui. Tot veșnicia Iadului îl pânzeste!

Văzându-l părintele Bernardo, starțul, cum se frământa tăcut și îngândurat a vrut să-l mai mute gândurile și l-a întrebat:

—De ce taci, Fra Geremia, și nu spui nici un cuvânt?
—De-acuma s'a sfârșit cu gluma, părinte stăreț, de-acuma-i chiar de-adevărat!

Degeaba se străduiește și, Padre Francesco da Napoli, Severini, să-i dea mai multă încredere în el și în marea milă a lui Dumnezeu spunându-i că după socoteala lui de dreptul în Rai va merge, fără a avea să îndure nici o clipă dogoarea focului aceluia ce curăță păcatele. Cu buzele zicea și Fra Geremia "Da!... da! se vedea bine că nu i se risipește Ingroriară. Un păcatos socotea el că a fost toată viața și oricât a fugit de păcat tot păcatos a rămas, cu toate că i-a scos lumea nume de sfânt. Că tocmai de aici îi va veni lui orândă...

—Ce bine ar fi să se îndure Dumnezeu de mine şi să mă aşeze în focul cel nestins al Purgatorului până la Judecata de Apoi—spune el lui Fra Francisco da Turzi—. Oricе şi oricât să rabd pentru păcatele mele, numai să nu fiu surpat pe vecie în fundul Iadului!

Teama din tinerețe i se arăta în ceasul din urmă deși mult me de marturi, mireni și călugări vrednici de crezare, care l-au cunoscut deaproape ani de zile, dau mărturie sub jurământ că nici odată n'au văzut la el nimeni.

dea. Nu-l vea lăsa "încălțat la un" în ceasul acesta. Nădejdea în bunătatea ei l-a limpezit mai mult sufletul decât toate vorbele frumoase ale călugărilor învățați și toate cantelele lor latinești din Sfântu Părinți, pe care el numai pe un sfert le înțelegea.

Dacă au început a năvăli din nou în mână țire domnii
celi mari a cetăți și multă mea preților și călugărilor de
tot soiul l-au găsit țarași cu fața lui sen nă de totdeauna
Junghiușle nu-l lăsa, frigurile îl ardeau, răsună tot
mai greu, dar nu se lăsa doborât de boală și la toți le
dăruia cel puțin un zambet, dacă nu mai avea putere să
le spună o vorbă bună

În ziua acesta, Marți, nici nu mai era în odaia în care zăcea valahul îngrămădeala și zarva de până acum, că strălăneau cu strălucire la uși capucini și rar lăssau să intre câte o fetă deosebit de cinstită înainta nobilul în vârful picioarelor până la marginea patului, săruta mâna bolnavului, îi spunea un cuvânt bun, căpăta asupra lui un semn al crucii abia îngămat de mâna slabă care cu greu se ridica din lungul trupului topit sub faldurile țapene ale rasei peticite, și se trăgea încetător înapoi spre ușă tot în vârful picioarelor cum intrase.

Către amază, când bolnavul ațipise puțin, au intrat cu ei mai mare grijă doi meșteri zugravii care cu condeie grăbite s'au așut să prindă pe hârtie chipul sfântului adormit. Pe unul îl trimisese Don Mario di Bologna, duca de Palma, cel care furase carafa de sânge. Pe celălalt îl mânase Mario Costa, negustorul acela florentin pe care doar cu câteva vorbe îl întorsese odată Fra Geremia dela pînăul de moarte pe care se pregăta să-l facă: în loc să-l lase să se arunce în valurile mării, îl dăduse puteri să înfrunte din nou dărz pe cele ale vieții.

Cei doi, peior, lucrau grăbit și tăcut, făcând schite și desene pe care și le fereau unul de ochii celuilalt. După vineria de răpălmăna trecută soarele se ivise iarăși; a rădăna rald pe ferestrele bolnței Jos în zare, dincoace de Castel Nuovo care înmugura alcatrui mării, cu zădărnice întunecate cei legau cele patru turnuri, culpe epe zădărnice de dărua soarelui. O corăbie înainta domo spre port cu pânzele abia umflate de un trop de boare. Sun fereastră în portuali plini de rod în grădina mă rădăre. Bănera și marea în odăa bolnței nu se auză decât frănelul cărtunilor care luncău umpland una după alta folie de răbo.

Într-o zi, când dormea răsuflând liniștit, cu un zâmbet de copil înfățișat pe față, Vasa Se va fi văzut hățărind, când cântând, prinzându-și țânțarii prințese, când cântând pe tonul cântecului cântat de tinerii în horă, și încoșându-și înțelul de pe cap, când nu se va născuți nu în fața lui, ci ne va ține țânțarii zâmbite prințese, când era pe a treia jumătate de împănare înțelul lui în mână, și Mărgărita făcându-și din nou, ca pe o dată amândouă decorațiile topele înțeleștii, ca pe o dată amândouă de via.

Deaia în același timp în care Erik Geremia se pregătea de burlă
mărită, însoțită de un număr de 10-15 tineri, în timp ce
reședința lui era în plină înflorire, și era cunoscută de
toată lumea, în special de tinerii din zonă, care îl vedeau pe
12-14 ani, din fața lui. De atunci, din păcate, nu s-a mai
vădit Erik Geremia, și de atunci nu s-a mai vădit un copil din zonă.

Prin ura pe care la intrarea ei g. are si viza
de vizitare pe care intr-o zi pe care ea
nuvi de ura la ea pe care la pe care ea
moarte la ea pe care la ea pe care ea
cu la ea pe care la ea pe care ea
numarul de copii la ea pe care ea
Fia Ghera de la ea pe care ea
sfint, ea intr-o, la ea pe care ea
polului a putut tra un sfint la ea pe care ea

Asteptau cu ochii la ferestra seara si a doua zi
trei paze teau mara fetele din brazi. Dar era o
mult crestean si se umbla trecand din casa in casa
canta ori se oprea cate o carola. Si se lauda si
nu la doamna care nu mai aca sa dore sa
numai elugile dupa vechi, ci vorbea dintr-o la
sa se roage in biserica mara fetei, cat mai aproape
capucini sfant care si astepta moartea mara fetei
mata, se da la o parte si intra cu o paza pe la
ca sa vorbeasca de nobila doamna si a cati
ful rochiei si chiar sa amintea ca din vremea
a umblat pe secolele ei. Dar tot cu glas inalt
cercare pentru Nopoltanul--ca in casa unui beltrav

Femele, nobile sau din popor, bogate sau sărace, se uitau toate cu invidie la acei bărbați, cărora din îndrăzneală și din curaj le deschidea ușa mândră, dincolo de zărilor bisericilor și de înăpriea îngustă a "verilorului" femeilor nu le era îngăduit cu nici un preț să intre a egalat nici celor mai credincioase "devote" ale lui Hra. Ceremia nu le mai era dat să l vadă în viață. Părea că de pe neașteptate în lumea cealaltă, încă nici o vorbă nu puteau să l mai spună nici un stat nu puteau să l mai ceară, deși avea fiecare stătea de spus, stătea de înțeles.

Dar și mai amărate decât ele erau călugărițele închise pe viață în mănăstirile din care nici odată nu le mai era îngăduit să iasă. Ele nici până la poarta mănăstirii în care murea Fra Geremia nu puteau veni, la Santa Chiara și la Santa Maria in Gerusalemme, "Trentatre" cum li spuneau napolitanii, plângând durabile cu lacrimi că nu le este îngăduit să vadă plantul, deși multe din ele niciodată nu-l văzuseră, ci li auziseră cel mult glasul printre gratiile cu țepi. Dar între ele se aflau și unele fete și femei pe care glasul lui Fra Geremia le smulgea din o viață de păcate și le îndrumase pe calea mântuirii.

A mai trecut o noapte și a mai trecut o zi de așteptare. Miercuri seara, Fra Tommaso di San Donato, întărit pe drumurile ascultărei, urca ostentiv dealul mănăstirii. N'apucă însă să treacă de Studii, că văzu coborând spre oraș mulțime de tot feiul. Treceau nobile doamne plângând înfundate în perinele caretelor, treceau femei din popor ștergându-și lacrimile cu colțul fustei, treceau cavaleri călări cu chipurile încruntate, slujbași regali și negustori bogați ferindu-se ca nu cumva să se amestece cu mulțimea de rând, și mai ales cobora dealul această mulțime de rând care se revărsa spre oraș de parc'ar fi ieșit dela o sfântă slujbă sau s'ar fi întors dela o strălucită serbare. Dar se vedeau a nu fi purtând duh de sărbătoare, că nu cânta și nu striga nimeni, ci se vâtau cu toți:

A munt' «fântul»

Let's do a little bit of listening practice

Fra Geremia se simțese senin, surzând morții, con-
 "cu același chip frumos, surzător și vesel de totdeauna".
 Erau de față mai marii mână țirii, domnii mari ai Nea-
 polului care de trei zile se tot învârteau prin bolnță ca
 să nu piardă clipa aceasta, capucinii cei de neam mare
 și învățați. Și mai erau de față călugări din alte ordine
 care își uitaseră azi neînțelegerile dintre ei, preoți de
 mare nobili, sibași, regiști ai negustorilor bogati..

Dar din prietenii cei buni, din smeriții frați laici capucini - din școala lui Fra Geremia - nu era de față nici Fra Placido da Salerno care îi purtase cei dintâi pași pe drumul călugăriei, nici Fra Tommaso da San Donato, care un vec de om îi fusese cel mai bun prieten și tovarăș de drumuri, nici Fra Placido Piemontezze care fusese de față la cea dintâi minune, nici un altul din adevărații lui tovarăși: de viață, afară doar de unul singur, cel mai tânăr dar poate cel mai drag, Fra Vincenzo Ramez, acela care era "cam de o limbă cu el".

Pe chipul tăcutului venit și el de peste mare din țări îndepărtate, s-a oprit cea din urmă privire a sfântului călugăr capucin Geremia Valacco, fegarul lui Stocul Costin rază din Țara de Jos și a Mărgărintei lui Barbat, vrednică al curiozității femeie.

A răsunat odată adânc, a strâns mâna pe cruce și a lăsat să-i lunece capul spre dreapta. Fra Geremia plecă "în țara lui".

Era Miercuri. In ziua de cinci a lunii lui Martie, anul
una mie paze sute douazeci si cinci. In ceasul al două-
zeci si doilea.

Ongore MANOILESCU

Dezen de Rug Dragende

Cuncursul de Nuvela

GHERASIM

de FAUST BRADSCU

REGATII centurii

Ordinul venise brusc, ca o sfighitudine de bici. Ochiul lui Gherasim se împănjenise, trupul avu o săvârșită durcosească. Un nod cât o nucă bătrână i se opri în gât, sufocându-l. Ca un automat întinse o mână spre centura de siguranță, cealaltă încerca disperată să smulgă nuca din gâtului sec ca un cuplor incins. Răsufletea i se prelingea vâscoasă printre buzele tremurânde. Oare mai răsuflea?... Prins de panică, se înclăștă cu gândul în măruntare acolo unde-l sfredelea leșinul. Ah! Cum îi dorea trupul! Cum se simțea sfârșit!... O moleșală năprasnică se întindea peste el și lume ca o pânză deasă. Mana i aspră și oasele se strecurau grabită sub tunica de piele. Pământul strans intru o supremă încordare se înfipse sec în golul de sub coșul pieptului.

Isi reveni anevoae. Cu ochi oboși, se uită în jur ca la o lume de vis. Uratul motoarelor părea un sforțat de motan fericit. Ceilalți șase camarazi din echipă, așteptau încordați ordinul de lansare în vid. Pe fetele lor o hotărâre neștrămutată săpase brazde adânci. În sfârșit, soase clipa cea mare! Clipa pentru care luni întregi se pregătiseră fără cruțare. Sub ei la numai câteva sute de metri, pământul suferind al Patriei, își aștepta feciorii. De câte ori n'auziseră ei aveau geamătul năbușit al acestui pământ strecurat peste granți, adus de vânturi, sau înfipți în rânile încă neînchise ale celor câțiva scîpați de gloantele militienilor.

Ani de arândul, geamătul fu numai geamăt surd, strivit sub cisma grea a cotropitorului. Apoi, deveni strigăt. Sînsfârșit, chemare... Chemare către fiii să liberi. Avea oare cineva dreptul să nu asculte svârșcirile neamului? Putea care cineva să nu răspundă la chemarea desădădăntă? Mulți foarte mulți, n'auziră nici geamătul.

Gherasim însă, simțise într-o zi, în fundul sufletului, o întepătură ca de ac. Ceva nelămurit, dar persistent și cald, ca o doamnă străbună. Se înfipsea acolo, în străfunduri, ca o căpușă. Li chinuia gândurile, îi răscotea vișele... Ca un îndemân venit din vechuri, un dor de ducă îl năpădise ori de câte ori reștiele arătau îngrozitoare mizerii ale neamului. O mână năbușită îi răcolea sângele și pe fața lui voluntară se așternă vălul marilor decizii.

A VIONUL sbura nestăpănit în noapte. Numai câteva secunde și hăul de sub picioare, îi va înghiți unul câte unul. Numai câteva secunde! Ah! câte pot trece prin mintea omului în aceste câteva secunde! Capilarie, viață, păcate. Nimicuri uitate în fund de inimă se perindă toate pe dinaintea ochilor ca în ceasul judecării din urmă. Te agiți cu furie. Ai vrea să prinzi macar una din vechile imagini, s'o rețu ca pe un scut. Imposibil! Totul alunecă printre degete ca argintul viu. Te sbați dezarmat în fața inexorabilei fatalități și-apoi înfrânt, aștepti sfârșitul.

Chireit pe banca avionului, Gherasim își mușcă buzele să nu-l prindă leșinul. Pe dinaintea ochilor împănjeniti revine mercur aceeași imagine ridicolă, așa de ne la lărmă el cănele lui moș Dobrică, care n'avea decât trei picioare, i-a luat locul și-așteaptă semnalul să sară din avion. Stupid gând! Cănele lui, moș Dobrică! Auzi, cănele lui moș Dobrică, să i ia locul! Locul pentru care a suferit atât de mult, locul pentru care timp de șase luni n'a știut când e zi și când e noapte. Nu! Asta nu e odată! Echipa specială nu-s pentru căni, chiar dacă au trei picioare. Locul lui nu i-l va lua nimeni! El este cel mai bun dinarmat. Fără el echipa e în pericol și misiunea periclitată. Un câine! Să-i ia locul un câine! Lui, Gherasim! Nu, pentru nimic în lume.

Sângele începu să i furie, obraji se îmbujorară brusc. Gândurile se împănă. Privește în jur cu căreacă teamă. Oare ceilalți știu ce s'a petrecut cu el? Dintr-o ochire i-a cântărit. Nici o primejdie. Slavă Domnului! De acum nici trei, ci cinci, cu trei, pînă din lumea întreagă nu-l vor mai putea tortura. De va fi să și încheie destul în saltul cu va face ceea ce nu și-l încheie lângă a lui, în pământul ce la chemat de atâtea ori.

Gata. Acum. Una câte una, umbrele înclăștate de arme și aparate intrară în noapte. Ca niște păștiți urase tălăsură în cel spre poartă dintre brazi. Gherasim se lăsa, lucid, urmărind avionul care se pierdea în beză. De acum totul depindea de el. Și reușita misiunii și vițelul lor. Dar grăul cel aștepta îl lăsa rece. Intrase în hără. Trebuia să dureze bătăia până la capăt. Ce s'ar putea întâmpla după aceea n'avea nici o importanță. Doar pentru asta se pregătise.

C U gesturi sigure împătorează parașuta. În pregătite apoi pistolul mitralieră și ghemul în josul unui val de pământ ierboas, așteaptă semnalul de zădărnici.

De acea acum plit în umbră, simți, Gherasim miroșul pământului. Un miros tare de iartă grasă amestecat cu mărșămașă fină și un pic întepătoare a bradului. Aspră cu năvălul de câteva ori. Ca o sevă banificatoare, se strecură în carne, sufletul pădurei, rășinai. Târnu. Mână mârșă buruienile dinprejur. Pământul plin de ghimpi de brad îi pare un covor de mătase. O stranie comuniune are loc între om și natură. În noaptea, eruda, fără sticle, cele două suflete se regasesc, se recunosc,

se înfrățesc din nou sub semnele aceluiaș destin în veci. Destin de suferință și sacrificiu, de răbdare și încredere în viitor.

Nu i mult de când a parasit acest pământ și totuși se pare nesfârșită vremea scursă. Ca ieri se bărbonea cu copiii prin hărtoapele Ghimșului, printre stâncile coluroase ale Trotușului. Ehe! De câte ori n'a înnoptat el singur prin văgăunile trecătorii. Pășul Ghimș e pământul lui de pământ al copilăriei. Nimeni nu-l cunoaște mai bine ca el. Dela Saline și până în creștii munților transilvani nu i cotitură, nu-i arbore, să nu-i aminteașcă ceva. Uite, spre pildă, la Cotul Goruna, acolo unde apele Trotușului vivesc ca o gură de iad, a plesnit drept în ochi primul lui mistreț. Ce bucurie a avut! Și cu ce mândrie l'a arătat lui taică-sui!

Gherasim surâde fericit. S'a regăsit echilibrul sufletec. E din nou pe meleagurile copilăriei. Mana mângăie fără nctare pământul ca o sarutare. Trotușul trebuie să fie la doi kilometri mai spre dreapta, ascuns între brazi. Hât, departe în spre Nord, Bicașul și șantierul hidrocentralei. Vreo 80 de kilometri dus și întors. Și numai 6 zile pentru împlinirea misiunii! Destul, destul! Gândeste Gherasim surzând. Mai mult decât destul. Doar el e de pe aici. Cunoaște cărările ca'n palmă. Apoi mai sunt și ceilalți pe care trebuie să-i întâlnească. Toti flăcăi crecuți și oțelți pe piscuri de munte. Chiar în noaptea asta, până n'ziua, vor ajunge la stâna lui Prodan. Acolo nu i nici un pericol. Odihnă hrană, și cartusele de dinamită. După aceea, prin hățurile pădurilor, spre Bicaș, cu Prodan, Eremia și Pletosu. Vor fi zece împreună, nu e poteră să i poată prinde. Vor reuși. Trebuie să reușească. De misiunea lor depinde dezorganizarea a cel puțin opt fabrici de armament ale comunistilor. Sunt lucruri deja știute. Întreaga regiune bistrițeană a fost împănată de industrie de război. Toate fabricile vor primi energia dela hidrocentrale Bicaș. Deaceia, aceasta trebuie să sară în aer fără întârziere. "Șarpele" să fie sdrubit în ou, înainte de a da prima mușcătură, spusese totdeauna instructorul dela echipele speciale. Și iată că în curând le va fi dat să întâlnească șarpele.

—Il voi isbi în frunte, chiar de va fi să mor eu el. Șarpe hain, șarpe roșu —murmură Gherasim, infierbânt. Făclile i se înclăștă. Din cauza șarpelui roșu a luat drumul pribegiei, din cauza lui așteaptă în noapte, la numai câțiva pași de căsuța pădurii, să-l poată vedea. Nici semn de viață nu le poate da... E un străin pe meleagurile copilăriei. Și străin trebuie să rămână până la urmă... De-ar putea și măcar să sunt în viață! Poate dela Prodan să afle ceva. "Șarmanii" erau așa de buni!...

Un șuierat de pasăre de noapte, repetat de patru ori, îi întrerupse gândurile. Era semnalul lui Axente, șeful echipei. Gherasim cuibă urechile. Nici o mișcare. Se ridică cu precauție. Svârșii parașuta pe umăr și cu pușca-mitralieră pregătită, porni către locul convenit. El îl cunoștea cel mai bine. Dar nu voia să se grăbească. Poate pentru ultima oară pășea pe sub brazi Ghimșului. Brazi lui... Păreau așa de falnici, înfipți printre stânci... Gherasim îi privește cu admirație și dragoste. De-ar putea, s'ar desprinde toți din coaja pământului și-ar veni să dea o mână de ajutor. Pădurea întreagă s'ar urni din loc și s'ar năpusti peste viperele roșii.

—Stai, Cine-i?—răsună în întunecere.

—Călin trei —răspunse Gherasim, ascuns după un copac.

Aici, Călin unu. Vino.

Gherasim se strecoară printre hățisuri. Ceilalți sunt deja strâși sub o tufă. Axente, cu o lanternă ascunsă sub o parașută, studiază harta.

Gherasime, cunoști drumul? Cu ochi închisi.

Poarte bine. Atunci, verificăți armele, ascundeți parașutele. În zece minute pornim. Andrei! Vezi dacă aparatul de radio n'are vreun defect. Dar numai atât cât să-i auzi fluieratul. Băieți, fiecare ne cunoaștem misiunea. Ordinele mele le veți primi în ultimul moment. De acum, mai mult prin semne. Gherasime, treci în frunte. Andrei, cu aparatul. În spatele meu. Iluță, încheie plutonul. Armele veșnic pregătite. Nu uitați că, desi suntem cu, acestor țări, miliția ne consideră dușmani. Nu există cruțare pentru noi. Dar nici noi n'o putem da. La drum.

C AND au ajuns la stâna, se'ngăna ziua cu noaptea. Lui Axente i se pără curioasă lumina ce-i întâmpina. Nici un bechăt. Nici un lătrat. Nu miroșea a bine. Trebuia să cerceteze mai întâi situația locului. Prin semne dădu ordin de oprire, apoi chemă mai aproape pe Gherasim și pe Iluță.

—Ce crezi, Gherasime?

—Nu știu, dar nu-i a bună. Mă duc să vad.

—Iluță merge cu tine. Nu vă lăsați surprinși. Trageți primul de-i nevoie.

Nici o grîiță. Dacă nu-i primejdie, două fluierături scurte, repetate de două ori.

—Dați-l drumul. Or ce-ar fi, noi vă protejăm retragerii. Lăsați aici sacii de spate.

Ca două umbre, Gherasim și Iluță, se strecoară prin tufăriș. Zorii s'au lăsat. O ceață ușoară acoperă valele, dar vederea i perfectă. Inimile celor doi luptători bai cu putere. E primul lor contact cu realitatea, după luni de antrenament cu teme organizate. Acum, inamicul nu va mai trage cu cartușe carbe. De nu știu să te aperi, îi primeste fără "amun" suta de grame de plumb! Dar murarea lor e pusă la grea încercare. Oculurile sunt goale. Cămin plecat. Totul dă impresie de pășăre. Să fi uitat Prodan venirea lor! Nu-i posibil! Prodan e vechi luptător, din primele clipe ale invaziei. El știe

ce însemnează o misiune. I s'a întâmplat ceva cu siguranță. Deci prudență. Cât mai multă prudență. Nu pot să-l de unde sare iepurele.

S'au apropiat la numai 30 de metri de stâna. Tapilași în dosul unei stive de lemne, ascultă încordați cu ochii înțipți asupra ferestrelor oblonite. Părea că s'a părut în sgomot curios, venind dinapre casa. Da, da, un sgomot slab.

Iluță făcu o mișcare, ca și cum ar fi vrut să se repeadă spre ușă. Gherasim îl opri la timp.

—Incă nu, Iluță. Să nu fie vreo cursă. Pregătește-te pușca-mitralieră. Vedem no, îndată.

Apoi, apucând o piatră, o svârșii cu toată forța în adăptarea celor. Sgomotul fu ca o lovitură de bruscă. Câteva clipe după aceea, poarta stăni se deschise brusc și doi militieni, cu armele gata, apărură în prag. Gherasim văzu roșu înaintea ochilor. Deci Prodan fusese prins. Geamătul fusese al lui. Ah, bestie! Uită de consemn.

s. de tot. Ridica pușca-mitralieră.

—Ce-o fi o fi. Vreau să mă răcoresc —își zise în gând. O răfală seurtă culcă pe prag pe cei doi militieni. Apoi infierbânt, ne mai t'nând seamă de primejdie, se repezi spre casa. Iluță, se dedica pînă la urmă să înainteze, gata să-i susțină. Gherasim pătrunse în odale ca o furtună. Nu se auzi nic, un foc îl fă lăsa, rămase neclintit, atent la orice sgomot. Câteva clipe mai târziu, Gherasim apără în ușe, tunând și fulgerând.

—Iluță, vino repede. Bestie! Tăcătoși! Vino să vezi de ce sunt capabili. Păcat că n'au fost mai mulți. Să i distrug până la unu!

Iluță se apropie cu mersul lui domol. Pășește indifereent peste hoiturile celor doi militieni și pătrunde în casă. Tresare fără vrere. O sudoare rece îi umezește fruntea. O șterge repede cu măneca.

—E mort? —întreabă cu vocea sugrumată.

—Cred că da —confirmă Gherasim, dând din cap. Prodan e de nerecunoscut. Legat de mână și de picioare, zace, masă informă și sângerând, pe dosumea. O ureche atarnă pe jumătate ruptă. Ochi sunt două pete vinete. Pe pieptul desfăcut sangele s'a încheag în zece de locuri. Din gura-i întredeschisă se prelinge încă o suviță roșietică.

Iluță se pleacă și-si lipește urechea de pieptul marturului.

—Trăiește, Gherasime, trăiește. Repede, repede la regaturile.

În câteva clipe, omul e întins pe laviță. Puțină apă între buzele plesnite de lovituri, îi readuce la viață. Respiră. Dar tot inconștient rămâne. Nu vede. Nu înțelege. Fără nctare, repetă aceeași frază, aproape imperceptibil.

Nu știu nimic... Nu-i cunosc... Eu nu-s decât un biet cioban! Nu știu nimic... Nu-i cunosc... Eu nu-s decât un biet cioban!...

Gherasim îl privește cu milă. Nu mai e nimic de făcut. Mai bine îl găseau morți. Chiar dacă scapă, tot mort va fi printre cei vii. Se cutremură. Doamne, nu mi da soarta lui Prodan! De va fi să cad, fă-mă să pier dintr'odată!

Tresare.

—Iluță, să nu ne pierdem cu firea. Așa e lupta. Unul cade, altul îi ia locul. Axente trebuie să fie pe ghimpi. Du-te'n sbor și adu-l aici.

Iluță o sbughi spre pădure fără un cuvânt. Gherasim rămase gânditor în fața celui ce-i fusese prieten din copilărie. Cine-ar fi crezut că n'tr'o zi, Prodan va primi lumina fără s'o vadă și fără s'o mai înțeleagă! Moldoveanu acesta, cu ochi de cer și suflet de isvor!... Încă un martir pe răbojul nesfârșit al bestiiilor roșii... Doamne, va mai trece mult pînă la ziua judecării lor?...

Se apropie de rînnul ce aierează și-i mănăie fruntea învinețită de bătaie.

—Nu știu nimic... Nu-i cunosc...—începu din nou rănitul, cu o tresărire dureroasă.

—Te vom răbuna, Prodan... Te vom răbuna, chiar de va fi să ducem lupta încă sute de ani!...

Un sgomot furiaș în spre stîna îl reduse în fire. Se lăpă de perete cu fața la ușa de lemn, cu arma pregătită. O ciocănitură cunoscută îi accelera pulsatiile. Era un vechi semnal al vânătorilor.

—Cine-i?

—Gherasime, sunt eu, Pletosu.

Gherasim se însufieși. Un vechi prieten, pe care nu-l văzuse de mult.

—Intră, intră repede.

Pletosu își făcu apariția, abătut, urmat de Eremia. Isi strânsă mâinile în tăcere.

Știu Gherasime. Știu tot ce s'a petrecut aici. Sărmanul Prodan! Și noi la numai câțiva metri, ascunși în pădure. I-am auzit urletele, apoi gemetele. Dar nu puteam face nimic. N'aveam nici o armă, afară de cutite. Cum să lupti contra pistoalelor-mitraliere? Cum, spune și tu? Au fost patru. Doi au corborat s'aducă o țargă să-l ridice. Noi, nașteptam decât o clipă prielnică să i spintecăm pe cei rămași. Între timp ai sosit voi. Te am recunoscut îndată. Am vrut să-i facem semn, dar tu le-ai curmat sorocul. Sărmanul Prodan! Așa i-a fost lui scris. De acum va trebui să luptăm fără el.

Il vom răbuna, Pletosule, n'avea griță. Chinurile prin care a trecut, nu vor rămâne uitate. Mi s'au înfipți aci în maruntaie, m'înțelegi? Să cat voi avea măruntăie, le voi aduce aminte și eu celor fără Patrie și fără Dumnezeu. Cu glonțul și cu săcură, cu pumnul și cu dîntul eu tot ce o putea și de noi mai putea, cu ochi, și cu blestemul. De acum îmi cunosc mînărea. Iertarea numai după biruință. Până atunci să domnească răzbu

nărea și pieirea.

Urmează pagina 14

Gherasim

ARĂ, tabloul era cu totul diferit. Sirena se făcuse faimă întrerupere. Mitralierele trăgeau fără întrerupere, deoarece nu se vedea nici un atacant. După Matei, putând, aștepta apropierea milițiilor. Aceștia nu se lăsă așteptați. Două grupe în formație de luptă, porniră din partea coalață a digului spre clădirea hidrocentralei. În pas alergător se apropiu ca o vijelie. Matei, care se găsea în punctul cel mai înalt, îl lăsa să se apropie până la asvârlitura unei pietre. Atunci numai, smulge o granadă și-o lanșă în mijlocul lor. Aceasta nici nu-și terminase traiectoria când răpăia la cei trei puști mitraliere reduse la jumătate prima grupă de atac. Granada sfărtecă încă câțiva. Restul, în debandadă cumplită, fugiră spre corpul de gardă urmăriți de gloanțele celor trei. Urlete, injurături, ordine, se încrucișară salbatic în tabăra comunistă. Răpăitul mitralierelor se întreruși. Pe dig, nici o mișcare. Focul încetase. Păreau nevăzuți și invulnerabili. Fiecare la locul lui, n-aveau nevoie de ordine pentru a lupta.

Deodată, mitralierele tăcuseră. Un ordin transmis prin megafon le oprise scurt. Dar făcându-lor fu înlocuit cu uruit de motor. Un tanc își făcu apariția, mărșăluind cu mitraliera-i grea tot latul digului. Eroii noștri se adănciră în ascunzișurile lor. Erau pierduți! Impotrița tancului nu mai puteau lupta. Nici granadele n-aveau vreun efect. Dar erau decizi să-și dea scump viața. Trebuiau cu orice chip, să întârzie sosirea forțelor comuniste la clădirea hidrocentralei, până ce Gherasim puneă foc la fiile. Numeni nu schiță o mișcare de retragere. Tancul înainta încet, scupând plumbi și foc. Și cum nimic nu măsa, trăgea orbeste.

Matei însă nu dormea. Un gând îi încolțise în creier. Un gând ce-i salvase de multe ori viața, lui și celor din compania sa, în timpul războiului. Trebuia numai să-l repete cu aceeași dibăcie.

Când monstrul de oțel ajunse în dreptul lui, ieși ca un fulger din ascunziș și se avântă sus pe tanc. Cu dinții smulse piedea granadei, cu mâna liberă ridică capacul de fier și-o svârli năuntru. Apoi, ca un vizier, sări pe piatra drumului, rostogolindu-se până la balustradă. O bubuitură zgudu tancul. Se nădădea spre marginea digului și se opri brusc. Manevra lui Matei fusese atât de rapidă, că deabia acum cei de pe marginea digului își dăduseră seama. O răpăială îngrozitoare de mitraliere se alătu peste presupusele ascunzișuri ale atacanților. Ordine noi erau date prin megafon. Atacul următor, cu siguranță, nu mai putea fi oprit.

Matei se afla acum aproape de Eremia. În spatele lor, la numai trei metri, tancul, proptit cu botul în balustrada de ciment.

—Eremia—sopți Matei, eu știu să manevrez balaurii ăștia. Dacă tu poți stinge lumina ce-i deasupra lui, eu mă bag în el. Și-apoi lupta-i câștigată.

Eremia făcu semn de aprobare. Intinse arma și sparse două becuri. Nu era însă de ajuns. Erau prea multe și prea departe de el. Atunci se întoarse către Matei și-i sopți:

—Pregătește-te. Mă duc să le sting pe toate.

Matei n-avu timp să-l oprească. Eremia își svârli de-a armă de-o parte și cu cutitul între dinți se cătara pe stâlpul subțire înalt, de vreo trei metri, înfipit în balustrada digului. Cu o dibăcie ne mai pomenită ajunse în vârf în juru-i văzău gloanțele comuniste. Unul i se infipse în coastă. Putea să simtă că i se pătrunsese. Cu o mișcare uimică mână armată spre firele negre. Le prinse între degete și puse în aceeași clipă înas, alte câteva gloanțe îi intrară în carne. Încleștat cu pumnarele pe stâlpul de fier, prinse cu ceaială mână lama de oțel. Capul i se înclină în față. Într-o clipă, el se aruncă în față, în direcția tancului. Într-o clipă, el se aruncă în față, în direcția tancului. Într-o clipă, el se aruncă în față, în direcția tancului.

Matei nu rămase pe gânduri. Dintr'un salt fu pe tanc. Întră în gaura sumbră și pe întunecul începu să manevreze turela. Cu rușea o întoarse spre mitralierele comuniste. Dar nu deschise focul. Trebuia așteptat momentul prielnic. Avea în raza lui tot șantierul Zarva era de nedescris. Comenzi scurte se repetau neîntrerupt. Un reflector puternic scruta clădirea hidrocentralei, înțrebușor și nedumerit. Un alt tanc își făcu apariția, gata de atac. Matei zămbi. Puteau veni. Era pregătit să-i înfrunte.

GHERASIM tocmai terminase de fixat ultima încărcătură de dinamită, când se stinsă curentul. Cu-nceasta acum însă bine locul. Fără ezitare înfășcă cele șase fiile lungi de mai bine de zece metri și porni pe scări. În sala de sus, liliuță scruta întunecul lipit de poarta de fier, cu cele două puști mitraliere lângă el. Gata, Gherasime.

—Gata, liliuță. N'am tras nici un glonț. Lasă-mă să pun eu focul. Măcar atât...

Fiilele sfărăiră și-și începură drumul lor nestăvilit spre adâncuri.

—Cum o vrea Dumnezeu—sopți Gherasim. Apoi îl prinse pe liliuță și-l svârli aproape pe spinare. Prinde-te bine, frate. Nu-i lung drumul.

Scose capul pe ușă și sulară în noapte. Pletosu sulară și el. Apoi începu să se retragă pe brânci. Matei auzi semnalul și zămbi. Era rândul lui. Sosise momentul să garanteze retragerea celorlalți. S. din fericire putea să o facă. Fixă mitraliera spre reflectorul ce stănjea pe camarazii săi și-i trimise un clorchine de gloanțe. Reflectorul se stinsă brusc în zăgănit de geamuri sparte. Mitralierele răfăcuseră. Megafonul urla ordine pe care mai nimeni nu le înțelegea. Tancul comunist porni la atac scupând rafale șgomotoase. În spatele lui o grupă compactă înainta armată până în dinți. Situația devenise critică. Matei voi să urnească și el tancul, ca un fel de contra-atac. Acesta abea se mișcă. Ceva se stricase în mecanism. Cu mare greutate îl manevră până în mijlocul drumului. Era și asta ceva. Putea cel puțin, întârzia trecerea celuialt tanc. Începu să mitralizeze locurile de unde vedea svăcnind focuri în noapte. Când nu mai avu munții, ridică capacul și se avântă în întunecul, pe dinapoia tancului. Dar nu făcu doi pași și se prăbuși. Un glonț răfăc și i gaurise teasta.

Între timp Pletosu sosise lângă Gherasim. Împreună fugeau urmăriți de gloanțele trase în neștire. În spatele lui Gherasim, liliuță își stăpânea durerea, gândind la Danilă:

—El trebuia să mă aducă în cârcă... I-am promis un cinema... Prinde-te bine, frate, prinde-te bine... Nu-i lung drumul... Nu-i...

O svăcnitură în ceață îi curmă pentru totdeauna gândul. Gherasim simți și el o arsură la ureche. Dar nu-i dădu nici o atenție. Primii copaci își deschideau brațele primitoare în fața lor. Găfâind, se infundară în bezna pădurii de brazi. Frânți de oboseală se lăsară pe covorul miorosilor. De dincolo de dig, gloanțele continuau să curgă peste tot locul. Lor, însă, li se păreau așa de departe!... Gherasim privi fruntea găurită. Poate că această frunte jertfită i-a salvat viața... Dece oare Doamne, cade unul și trăiește altul?!

O bubuitură îngrozitoare îi opri gândirea. Altele urmări, infernale, șase la număr. Părea că măruntălele pământului voiau să-și scurpe venul. Hidrocentralea Bilez mândria planului cincinal, zbura în aer.

Gherasim auză, respira profund și și făcu cruce. De-acum puteau pieri, misiunea fusese alină. Sentoarse pe-o coastă și i zăvăli în fața lui, dar acesta nu-l putea vedea în întunecul.

Pletosule, da semnalul. Să nu creadă ai noștri că nu nu mai venim.

Acesta imită o pasăre de noapte. Din dreapta veni un răspuns asemănător. Pe dibuitele, se îndreptară spre acel loc.

Vacarmul pe șantier depășea orice margini. O panică nebună pusese stăpânire pe autoritățile răspunzătoare. Dar asta nu mai interesa pe Gherasim. Era problema comunistilor, nu a lui.

Ajunseră repede lângă ceilalți. Dar nu mai găsiră decât doi: Andrei și Grigore, rănit la un braț. Axente zăcea mort lângă patru milițeni, ciuruși.

—Ce s'a întâmplat, Andrei?

—Era grupul de inspecție al posturilor. Axente i-a înfruntat singur... răspunse Andrei trist. Gherasim dădu din cap, îngândurat.

—A căzut așa cum a vrut el totdeauna. În luptă cu tiranii. Să-i fie țărâna ușoară... sopți. Bărb, n'am mai rămas decât noi patru. Ajung sacrificiile făcute azi. Aici nu mai avem ce căuta. Încărcați sacii pe spate și la drum. Poate ni-i dat să trăim pentru a înfrunta alte muni. Fiecare când îi vine ceasul.

Cele patru umbre urcă din greu poteca lunecătoare. Pădurea pare fermecată, învăluită în ceață deasă a dimineții. Plouă. O ploaie deasă, neîntreruptă. Monotonă, ciocănește frunzele nemicaș și glugde de cauciuc ale singuraticilor călători.

Nu mai e nici o primejdie. Posturile de radio su au anunțat cu amănunte moartea tuturor atacanților. Iar ploaia a șters cu siguranță orice urmă a celor scăpați. Din partea Miliției n'au ce teme. Și totuși, înaintează tăcuți, absorbiți, fiecare în gândurile lor. De-abia acum își dau seama ce dureros e să lași în urmă un camarad căzut.

Sunt oboșiți, foarte oboșiți, dar nu se opresc. Îi apasă prea greu amintirea celor dispăruți. Înainte, mereu înainte, spre avionul ce-i așteaptă în poiana de lângă Cotul Goruna...

În fră lor, cărarea șerpuitoare a destinului, se pierde în ceață ca un gând născut...

Gherasim, în frunte, rumegă simțăminte noi. Aude vorbe venite din neînțeleptul mister al naturii ce-l înconjoară. Pădurea, munții, râurile, parca i șoptesc îndemnuri. Murmurul ploii pare o doină, un cântec de leagăn, o șoaptă de dragoste. Miresmele pădurii i readuc în minte crâmpene din trecut. Vântul îi mângăie ca în vremea copilăriei... Aerul acela, sărcit de ploaie, parcă-i roagă să rămână, să nu mai părăsească pământul țării... Însăși elisa potecii umede încearcă să-l rețină.

În cugetu-i sbuciumat frânturile de gânduri se răsfălesc năvalnic... Un dialog neauzit, dar cu atât mai aprig și mai chinător, îi macină sufletul.

—Dece, dece să rămân pe aceste meleaguri? Am luptat, am văzut moartea. Și de nu mi-a fost scris să mor, de-acum am dreptul să trăiesc...

—Dar oare avem dreptul să trăim în tihnă, când în pământul Patriei sângele martirilor fumegă în flece clipe, ca o jertfă neterminată?...

—Eu mi-am făcut datoria. E rândul altora...

—Au locu nostru nu-i acolo unde suferința cere mângăiere și sufletul înbătărește?...

—Nu vreau să știu de nimic. Eu mi-am făcut datoria...

—Ce liniște vei putea avea în lumea de dincolo, când cugetul îți va fi vegnic plin de chinurile lui Prodan, de curajul lui Dănilă, de sacrificiul lui Eremia, de fruntea găurită a lui liliuță?...

—Vii cu viii și morții cu morții...

—Vii sau morți, noi aparținem acestui pământ. Legată ni-i soarta de soarta lui, unde-am fi și orice-am gândi...

—Dar dece tocmai eu? Dece?...

—Rândurile luptătorilor de răsc. Locul lor trebuie luat de alții, mereu, mereu, până la biruință... Dece n'ai fi tu unul dintre ei?...

Turburat, Gherasim își repetă fără încetare ultimele fraze, ca și cum ar fi vrut să le înfigă pentru totdeauna în creier: "Rândurile luptătorilor se răsc... Locul lor trebuie luat de alții, mereu, mereu, până la biruință..."

În poiana de lângă Cotul Goruna, avionul și-a luat zborul spre libertate. În câteva clipe, umbra și sgo nău s'au pierdut în bezna...

Descătușată parcă, de înfoltă prezență, natura, și-a recăpătat mlenarari-măreție. Trotușul mugește neblânzit prin valea stâncoasă. Luna mângăie crestele muntilor cu aceeași, nestinsă duioșie...

Dar, peste brazi și stânci falfăie o nouă speranță...

Pe piatra cea mai înaltă dela Cotul Goruna, sub vuiet de vâltoare nestăpânită, patru suflete fac jurământ de înfrățire, de luptă și sacrificiu. Cu mâna întinsă spre cerul înstelat, par pruni cavaleri ai unei noi și grele cruciade.

Și astfel, rândurile luptătorilor nu vor fi nicodată rănite, căci locurile celor căzuți, vor fi mereu, mereu, luate de alții, până la biruința cea mare.

Faust BRĂDESCU

IOAN RĂTU

de G. A. PORDEA

"Rătu a fost pentru mine unul din cei trei sau patru Români simbolici"

Take IONESCU

RIMELE decennu ale veacului al XIX-lea vedeau marea renaștere națională a tuturor Românilor. Școala istorică transilvană își dădea roadele stimulând, prin cultură și conștiința națională redescoperită, rezistența activă în toate laturile românești greu încercate.

Bucovina fusese anexată în 1775 la țările coroane de Habsburg. Basarabia (dată Rusiei prin pacea dela București (1812)) Banatul (supus colonizării masive cu Șabi, încă din timpul împăratului. Cărol IV în Principale stăpânite de fenece, numit marele și apăsătorul sporocul prelat pentru a da naștere unui puternic curent anti grecoc, comandat în Muntenia cu revoluția Olticului Tudor Vladimirescu. În Moldova cu nașterea simulară a spătarului Ștefan din țutul Neanțului, primul război de independență pe tălburile aștia (Grecii din pământul nostru) în "Marele Principat" al Transilvaniei, tirania ne-

meșilor unguri devenea pentru Români tot mai apăsătoare.

Domniile naționale instaurate la București și Iași în 1822 și înfrânte prin pacea dela Adrianopol, nu reușiseră încă să însenineze spiritele, să liniștească turburările xenofobe, ca aceea imitând Eteria a "cărnuțarilor" din mica boierime munteană, sau răsvărtirea împotriva Regulamentului Organic a țărănilor din Sălajeanu Moldovei. Rivalitățile ruso-turce și expansionismul austriac continuau să se desfășoare cu o intensitate sporită peste Dacia românească încercuită, pângărită, stoarsă.

Acesta era, în trăsături mari, situațiunea neamului românesc în Transilvania mai tristă ca oricând în anii cund Ioan, fiul lui Grigore Rătu, își petrecea copilăria în Turda natală (1). În apropierea Câmpiei unde zăcea după cum scrie "Iupanul Radu Buzescu" pe lepedea dela Măreștirea Dealul "cinstitul trup al creștinului Măreș Mare Vocevod, ce au fost Domnii Țării Romanesti, Transilvaniei și Moldovei".

Deputatul majorității familiilor românești de elită din Tranilvania, familia Rătu (2) își poseda "diploma de nobilitate", decernată de principele Mihail Apafi I în 1680 distinctiune care arăta că înstrăinat pe cei ce o primeau Astfel de promociuni erau în general acceptate, fie ca un complement inevitabil al funcțiilor bisericești înalte (Șiguna, Micu), fie doar pentru "privile-

giul" ce-l acordau beneficiarilor de a se stabili în orașe, într-o vreme în care—pentru motive lesne de înțeles—"Valahii" erau, în propria lor țară, împiedecați prin "hotărârile nobililor" și "sub blestem" de a-și părăsi satele.

Destinat preoției, Ioan Rătu își urma studiile teologice la Blaj, apoi la seminarul din Budapesta, când anul 1848, "anul nebunilor", răspândi și asupra provinciilor românești fermentul mișcărilor de liberare politică și națională. Pătruns de simțul patriotic și înfipit de pateticele chemări ale lui Bărnuțiu, tânărul Rătu devine tribun în oastea "prefectului" Simon Balint, în care luptă efectiv la Ocolșul-Mare, la Hurdicate și până în Abrud unde Avram Iancu își concentrează legăunile.

Apoi, după potolirea viforului, după capitularea Ungurilor la Șiria—renunțând la cariera sacerdotală, Rătu primi o bursă românească pentru studiul juridice la Viena, unde se promova doctor în drept. De-acum calea îi era deschisă pentru adevărata sa vocație, una de luptător îndărjit și neînfricat pentru drepturile "nației".

Curul vieții active a lui Rătu se întinde asupra întregii a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, epocă a

(Urmează pagina 16.)

Ioan Rădu

color mai mari transformări politice, economice și sociale, într-o Europă care își întreține temporara supremație mondială.

E era victoriană a "splendidei izolări", ilustrată de Gladstone și Disraeli, cari cimentează considerabila putere economică și navală a Marii-Britanii. Napoleon III în Franța își desfășoară cu fast generoasă întreprindere de sprijin a tendințelor unioniste de peste tot, precum și politica orientală corespunzând unei importante expansiuni coloniale; Thiers, care reprimă Comuna, e urmat de autoritarul Mac-Mahon; înfrăși pierderea Alsacei Lorenei prin amara pace de la Frankfurt, nu pare să afecteze imensul prestigiu de care se bucură Republica a treia. Bismarck desăvârșește unitatea Germaniei, construindu-și cu măiestrie puternicul său sistem de alianțe, care va rezista până la deplorabila "Weltpolitik" a lui Wilhelm II. Cavour domină viața politică a peninsulei, pregătind joncțiunea provinciilor italiene.

În această configurație generală, Occidentul, strălucit reprezentat pe plan politic și diplomatic, mătură-se un interes tot mai viu pentru Răsărit, unde, în mijlocul "crizelor" ce se succed într-o cadență rapidă—îndârjite, prin ingenioase intrigi și contra-intrigi, concurență între marile Puteri care își dispută preponderența asupra unui mozaic "inextricabil" de mici popoare menționate în diviziune și luptând pentru independență și unitate. Interpoziția occidentală va fi decisivă în organizarea lentă a unei noi structuri politice continentale.

După criza revoluționară, nelipsită de urmări profunde, Transilvania "autonomă" pare chemată a urma o nouă orientare, fiind supusă—dimpneună cu Croația, Voivodina sârbească și Confiniile militare—conducerei directe a Habsburgilor. Guvernatorii Ardealului nu mai sunt unguri: Wohlgemuth, Schwarzenberg, Liechtenstein, Folliot de Créneville. Înfrăși Ungaria suportă o severă disciplină; arhiducele Albrecht, guvernator din 1851, administrează din Buda districtele maghiare, iar acțiunea lui Kossuth, care militează în comitetul dela Londra, precum și în general vetustele veleități ungurești, sunt contracarate prin toate mijloacele de care uzează fără mulă regimul de autoritate și de centralizare a lui Bach.

Dar vigilanța austriacă se circumscrie în realitate doar pe un plan politic-administrativ ridicat. Pseudo-victime ale represiunii habsburgice, Ungurii umiliți dispun de suficiente libertate de acțiune locală pentru a se răsbuna pe Români, răsbunare ce îmbracă dublul aspect al pedepsirii lor pentru mișcarea revoluționară și al salvagărdării unei hegemonii amenințate de tendințele de liberalizare.

Până la aparițiunea Diplomei constituționale, timp de mai bine de zece ani, o vastă operațiune este întreprinsă de nobilii unguri pentru exproprierea Românilor din pământurile lor, despuieră organizată cu începere din 1854 de faimoasa "patentă urbanială" stabilind cele mai revoltătoare favoruri pe bază de drepturi feudale. Când nu sunt spoliți cu forță, țărani români sunt târați în fața judecării. Acolo, bravând umbra Eszterháziilor, a Károlyiilor, a Andrássyilor, ei căror bun plac a decis să adauge la sutele de mii de hectare pe care le posedă petelele de pământ, o dată "răscumpărate", ale

și sunt pe impetuozul abul în analiza juridică, talentul său surprinde și captivă. Multe procese a câștigat astfel Rădu în lupta sa dezințersată pentru valorificarea și protejarea drepturilor țărănilor români.

E un om simplu, de acea simplitate care întovărășește de cele mai multe ori caracterul. Ponderat în vorbă, măsurat în gesturi, privindu-l agere observă. Lipit de complexe, judecă rapid și definitiv: situațiile care și oamenii. Arguțiile și sofismele îi sunt necunoscute. Animat de un entuziasm inteligent și rețut, binevoitor dar rezervat, malitios adesea, poate socialmente nu îndestul de suplu—reamintește fără vreme pe Coriolan-ul lui Plutarh. Astfel apare Rădu din notele celor ce i-au fost prieteni (Barț în deosebi) sau l-au apropiat, astfel îl descriu biografia săi.

Spirit practic întreprinzător și om de acțiune prin excelență, Rădu nu a lăsat scrieri de proporții însemnate; în schimb, s'a cheltuit cu o prodigă neascunsă în numeroase articole bine inspirate, publicate în "Gazeta Transilvaniei", în "Federatunea", "Tribuna" sau "Foaia Poporului", precum și în discursuri și cuvântări. Conștient de unitatea poporului român, ca și de drepturile sale încălcate asupra Ardealului, totdeauna atent la desfășurarea politicii europene și examinând efectele directe și indirecte ale acesteia, Rădu a militat cu dragoste, cu sârguință, pentru păstrarea limbii, a legii și a datinelor ce formează patrimoniul românesc, convins fiind că rezistența la opresiune, alături de ridicarea culturală a maselor țărănești, sunt condiții de victorie naționale finale, în care a avut o încredere întreagă și nezdruclănată toată viața lui.

Pe linia acestor preocupări, una din realizările cele mai de valoare ale lui Rădu a fost întemeierea "Asociației Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român" (Astro). Lui Rădu, care nutrea încă dela Viena ideea unei astfel de organizații culturale, îi revine într-adevăr meritul de a fi obținut, nu fără eforturi prealabile, adreziunea și sprijinul în acest scop atât a Mitropolitului Șaguna și Sterca-Sulutiu, cât și a tuturor fruntașilor români din Ardeal.

După epoca propriu-zis absolutistă, care ia sfârșit odată cu căderea lui Bach în 1859, Austria inaugurează prin Goluchowsky perioada zisă a încercărilor constituționale, perioadă care va dura până la compromisul dualistului din 1867.

Diploma împăratului din 20 octombrie 1860 este completată de "Constituția" lui Schmerling din 26 februarie 1861; ambele instrumente prevăd pe viitor un parlament unic la Viena, parlament ai cărui membri erau să fie desemnați de dietele reprezentative ale provinciilor. Pe baza a astfel de dispoziții, era firesc că Transilvania urma să fie reprezentată la Viena de deputați în mare majoritate români. O măsură atât de radicală putea și trebuia deci să aibă repercusiuni fundamentale în viața publică a Principatului, dacă nu ar fi fost de natura a războiului civil, va opozițiune a nobilimii maghiare amenințată a deveni pe viitor politică minoritară. Pe de altă parte, sistemul feudal era atât de înrădăcinat în Transilvania, încât soluția pe teren a unui principiu liberal sobotit-revoluționar, necesita un stu-

diu aprofundat și o judicioasă reglementare prealabilă.

O conferință mixtă fu întrunită spre acest scop la Alba-Iulia, dar proporția între delegații români și unguri fiind menținută inechitabil, rezultatele ei fură negative.

În aceste circumstanțe, Rădu împreună cu Ilie Măcelaru și cu Iacob Bologa, formați o deputațiune având în frunte pe Mitropolitul Sterca-Sulutiu, deputațiune care se deplasa la Viena, spre a interveni pentru facilitarea și grăbirea constituirii dietei transilvane în spiritul noilor directive. În același sens, Rădu a mai înaintat memoriu atât împăratului cât și președintelui Consiliului, și a accelerat desigur astfel convocarea dietei care urmă, pentru întâia oară, să asigure justa preeminență românească. În această dietă (Sibiu 1863), ca și în aceea care îi va urma imediat, Rădu fu ales deputat și luă cuvântul în diverse ocazii, printre altele pentru a pretinde abolirea sau cel puțin amendarea "patentei urbariale" și pentru a preconiza reorganizarea sistemului judiciar existent în imperiu.

Din nefericire însă, evoluția politicii internaționale împiedecă prelungirea acestei situațiuni oarecum favora-

Ioan Rădu

bile. Bismarck găsi pretext în administrarea ducatului de Holstein, care revenea Austriei în urma convențiunii dela Gastein (1864), pentru a precipita un războiu ce trebuia să se sfârșească cu dezastrul dela Sadowa (1866). Necesitatea în care se afla astfel Austria înfrântă de a se îndrepta înspre Ungaria și Balcani, iar pe de altă parte alarma ce a constituit pentru Maghiari situațiunea creiată în Transilvania de dietele din 1863-64—au grăbit încheierea compromisului dualist, negociat de Beust, Deák și Apponyi.

Rădu acceptase—nu înfrăși serioase reticente—a lua parte în dietea maghiară disidentă din Cluj (1865), aceasta din condescendență față de stăruirile insistente ale Mitropolitului Șaguna; el a considerat însă că participarea românească constituia o mare greșală politică pe care nu și-a iertat-o niciodată, deoarece—după cum spunea el însuși—"Românii se asociază astfel la propria lor înmormântare". Pentru această eroare (deși se ridicase în sânul educării împotriva ilegalității dietei înfrăși) a încercat să se amendeze ulterior, prezentând în numele Românilor personel împăratului un memoriu de protest, redactat în asociatiune cu Gheorghe Bariț (1866). Apoi, în 1869, a surănut energie formula pasivității parlamentare și a contribuit cu elan la constituirea Partidului Național.

Perioada a cărei preludivă îl constituise "Ausgleich"-ul aducea oarecări schimbări în politica europeană, contribuind—pe marginea obsesiei echilibrului continental—la gruparea progresivă a forțelor ce se vor înfrunta în 1914. Niciodată poate, ea în acest ultim sfert de veac, activitatea diplomatică nu s'a desfășurat, dela Londra până la Petersburg, cu atâta intensitate și spectaculoasă ingeniozitate. O adevărată deslănțuire de stratageme, mai mult sau mai puțin subtile, înnoadă și desnoadă rețeaua de alianțe între cancelariile marilor Puteri.

După realizarea definitivă a unității germane, Bismarck consolidează tratatul austro-german din 1879 cu înțelegerea celor trei împărați (1881) în care intră pentru câțiva ani țara—epoi cu Tripla Alianță (1882), prin care Italia, înțatoarea sa reșă își canalizează lita-tă una fră de ocuparea franceză a Tunisiei, asigurându-și totodată, cel puțin în aparență, securitatea. Te-

mând izolarea pe care ținea să o propore sistemul bismarckian, Franța se ardește pe a se înfrunta cu Italia pe plan militar (1891-1892). În înțelegerea menținută, carez are o viață, înfrăși o mare putere economică, Franța și Austria-Lipz a deșăvârșit o pace conice, îndreptându-se politica de înfrăși o mare nă, după esecul înfrăși în pactul de la Berlin cu Rusia, esec care va intrăne de acum în mod permanent rivalitatea între Habsburgi și Români.

În realitate, indicele deșăvârșit al acestui sistem politico-diplomatic și al evoluției istorice pe care îl va determina, îl constituie în largă măsură "Cheștunea Orientului", adică ansamblul problemelor care se înfrăși la Europa orientală, la Orientul mediu și în Mediterana. Ariteană, probleme care își au originea în deșăvârșirea a forțelor Imperiului otoman cu toate conștințele ce ar putea rezulta depe urma prășurii, notabile a acestui "rom bolnav". Cheștunea Orientului privește deci în mod principal și pe țara noastră, pe care din Est, în plină redeșteptare națională și animată de o hoiără voință de emancipare.

Scrutând ca de obicei cu scrupulozitate aceste fluctuațiuni ale politicii internaționale, Rădu acordă cel mai viu interes situațiunei, nu fără un optimism lucid pe care îl va împărtăși mai târziu colaboratorilor săi. Gândul lui, într-adevăr, se îndreaptă din ce în ce mai stăruitor, din ce în ce mai entuziasmat, înspre "Tara" frăilor liberi, care într-o ascensiune cu adevărat fulgerătoare a realizat, după războiul Crimeei, primul nucleu al unității Neamului, apoi independența și regatul. În Tara aceasta, Tara lui, pe care o simte adevărat în vâcnirile inimii de fiecă dată când răsună o încântare și o stăere grațiosă, proaspătului nume "Predeal"—poporul al cărui fiu este își construiește o viață modernă liberă, demnă și prosperă, viață ce va fi într-o zi aceea a milioanelor de Români subjugăți, de a căror soartă și-a legat indisolubil propria sa existență.

Dualismul a modificat simțitor și pozițiunea Transilvaniei, încorporată la Ungaria de-odată cu Slovacia, Croația-Slovenia și Fiume. (Banatul va fi anexat în 1873.) Naționalitățile alogene, care constituiesc majoritatea populațiunei, ajung sub o draconiană tutelă nemijlocită a Maghiarilor. Parlamentul din Budapesta numără 450 deputați aleși prin sufragiu censitar pe baza impozitului fonciar, dintre cari 87 % reprezintă marea proprietate și marele capital maghiar.

Românii sunt, din 1869, în pasivitate parlamentară, atitudine protestatară care nu a micșorat într-o nimic rezistența lor națională. Pasivitatea românească indispu-ne Budapesta, căci dificultățile interne nu lipsec în Monarhie. Mișcarea socialistă progresează în Austria paralel cu industrializarea, în timp ce regimul feudal din Ungaria devine tot mai anacronic, tot mai artificial, față de noile concepțiuni și forme pe care le îmbracă Statul în Occident. Deak, Eötvös, Andrássy, cari guvernează până în 1875, când partidul lor va fuziona cu acela "liberal" al detestabilului Tisza—ar vrea să fascineze și să adoarmă într-o formă oarecare și pe Români, după exemplul celor concesdate în aparență Croaților prin amăgitorul "Compromis" din 1868.

Președintele Consiliului ungar Lónyay Manyhért se adresează deci în 1872 în mod confidential Mitropolitului român, înfrăși o astfel de vorbire de a a asigura deosebită atenție în acest sens. Rădu le resuma astfel: "individualitatea națională", obținută prin următoarele mijloace: recunoașterea limbii române ca limbă oficială, votarea unei legi electorale noui uniformă pentru toate clasele sociale, accesul Românilor la funcțiunile de Stat, libertatea confesiunilor românești și reciprocitatea de drepturi cu celelalte confesiuni, autonomia bisericii române greco-catolice și a școlilor confesionale românești, dotarea clerului român din fondurile publice și subvenționarea de către Stat a școlilor românești lipsite de mijloace de existență. Rădu declarând că acestea constituiau revendicările minime ale Românilor, solicitându-se subită manifestată de stăpânirea maghiară rămase fără urmă.

De altfel, cu începere din 1875, prin venirea la guvern a lui Tisza Kalman, politica de maghiarizare deveni excepțional de violentă și glasul Românilor fu înăbușit prin teroare.

În cursul acestor ani zbuciumați, cariera politică a lui Rădu este în plină ascensiune; prestigiul lui crește mereu, în conferințele naționale din Sibiu și în sânul Partidului Național în care personalitatea sa domină și pe care îl va prezida cu un dinamism a cărui lipsă se resimțea, din 1892, anul apogeului pe care îl aduce Memorandumul.

Ceace ne-a silit pe noi—va declara cu răbăție Rădu în frăi jurați maghiari din Cluj, în cursul procesului acestui manifest național—precum și pe întreg poporul român, să facem acest demers, este faptul că atât legislațiunea cât și guvernul ne-au adus la convingerea nestrămutată că în fața lor, pentru noi, vorba de dreptate nu poate fi. Excluzivismul de rasă a declarat războiu de exterminare limbii și naționalității noastre.

Față de acest act (Memorandumul), care nu conține decât curatul adevăr și este tocană credincioasă a suferințelor și nedreptăților seculare ce le îndură poporul român din Transilvania, trebuia ca regimul ori să se desimodărească ori să se răsbuna. Desimodărearea ne fiind cu putință, a ales calea războiului. Ceace se discută aici este însăși existența poporului român. Dar, eridență unui popor nu se discută; se afirmă. Ati proclamat sus și tare că forța biruc dreptul și nici nu a judecat t să mască în fața lumii ceace nu mai e judecat, er executiune. Dacă nu sunteți competenți să ne judecați, este însă un alt tribunal, mai mare, mai luminat și deșăvârșit mai nepărtinitor, care ne va judeca pe tot e tribunalul lumii civilizate care vă va osândi odată mai mult și mai aspru decăt până acum. Prin spiritul de intoleranță, printr-un fanatism de rasă fără seamă în Europa, osândindu-ne pe noi, veți izbui să dovediti lumii că Maghiarii sunt o notă discordantă în concertul civilizațiunei.

Extrase din această cuvântare curajoasă, odată cu biografia lui Rădu și cu frânturi din activitatea sa națională au fost publicate în presa din Apus, care relatea nu fără consternare, fazele procesului.

Condusnat la doi ani de închisoare, Ioan Rădu a fost arestat la 25 iulie 1894 și internat în la Seghedina. Acolo, timp de mai bine de un an, până când va fi grățiat la 15 septembrie 1895, el a consemnat not țării zbucie într-un jurnal personal și a înfrășinat o abundentă co-

respondență cu fruntașii români din Ardeal și cu diviziunile politice din București (Barbu Delavrancea în decembrie). E regretabil că aceste documente nu au fost niciodată, măcar parțial, publicate.

Părăsind închisoarea, Rațiu, împreună cu Pop de Băsești, Coroianu, Mihali, Patfția, Domide și Barbu, lanșează un manifest prin care se anunță continuarea luptei, textul spunea în încheiere: "Din istoria popoarelor știm că în toate timpurile forța și tirania s'au opus ideilor înalte umanitare și fără jertfe nici o națiune nu și-a cucerit și asigurat libertatea". Pentru acest manifest, Rațiu a fost pedepsit cu zece zile de arest. La fel, în 1898, a mai fost condamnat, pentru a fi înfruntat ordinul ministerial prin care Comitetul central al Partidului Național era desființat, convocând acest comitet în ciuda prelușterii edictate, Rațiu spunea că ordinele ministeriale sunt neputincioase în fața drepturilor imprescriptibile ale unei națiuni.

Publicitatea pe care o aduse procesul Memorandului cauzei românești peste hotare, împlinea una din cele mai vechi dorințe ale lui Rațiu. Mărturie de simpatie care îi parveneau fără număr din Franța, Anglia, Belgia, Italia, ecoul meeting-urilor organizate în Occident pentru luminarea opiniei publice asupra dureroasei situații a poporului român din Transilvania—îi consolau cu adevărat, reanimându-i speranța în izbândă dreptății. Încercător în sprijinul necesar al marilor Puteri occidentali—sprijin pe care a căutat zeci de ani să-l provoace—satisfacțiunea lui creștea când Clemenceau își publica în ziarul *La Justice* răsunătorul său articol "Lupta de rasă", în care expunea esența problemei naționalităților din Monarhia austro-ungară, sau când primea mai târziu în Sibiu pe sir Donald MacKenzie Wallace, redactorul politic al ziarului *Times*, venit să se informeze asupra condițiilor generale a Românilor.

Rațiu a rămas totdeauna fidel ideii acesteia atât de justă conform căreia soarta poporului român este direct legată de problemele de politică internațională. Problema poporului român devenise o "chestiune europeană", de care cancelariile țineau seamă de vremece necesitatea creării unui front solid contra Habsburgilor era recunoscută, tot astfel că și importanța "constituției" la Dunăre a unei națiuni puternice, formă politică a latinității orientale și bariera opusă expansiunii rusești spre Constantinopol. (N. Iorga)

Intervențiunea marilor Puteri apusene, Rațiu nu o considera însă ca un act de liberalitate, de filantropie politică, ci ca o asistență protectoare venită să se asocieze la eforturile proprii de emancipare spre independență și unire ale poporului. Inșuși. Acest obiectiv reclama uniunea forțelor existente, menținute în dispersiune. Pentru aceasta, el a militat cu ultima energie, pe de-o parte pentru a stabili relații cât mai strânse cu Slavii din imperiul habsburgic, iar pe de altă parte pentru pregătirea unirii celei mari printr'un contact frățesc permanent cu Tăra liberă.

Înțelegerea cu Slavii din Monarhie a găsit astfel în Ioan Rațiu un neobosit susținător. El a determinat pe Eugen Brode să întreprindă o călătorie în centrele slave, pentru a lua contact cu fruntașii politici slovaci (Dr. Paul Matorny, croat (arhiepiscopul Slatomayor), cehi (M. A. S. și alții), sârbi (Dr. Vuk și alții), aceștia au îmbrățișat cu entuziasm ideea solidarității popoarelor asupriate, care pregătea Mica Înțelegere de mai târziu.

Sub conducerea efectivă a lui Rațiu s'a hotărât astfel organizarea de către el a unei misiuni în monarhia slavă, înțelegerea unei atmosfere încredute cu autoritățile, pentru obținerea drepturilor și libertăților ce erau refuzate de către Unguri.

La Viena în 1893, în cursul unei consfătuiri cu Slovaci și Sârbi, Rațiu, de comun acord cu reprezentanții acestora, stabilea un program de acțiune comună. Cu această ocaziune, într-o întrevedere cu ministrul de interne Hyeronym Károly, Rațiu atrase atențiunea acestuia asupra dificultăților ce va crea Ungariei politica națională a guvernului maghiar; răspunsul fu insolent: guvernul maghiar avea chestiuni mai urgente de rezolvat decât să se ocupe de doleanțele Românilor.

În august 1895 se ținu "Congresul naționalităților nemaghiare", la care Rațiu nu putu lua parte. Șefii slovaci îl vizitară însă în temniță, la reînțocarea lor din București unde luaseră prelabil contact cu D. A. Sturza. Pop de Băsești înlocui pe Rațiu la această importantă manifestare, care fixă următorul program politic: alian-

Ioan Rațiu

ța româno-sârbo-slovacă, solidara întru toate, urmărind apărarea comună pe căile legale împotriva opresiunii, în Statul ungar pluri-național, națiunea maghiară ne putându și aroga toate drepturile, congresul reclama autonomia națională a popoarelor alogene, reprezentarea lor în guvern prin câte un ministru, și drepturi egale pentru limbile lor respective, se pretinde deasemenea modificarea legii electorale pentru a asigura reprezentarea proporțională în parlament, în sfârșit, presa europeană va fi informată în mod constant și amănunțit asupra activității "Comitetului central executiv al naționalităților ne-maghiare din Austro-Ungaria", comitet care fu înființat atunci.

Congresul mai redactă o "adresă comună" către opinia publică europeană (adresă care fu înaintată Coroianu), prin care denunța sistemul de guvernare maghiar, exclusivismul de rasă ce-i sta la bază și tentativele de maghiarizare a populațiilor alogene și desvâlulă primejdia pe care situațiunea nedreaptă ce exista în conștiința o constituia pentru pacea și stabilitatea în basinalul dunărean.

În toate aceste notabile manifestări, inițiativa revenea mai ales Românilor, ca urmare la creditul și stima de care se bucurau în urma acțiunii întreprinse de Rațiu.

Între timp, pregătirile pentru serbarea "Mileniului" unguresc (comemorarea a o mie de ani dela stabilirea Ungurilor în Panonia) fiind în plină desfășurare la Budapesta și în Ardeal Comitetul central al celor trei naționalități a decis să protesteze împotriva acestui abuz, a acestei veritabile falsificări istorice. Manifestul lansat cu acest prilej începea în acești termeni: *Actualii deputați a puterilor publice în Ungaria, printr'un curent artificial și prin risipirea unor sume enorme de bani, au înscenat pentru ochii Europei o serbare care, pe de-o parte este lipsită de orice temei istoric, iar pe altă parte trebuie să fie considerată ca o jignire adusă mihoanelor de cetățeni—majoritatea popoarelor care alcătuiesc Statul. Prin această înscenare, Maghiarii vor a dovedi înaintea Europei că popoarele Ungariei sunt unite și îndestulite, deși adevărul este contrariu. Astfel cum se înscenază astăzi serbările așa-numite milenare, nu se poate vedea în ele decât un nou atentat contra existenței naționale a celor oprimați.*

Serbările milenului au avut—în ciuda unei acțiuni diplomatice austro-ungare ce se voia convingătoare—un răsunet foarte palid în străinătate, unde opinia era edificată asupra adevăratei situații. De altfel, nu numai Românii și Slavii, dar chiar și Sașii refuzară a participa sub orice formă la o celebrare festivă caricaturală.

Cât despre legăturile lui Rațiu cu frații din Regatul liber, acestea nu au așteptat pentru a se manifesta anul de sfârșit al secolului, când desigur prezența României în Tripla Alianță preocupa deopotrivă și în cel mai înalt grad pe toți conducătorii ardeleni. *Correspondența lui Rațiu* atestă de multe prietenii, în domeniul cu C. A. Rosetti, cu Papiu-Iliarian, care plecat din Ardeal devenise membru al Academiei Române și ministru de Justiție, cu Doctorul I. C. Drăgescu din Craiova, unul din cei mai devotați amici ai săi, cu Delavrancea, apoi cu Sihleanu, N. Filipescu și Virgil Arion.

În 1892, Rațiu întreprinse o călătorie la București, împreună cu părintele Lucaci și cu Iuliu Coroianu, în cursul căreia au înțelesuri cu toți exponenții vieții publice românești. Lupta comună, stimularea reciprocă, Rațiu le considera firești pentru a grăbi atingerea unui același ideal, astfel cum Valeriu Magdu consemna mai târziu în versurile populare ale "Doinei lui Rațiu":

Verde-i bradul și stejarul,
N'a fi tot cum vrea dușmanul;
Pune-om umeri doi cu doi,
Și-a mai fi cum vrem și noi!

Dimitrie Sturza, șeful partidului liberal, purta deasemenea lui Rațiu mult respect și un interes foarte pronunțat. Răspunzând invitației acestuia de a se stabili în București, Rațiu scria: *Gândiți-vă bine ce va zice țărâ-*

nimea neghitoare de combinațiunile diplomației, când conducătorii se vor doborî și se vor răsfăța în onoruri în România, iar cei mici, cărmanii, vor intra în țară. Tăra or fi cuprinsă de o amărăciune din care mai multe generațiuni nu ar putea să o treacă. Câtă dragoste de neam, ce resurse morale inflexibile, cât de înalt simț al răspunderilor, ascund aceste câteva rânduri, miscătoare în profunzimea lor simplitate!

Acțiunea pe care Rațiu o desfășura astfel cu perseverență dincolo de granițele Carpaților nu fu apăsătoare însemnate cu toate dificultățile pe care le crea atât pe plan diplomatic, legătura austro-ungară intervenind adesea pentru a zădărnici politica de ajutare a Ardelenilor cât și pe plan politic intern în luptele între partide. Lui Ion Brătianu îi revine meritul de a fi propus încheierea unui acord cu seful celor două partide, acord care hotărâ ridicarea de asupra luptelor politice, a cauzei naționale a Românilor ardeleni.

Sumele de bani pe care Liga Culturală le trimitea periodic în Ardeal erau adesea neîdestulătoare pentru a suplini multiplele necesități existente în domeniul școlar și bisericesc, ca și în acela al presei. În deosebi presa, al cărei rol era, trebuia să fie, preponderent într-o vreme când opoziția parlamentară era suspendată, lupta cu dificultăți mari persecuțiuni din partea autorităților, amende impuse arbitrar de guvern, lipsă de abonată, suficienți, în număr. Grație lui Rațiu mai ales, care culegea sângur fondurile de trebuință și făcea apel periodic la V. A. Urechii, președintele Ligii Culturale, zărele *Tri-buna și Foaia Poporului* au putut să-și asigure existența între anii 1884 și 1893

Congresul dela Berlin, care modificase condițiunile păcii dela San-Stefano, recunoscuse independența și suveranitatea României în dreptul public. Prestigiuul tânărului Stat crescuse simțitor, după succesele dela Plevna, Grivița și Rahova, și însuși Bismarck era nevoit a-și revizui opinia disprețuitoare după care România nu era altceva decât o biată "aventură orientală a unei rude a regelui Prusiei"...

Românii din Transilvania participaseră ei-înșiși numeroși, ca voluntari, la războiul din 1877-78. Soția lui Rațiu, "Doamna Emilia", cum se spunea în Ardeal ca o reminiscență iberică—fuga preotului ortodox din Brașov Dimitrie Orghidan, care i-a fost toată viața o distinsă și înflăcărată tovarășă—, organizase în acele împrejurări comitetele ardeleni pentru ajutorarea răniților, a orfanilor și a văduvelor acelor ce s'au jertfit în Sudul Dunării pentru independența Neamului.

Apoi, Carol I fusese încoronat în 1881 ca primul rege al țării. Cuvintele rostite de monarh cu acest prilej răsunau încă tumultuoase în inima și cugetul lui Rațiu, cu o exhortațiune izbăvitoare: *Primesc cu mândrie, ca simbol al independenței și al țării Române, această coroană fărâșită dintr'un tun luat dela Plevna, stropită cu sângele vitejilor noștri și sfințită ca o comoardă prețioasă, amintind momentele grele și timpurile glorioase ce am străbătut împreună. Să ne unim deci în fața acestor steaguri care au strălucit pe câmpul de onoare, să ne unim cu toți Românii în strigarea scumpă inimilor noastre: să trăiască iubita noastră Românie!*

Ardealul întreg vibra, de-a-lungul acestui strigăt de veac, sub semnul înviorător al promisiunilor, al garanțiilor de vreme mai bună, ce veneau de peste Carpați. Viziunile unei mărețe epopei naționale, la care visase din tinerețe și care urma să se împlinească, au populat cei din urmă ani ai lui Rațiu, când, deși bolnav, aproape imobilizat, era prezent la toate posturile care îi fuseseră încredințate. "Soarta popoarelor—spunea el într'un interviu acordat în 1901 "României Ilustrate" din București este în mâna lui Dumnezeu. În El ne-am pus noi toată credința și nădejdea. Să avem încredere deplină în dezvoltarea evenimentelor, căci și ele își au logica lor..."

Comemorând un an mai târziu pe Ioan Rațiu, Parlamentul român aducea prinosul de grațitudine ce se cuvenea unui om care își servise până la ultima suflare Neamul.

(1) Născut la 19 august 1828, Ioan Rațiu a murit în Sibiu la 4 decembrie 1902.

(2) Cf.: Prof. I. Georgescu: Dr. Ioan Rațiu, Sibiu 1828.

G. A. PORDEA

SOBIESKI SI PLAESII

publicație din exilul românesc scria recent că propaganda românească nu are eficiență și își exprima părerea că ea nu e necesară. În cerce mă privește, în repetate rânduri, am scris că propaganda este o armă subsidiară, principalele fiind acțiunile de genul echipei lui Alexandru Tănase sau al grupului dela Berna.

Propaganda care nu se sprijină pe acțiuni de acest gen e ca diplomația care nu se sprijină pe un număr suficient de baionete. O diplomație, oricât de strălucită ar fi reprezentanții ei, nu obține nimic dacă nu are în spatele ei o forță militară care să dea greutate talentului. Exemplele lui Briand, Benes și Titulescu sunt concludente, după cum concludente, în sens contrar, sunt exemplele furnizate de diplomația sovietică.

În scrisul meu am pus deci accentul pe acțiunile de sacrificiu, singurele care mai pot zgâlțui o opinie publică internațională înclinată spre lășitate. Cu toate acestea nu pot fi de acord cu părerea revistei la care mă refeream și nu cred că propaganda nu are nici un efect și, mai grav, nu este necesară. Propaganda este necesară și din acest punct de vedere se poate afirma că exilul românesc este la înălțime. Dacă s'ar face un bilanț al acțiunilor de propagandă sprijinite pe acțiunile de sacrificiu, s'ar constata că Românii ocupă primul plan în cercul popoarelor ocupate de Rusia sovietică. Și este necesar să accentuăm că Românii din exil sunt in-

feriori numericeste altor popoare și că nu ai situația privilegiată a Polonezilor sau Sârbilor. Românii pot fi și sunt luați de guler, arestați, svariți sau obligați să părăsească țările în care s'au stabilit dacă acțiunile lor jenează calculele negustorești ale celor ce se întitulează campioni libertății.

Totuși s'ar putea face mai mult și este necesar să se facă mai mult. Sfârșitul tragic al echipei lui Alexandru Tănase nu a fost exploatat deloc din punct de vedere propagandistic, deși actul lor a fost o generoasă dăruire exact în acest scop, iar gestul eroic al celor dela Berna nu a fost exploatat evident în interesul țării—în măsura în care s'ar fi putut în momentul în care punem sub presă, s'a dat sentința la Berna. Feiul în care a fost exploatat propagandistic actul de sacrificiu al celor cinci va da desigur naștere la discuții, se vor aduce critici, dar noi nu venim să criticăm pe nimeni, nu acesta este rolul revistei noastre. Nu criticăm pe nimeni dar ne exprimăm părerea că trebuia să se facă mai mult. În afară de activitatea deșus de grupul de Români care și-a asumat organizarea apărării, era necesar ca toți Românii din exil să participe la efortul comun de propagandă. Există în exilul românesc o categorie—majoritatea—care se desinteresează de cele ce se întâmplă pe plan internațional și, mai ales, pe plan românesc. Românii din această categorie caută să-și explice atitudinea pe desgustul produs de curburile din exil când, în realitate, explicația ar trebui căutată în egoismul care-i domină și, mai grav, în pierderea speranței întoarcerii acasă. Din fericire există câțiva Români, Imprăștiati pe tot globul, care nu-

și găsesc astămpărul, care caută orice prilej pentru a face ceva pe plan românesc, sunt într-o continuă agitație. E normal ca în această continuă agitație să se comită și greșeli dar, oricât de mari ar fi greșelile ce se comit, ele sunt preferabile unei renunțări la acțiune. În rândurile ce urmează, voi căuta să aduc la cunoștința cititorilor revistei noastre câteva acțiuni și pe autorii lor.

Paris, 9 Martie 1956.

Domnule,

Președintele republicii mă însărcinează să vă anunț că a primit scrisoarea Dvoastră care i-a reținut toată atenția.

Binevoiti a primi expresia distinsei mele considerații.

Ajutorul Directorului de cabinet.

ss. Indescriabil.

26 Martie 1956.

Iubite Domnule Frunză,

Am primit cu plăcere scrisoarea Dvoastră și am înregistrat cu satisfacție zelul și tenacitatea pe care le puneți în apărarea libertății poporului român.

(Urmează pagina 17.)

Nu avem prea multe ocazii de a vorbi de Români în special, dar în mai multe articole colaboratorii noștri au căutat să țină pe cititori în curent cu știrile din țările ce se află sub dominația comunistă.

Puteți fi încredințat că vom continua a face eforturi similare în viitor.

Multe mulțumiri pentru scrisoarea Dvoastră și pentru plicul comemorativ

ss. Indescifrabil.

Wellington, 29 Februarie 1956

Dragă Domnule

Di Prim ministru ne-a transmis scrisoarea Dvoastră din 23 Februarie la care este anexată o scrisoare tipărită de Liga Românilor liberi.

Puteți fi încredințat de simpatia Guvernului nostru pentru cauza tuturor popoarelor lipsite de libertate și dreptate

Al Dvoastră devotat
ss. Indescifrabil

Credem că, mai mult sau mai puțin am putut arăta încă o dată acestor Luni Libere, că poporul român nu este comunist și că morza sufărută de lui îl face să izbucnească furios și crud contra acestor păgâni fără credință și fără Dumnezeu, fie în țară, fie în Apus...

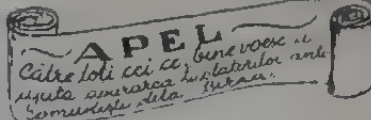
Extrase din scrisoarea unui luptător dela BERNA.

La vechi gra... a României de-a lungul... Nistrului trecând prin... Soroca, Tighina și până... La Cetatea Albă pe... străzile mortuile istoriei... Moldovei, este și va rămâne de neputență... pământ românesc... Vremelnicilor... Jucători ne spunem... neînvinși creștini... în Jucători ce va să vină... "Si va veni" Iunie 1950 P. Seicaru

Cinste și Glorie tuturor Eroilor și Mucenicilor Neamului Românesc, care s'au jertfit și sacrificat pentru dreptatea ROMÂNIEI și poporului Ei.
Moarte și ură tuturor vânzătorilor și trădătorilor de Neam și Țară... 23.10.

WELLINGTON
NOUA ZEELANDĂ

24, Ianuarie
1956

În curândul apropiat va avea loc procesul celor cinci viteji luptători anti-comuniști Români dela Berna. Cinci Eroii, care urmărit de cea mai mare dragoste și sentimente nobile de un adevărat patriotism, și-au riscat viața și ozi libertatea cu dorința ferbinte de a arăta întregii Lumi Libere, suferința și tragedia Poporului Român, călă și-a celorlalte popoare ocupate cu forța de acel ce-a fost, este și va fi pentru învingătoare amenințarea cel mai mare dușman de moarte: "COMUNISMUL RĂȘESC".

Procesul acestor cinci neînfricabili luptători anti-comuniști, va fi cel mai mare proces al Neamului Românesc, în aceste timpuri, contra catopitarilor cruzi, care în dorința lor nebună de-a înscăuna o ideologie satanică sugruma Neam după Neam, Țară după Țară.

Destinul timpurilor ce-le trăim a încredințat, dat putere și curaj ne-intrecut celor cinci frați de-a da un semnal de alarmă lumii întregi.

Fapta eroică dela 14-15 Februarie 1955, va rămâne pe veci o pagină de Glorie, Cinste și Onoare în Istoria Românilor și a lumii poarte, dar în același timp Ea este și o mare lecție de morală, dată nouă tuturor celor liberi, cari de aproape doisprezece ani n'am făcut nimic, cât și celor cari ne-au adus aici.

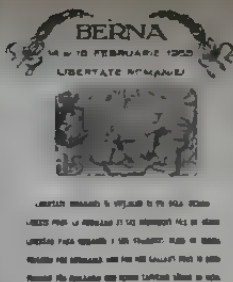
Cei cinci, și-au făcut datoria. Datorie Sfântă, care trebuie să ne preocupe pe toți românii azi. Mai departe ne este rândul nostru!

Ajunghând deci la aceste considerațiuni, credem că este de datorie noastră mare a tuturor celor ce ne-am născut, crescut, iubit și iubim ocea frumoasă și bună Țară România, azi, ca niciodată, uitând orice rău dintre noi care ne roade, uniți dela mic la mare, sărac la avut, să stăm cu toții și în limita posibilităților să ajutăm apărarea vitejilor luptători dela Berna.

Să dăm dovadă, căci am înțeles această chemare a timpurilor de grea răsruce pentru Neam și Țară, alături de ei, să ne spunem și noi durerea mare și grea ce ne macină: Libertate, independență și dreptate ROMÂNIA! ROMÂNII LIBERE și democrație în plin înțeles, al curajului, unde să domnească o adevărată dragoste între frați, nu lipsa de căldură, eroism la cârmă, de muncă forțată, deportările sau închisorile.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Trăiască România Liberă!
Trăiască Neamul Românesc!

Comitetul de inițiativă
Semnatori de mai jos

(ss) Spiridon Maudas
(ss) Ion Fohalis
(ss) H. Gros.

Dragă Domnule și Doamnă Brezean,

Vă transmit toate mulțumirile mele pentru ultima Dvoastră comunicare. Vă sunt recunoscător pentru faptul că mi-ați adus la cunoștință punctul Dvoastră de vedere, deoarece este important pentru membrii Congresului să primească păreri asupra diverselor probleme pe care trebuie să le avem în vedere.

Am luat note asupra celor spuse de Dvoastră și doresc să fiți conștienți că punctele Dvoastră de vedere sunt luate în considerare de mine personal.

Cu multe mulțumiri rămân sincer al Dvoastră,

ss. William Knowland.

Desigur vor fi mulți care să spună că aceasta nu e mare lucru, că răspunsurile primite sunt de puțină formă, pur convenționale. E posibil să fie și așa-mai ales răspunsul tipic anglo-saxon primit de Di și Dna Brezean ar fi un argument-dar, dacă în loc de o scrisoare senatorului Knowland ar fi primit 20-30.000 de scrisori dela Români din exil și mai ales dela cei din America—să nu se uite că aceștia sunt și alegători—, desigur că altele ar fi fost răspunsurile și altele rezultatele. Act una de propagandă dusă de Români împărtășită pe glob poate fi considerată, individual, ca pețirea unei picături de apă. O singură picătură de apă nu produce nici un efect dar milioane și milioane de picături gâurește stâncile.

La sugestia grupului dela "Cripșii", Liga Românilor liberi a emis o serie de vignete și a imprimat niște cartușe de prezentare, cuprinzând un apel adresat lumii libere, apel emoționant, prevăzător și furtiv, ce amenință să turbure liniștea coexistenței aparente ins-

SENATOR JOSEPH BREZEAN
1051 FOOTHILL BLVD.
LA CANADA, CALIFORNIA

United States Senate
COMMITTEE ON APPROPRIATIONS

5 April 1956

Mr. and Mrs. Joseph Brezean
1051 Foothill Blvd.
La Canada, California

Dear Mr. and Mrs. Brezean:

I do want to acknowledge with thanks your recent communication. I appreciate your taking the time to advise me of your views, as it is important for Members of Congress to receive comments on the various problems we face.

I have noted what you said, and I want to assure you that your views are receiving my personal consideration.

With kind regards, I remain

Sincerely yours,

William Knowland

(Urmează pagina 18.)

După cum se vede mai sus, sub impulsul dlui Alexandru Frunza în Noua Zeelandă un grup de Români a crezut că este necesar să participe la acțiunea de propagandă în jurul actului dela Berna. Au conceput deci apelul reproduc de noi și l-au trimis tuturor personalităților socotite de ei susceptibile să fie interesate de problemele noastre. E probabil că apelul nu a avut ecoul dorit la toți cei cărora li s'a trimis, dar după cum se vede dlui Frunza și grupul de Români s'a răpus de un nămar destul de mare, nu am produs tot răspunsurile primite de personalități străne, pantruca să se considere efortul deosebit de înalt de succes.

Mai jos dăm răspunsul primit de Doamnă și Di Brezean, la o scrisoare trimisă senatorului Knowland

(Urmeazd pagina 19.)

SOBIESKI SI PLAESII

avalanșă lor către Occident s'au isbit de aceste pietre, rezistențe ca granitul Carpaților, nici de ocupația turcească, nici de cele 11 invazii și ocupații rusești.

Asimilând pe cei mai slabi, eliminând pe cei mai puternici sau retrăgându-se în pădurile fortăreței carpatice atunci când atacatorii erau superiori în număr, poporul român a stat totdeauna pe baricade ca apărător al Occidentului european și al creștinătății. Pe baza sacrificiului său, acest Occident a putut să construiască și să se desvolte în liniște. Acuma, lăsându-l în ghiarele comunistilor s'a comis, mai mult decât o nedreptate, o trădare, care pentru moment a costat pe Europa mai mult de jumătate din teritoriul său, pierdut în dosul a ceea ce se cheamă "Cortina de fier".

România se situează la întretăierea dintre meridianul 25 cu paralela 43.8 la Sud, având o climă cu ierni lungi în partea de Nord și una mai dulce în cea de Sud. Țara are vegetația caracteristică Europei centrale și occidentale și foarte asemănătoare cu cea a Galiei, Asturiei și ale provinciilor basce ale Spaniei.

Țară agricolă și crescătoare de vite, România nu are o tradiție industrială—cu toate că după 1928 s'a marcat o impresionantă dezvoltare industrială—datorită, în cea mai mare parte, greutăților de schimb.

Suprafața României în 1940 era de 295.000 de kilometri pătrați, egală cu cea a Italiei, cu o populație de 21.452.000 locuitori. Pământurile agricole reprezentau o întindere de 145.000 kilometri pătrați, pe care trăia clasa țărănească, adică, 80% din populația țării.

Recensământul general făcut în 1930 ne arată o populație rurală de 14.420.000 de locuitori din care 12.489.700 trăiau numai din exploatarea pământului.

Agricultura pune în valoare 62,23 % din teritoriul țării. Restul era ocupat de păduri. Până la 1940 exploatarea pământului se făcea în 3.280.000 de exploatare individuale, structura economiei agrare românești era aceea a micii proprietăți.

Principele Alexandru Ion Cuza a făcut prima reformă agrară în 1864, prinț o lovitură de Stat, a emancipat și a convertit în proprietari pe țărani care până atunci erau serbi, cu excepția "moșnenilor" și a "răzeșilor", clasa de mici proprietari liberi care existau din secolul al XVII. S'a dat fiecăruia în proprietate un lot de 6,4 și 2 hectare, după numărul capetelor de vită pe care le aveau. Creșterea populației a dus la o nouă distribuție de pământuri în 1889, urmată de marea reformă agrară din 16 Decembrie 1918, făcută de regele Ferdinand, care a împărțit 92 % din pământul țării țăranilor și lăsând numai 8 % pentru marea proprietate. Pentru a atrage clasa țărănească la comunismul instaurat prin violență și înșelăciune la 23 August 1944 în România, partidul comunist a făcut cu mare valvă a treia reformă agrară, împărțind, la 25 Martie 1945, ceea ce mai rămăsese din marea proprietate. Dar înșelăciunea a durat puțin. Ridicând ca

"despăgubiri de război" toate vitele și materialul agricol al țării, sovieticii au făcut practic imposibil lucrul câmpului. Poamea a bătut doi ani consecutiv, făcând mai multe sute de mii de victime. Comunistii au acuzat pe țărani de sabotaj, ceea ce a servit de pretext la un val de amenzi și impozite arbitrare, care depășeau valoarea bunurilor pe care le posedau. În această formă, adevărata intenție comunistă colectivizarea pământurilor—li se părea dirigentilor comunisti mai realizabilă. Dar nu a fost așa. Dragostea țăraniului român de pământul care-l aparține și îl lucra, a făcut imposibile toate intențiile în această direcție, și toată propaganda, planurile cincinale și exemplul vechilor ferme model ale Ministerului Agriculturii, n'au putut determina renunțarea la pământurile strămoșilor. Revoltându-se de fiecare dată când autoritățile comuniste căutau să le ia cu forța recoltele sau pământurile, au plătit cu viața lor cu miile această sfântă dragoste de pământ și până la sfârșit, au învins. După o luptă teribilă de zece ani, România este unica țară din spațiul cortinei de fier în care comunistii au fost obligați să renunțe la colectivizarea pământurilor și la instaurarea colhozurilor de tip sovietic.

Ca omagiu adus acestor țărani români, martiri ai luptei pentru libertatea pământurilor lor și al patriei românești, Comunitatea Românilor din Spania au organi-

zând un stand de artizanat populară, prezentând ceea ce este mai specific provinciilor și genului creator al țăraniului român.

Dorim în mod sincer ca pentru proxima expoziție internațională prezența acestei țări surori—din nou liberă și stăpână pe destinul său—să fie posibilă într-un pavilion propriu și definitiv, în care să fie prezentate bogățiile solului și al artei populare române.

Totuși, cu toată sărăcia în care se sbat, "Carpații" au tipărit pentru Biblioteca din Freiburg o plachetă înând asupra ei jumătate din cheltuielile de tipărire.

Sobiesky și plăeșii Povestea noastră de totdeauna. Suntem puțini și facem fapte ce fac lumea să creadă că

CHEZ LES ROUMAINS EN EXIL

Les Roumains «libres», c'est-à-dire ceux qui ont quitté leur pays depuis que la Roumanie est devenue une république populaire, font parler d'eux en ce moment. Au début du mois, c'était le fameux procès de Berna qui a fait couler beaucoup d'encre. Quelques jours plus tard, s'était l'inauguration de leur important pavillon, à Madrid, dans le cadre de la IIIe Feria International del Campo. A cette occasion trois figures — on ne peut parler de timbres — ont été élimées. Et avec elles, on a fabriqué le «souvenir» ci-joint.

(L'Echo de la Timbrologie, Iunie 1956)

suntem sute de mii, așa cum Sobiesky a crezut că se luptă cu o armată întreagă, când el se luptase cu... 9 plăeși!

În activitatea lor, Românii din exil ca și frații noștri din America, trebuie să aibă mereu în gând povestea transmisă de Neculcea: Sobiesky și plăeșii!

N. S. GOVORA

OAMENI, FAPTE SI IDEI

Ideile lui Marte: Cezar si Boerebista

Citind lucrările lui Vasile Pârvan asupra civilizațiilor străvechi din regiunile carpato-dunărene, admirăm nu numai darul expunerii ci și vastitatea documentării și arta lui de a identifica marile curente de viață ale istoriei. Una din tainele mari ale istoriei este rolul exact al omului în determinarea direcției pe care o ia cursul istoriei. Mă întreb, adesea, care ar fi fost aspectul Europei dacă în Martie 44 Caius Iulius Cezar nu ar fi fost asasinat și ar fi declarat, cum îi era intenția, războiul lui Boerebista, cucerind Dacia așa cum cucerise deja Galia? Dacia fiind romanizată cu un secol și jumătate înainte de Traian, participând la viața română înainte ca primele simptome ale decadenței să se fi manifestat, sigur evoluția poporului dac ar fi fost cu totul alta.

Și mai este de pus o altă întrebare: dacă Boerebista ar fi învins pe Cezar? O conspirație a senatorilor romani și pumnalul lui Brutus au decis cursul istoriei poporului dac.

Pârvan în "Dacia" amintește în treacăt acest moment în care cumpăna istoriei oscila. Dacă nu erau, pentru imperiul roman vecini comozii. Încă de pe la sfârșitul secolului al II-a. Roma începuse să și dea seamă că nu se putea avea liniște la frontiera Istrului. Și, atât timp cât Dacia au fost fărâmițată, nu constituiau o amenințare prea gravă pentru Roma, cu toate că stăpânirea acesteia în Balcani era neconținut turburată de incursiunile pradaliace ale neastâmpăraților triburi Geto-dacice. Dar sub Boerebista s'a realizat unitatea Dacilor; ceva mai grav, Boerebista începuse să facă cuceriri. Iată ce spune Strabon: "În câțiva ani el a întemeiat un mare imperiu, impunând dominația getică aproape tuturor vecinilor; constituia o mare primejdie și pentru Romani dacă ținem seama că trecea Dunărea fără să se teamă de nimeni și pustiia Tracia până în Macedonia și Iliria; iar Celți, care se amestecaseră cu Tracii și Ilirii, fură nimiciri, tot așa precum suprimă pe Boii cari aveau pe Cristasuros ca rege și pe Taurisii".

După ce citează acest fragment din Strabon, Pârvan continuă: "În același timp, Boerebista încerca să și asigure posesiunea tuturor cuceririlor sale printr-o lovitură diplomatică foarte dibace: el oferea lui Pompei sprijin împotriva lui Cezar, trimisul său, grecul Acornion din Dionysopolis, era primit la 48 înainte de Cristos de către Pompei lângă Heraclea Lyncestis însemnătatea actului lui Boerebista nu' scăpă lui Cezar Chiar după victoria acestuia împotriva lui Pompei, el nu renunță la ideea de a face războiul Dacilor. În anul 44 începuse concentrarea trupelor sale în Orient, când fu asasinat". Ce și când destinul Romei era fixat, a fost ucis și Boerebista, iar conspiratori și-au împărțit între ei marea imperiu întemeiat de regele geto-dac.

Recităm aceste pagini din Pârvan într-o zi din luna Martie și m'am lăsat dus de gând spre acel moment decisiv în istoria Dacilor ca și în istoria Europei. René Grousset în "Figures de Proue" intitulează un capitol "Caesar et le destin de l'Occident", când ar fi fost mai potrivit "Caesar și destinul Europei".

Cezar, acest seducător al femeilor ca și al mulțimilor, a avut dealungul secolelor o proiecție așa de mare, încât politicianul fără scrupule s'a estompat. În timpul lui Carlomagno și până în timpul Renașterii, Cezar reprezenta tipul ideal al omului de Stat, o figură semidivină. Dacă ar fi fost creștin, ar fi fost proclamat patron al Europei. Felul cum era privit, sau mai exact cum se proiecta Cezar, în conștiința omului din Evul-mediu, îl găsim în Dante: cei cari suferă în infern cele mai înspăimântătoare pedepse sunt: Iuda Iscariotul, Brutus și Casio.

În epoca Renașterii a început, datorită erudiților, să fie reabilitat Brutus în dauna lui Cezar, fiind socotit un martir al libertății, un tiranicid care a suprimat pe dictator. Această interpretare dată Idelui lui Marte—Brutus conturându-se ca ultimul dintre Romanii credincioși tradiției republicane—o vom găsi și în tragedia lui Shakespeare. Marele istoric Mommsen—iar în zile noastre istoricul Carcopino—dau o altă interpretare lui Cezar: lichidatorul unei republici care cu vechea ei Constituție politică nu mai corespundea noilor dimensiuni ale Statului. Față de anarhia Senatului, lipsa de patriotism a partidelor, corupția senatorilor, pentru salvarea Statului, Cezar ca interpret fidel al unei noi faze în istoria Romei, a impus bazele unui guvern stabil și puternic. Joseph Carcopino a definit admirabil opera lui Cezar: el a întemeiat primul Stat totalitar.

Anarhia republicii romane a început cu Tiberiu Gracus care și-a dat seama ce tristă realitate se ascundea sub sonora formulă: Senatus Populusque Romanus. Tiberiu Gracus a văzut situația Romanilor cari își dădeau viața pentru mărirea Romei iar rezultatul era cum a spus într-un discurs primul agitator al masselor romane: "luptă și mor numai pentru a spori bogăția și luxul celor bogăți; li se spune stăpâni lumii și nu au o palmă de pământ". "Animalele sălbătice ale Italiei au viziunile lor în care să se adăpostească; și acelor bravi cari își varsă sângele pentru cauza Patriei nu le mai rămâne, când se întorc de la luptă, decât lumina și aerul. Fără casă, fără cămin, merg rătăcind ca cerșetorii cu femeia și copiii lor". Se cunoștea că venalitatea împingea pe senatorii romani să sacrifice, cu inimă ușoară, chiar interesele superioare ale Statului. René Grousset, referindu-se la partidele politice ale republicii romane—cele pe care noi le numim de dreapta sau cele pe care le numim de stânga—abundă; nici unul nu stă la îndoielă, în plin război, să facă jocul inamicului și câte odată să pactizeze pe față cu el. Printre oligarhi se găseau senatori cari, multă vreme, au salvat pe Jugurtha; Sylla menajând pe Mitridate în loc de Lucullus și ca să nu colaboreze cu democratul Fimbria îi lasă pe Mitridate să scape. Caton a luat contra lui Cezar apărarea Gallilor și Germanilor, propunând chiar să le predea pe Cezar ca provocator de război. Printre democrați, Sertorius, se aliază oficial cu Mitridate și îi lasă o parte din Asia

Asia, pompieri, doctori, ingineri pe Partii și în Asia lească Asia romană, etc. Îți face impresia că, după cum un partid sau altul este la putere, patriotismul devine o chestie de dreapta sau de stânga".

Această pierdere a simțului de disciplină națională precum și anarhizarea morală a partidelor au preparat climatul necesar apariției dictatorului. Maurice Barrés a găsit o formulă potrivită situațiilor analoge: a cezariza evenimintele. Când sectarismul politic—întunecând dreapta judecată—împinge partidele la acte de flagrant anti-patriotism, inconștient ele sapă mormântul libertății și fac inevitabilă instaurarea dictaturii. Cezar este replica dată anahiei morale a Statului.

De la 134 în. C., când Tiberiu Gracus s'a prezentat candidat pentru a fi ales tribun, a început marea criză a republicii romane, o criză care nu a luat sfârșit decât în anul 31 în. Cr. cu victoria lui Octavian August de la Actium asupra lui Antoniu, și când s'a instaurat definitiv imperiul.

Prima Constituție a Romei antice reprezenta un tot armonios, cu o uniformitate de tendință, fiind de esență pur aristocratică. Prin instituirea Tribunatului, a comițiilor pe triburi și prin atribuirea acestora, la început numai a Justiției politice, iar mai târziu a puterii legislative și a tuturor chestiunilor publice în afară de alegerea magistratilor, natura Constituției romane a fost complet denaturată. Mai rămăseseră numai aparențele vechii Constituții, esența dispăruse, cu toate că Senatul roman continua să aibă mari prerogative. Elementul plebeian a obținut în cursul vremii o preponderanță aproape decisivă, astfel că aristocrația, spre a se menține, a fost obligată să plătească plebei rușinosul tribut al demagogiei.

În timpul lui Scipio-Africanul, marele istoric Polyb având deprinderea specifică Grecilor de a judeca situațiile în lumina teoriilor politice, precum și bazat pe experiența patriei lui în urma atâtor revoluții, a prevăzut că republica romană va pieri din cauza ambiției nefrânate a celor mari și din cauza excesului de putere al tribunilor și al poporului.

Tiberiu Gracus, nepotul lui Scipio-Africanul, care își dăduse seama de procesul unei crize de structură a republicii romane, a vroit să remedieze răul manifest prin restituirea domeniului public a pământurilor aparținând republicii, uzurpate de senatori și să redistribuie aceste pământuri plebeienilor săraci. Scăzând bogăția prea mare și fără titlu legitim a celor mari, reconstituind clasa mijlocie a micilor proprietari cari luptau cu curaj în rândurile armatei, votau cu independență în comiți și fuseseră, până atunci, nervii puterii și al libertății în Roma, s'ar fi evitat convulsivul de mai târziu. Dar senatorii romani se vedeau, prin legile agrare preconizate de Tiberiu Gracus, amenințați în posesia proprietăților Statului pe care și le atribuiseră fără nici un drept și rezistența lor a mers până la asasinarea tribunului turburător al posesiilor lor.

Nepunerea în aplicare a legilor agrare ale fraților Gracus (zece ani după asasinarea lui Tiberiu, fratele lui, Caius a încercat să aducă aceeași schimbare în structura social-politică a republicii) a zădărnicit restaurarea ve-

(Urmează pagina 20.)

(Urine and pagina 21.)

Catilina. Apare însă Cezar și salvează Roma, cu uzurparea lui, de toți Catilina prezenți și viitori.

Cezar era mai în măsură ca oricare alt Roman să cunoască punctele slabe ale Romei, care pierdea din vigoare patriotică pe măsură ce imperiul se realiza. Izvorul acelei admirabile energii romane se ascădea, în locul devotamentului către Cetate apăreau tendințele cosmopolite, scepticismul. Cu toate că Roma absorbise atâtea popoare: Ibericii, Galii, Numizii, Sirienii, Egiptenii, imperiul Partilor, iar Germanii care o îngrijorase multă vreme nu mai reprezentau decât triburi învâlbite, se găsea în fața unei serioase amenințări care era regatul geto-dacic, creiat de Buerebista. Informații ca totdeauna, Cezar și-a dat seama că toate cuceririle romane puteau fi repuse în discuție dacă nu sfărâma din vreme puternicul regat geto-dacic. Pentru un calculator rece, cum era Cezar, nu aventura fi ispită ca să declare războiul, ci logica politicii orientale pe care o ducea.

Imperiul roman, pentru a nu întrerupe procesul de integrare al popoarelor cucerite, avea nevoie ca să nu existe nici un Stat puternic la una din frontierele lui, Stat care

Idele lui Marte

ar fi putut deveni un centru de atracție și, eventual, să poată ralia pe cei refractari romanizării. Faptul că Buerebista oferise sprijin lui Pompei, adică întrezărise posibilitatea de a se amesteca în afacerile interne ale Romei, i-a arătat lui Cezar și valoarea politică a regelui geto-dacic și pericolul pe care îl constituia pentru siguranța imperiului. Cucerirea Daciei devenea, deci, o măsură de apărare.

Dacă în ziua de 13 Martie 44 în Cr. pumnalului lui Brutus n'ar fi pus capăt carierei lui Cezar, războiul ar fi fost declarat lui Buerebista și Roma ar fi avut una din cele mai grele campanii. Este de presupus că superioritatea tehnică ar fi fost de partea Romanilor, dar superioritatea morală a Geto-dacilor ar fi îngreunat campania

lui Cezar. În cazul când Buerebista ar fi fost învingător s'ar fi produs o dislocare a imperiului roman și cine știe care ar fi fost cursul istoriei Europei. Iar dacă Cezar, cum este de presupus, ar fi cucerit Dacia, Geto-dacii intrau în circuitul vieții romane cu 40 de ani înainte de Cristos, adică romanizarea s'ar fi făcut cu 150 de ani înainte de Traian.

Toată istoria noastră ar fi luat alt aspect. O Dacie integrată imperiului roman de la fundarea lui, ar fi fost organizată mult mai puternic și devenit un bastion poate chiar invincibil, s'ar fi opus năvălirilor barbare. În orice caz, nu s'ar fi mai produs părăsirea Daciei sub Aurelian...

Idele lui Marte, pumnalul lui Brutus au schimbat integral evoluția imperiului roman.

O tainică logică a istoriei a decis ca imediat după asasinarea lui Cezar să se producă o conspirație contra lui Buerebista, în care și-a găsit și el moartea.

Idele lui Marte...

P. Ș.

Un pictor roman care n'a văzut România: Florita Macedonski

Acum câteva zile și-a deschis, în Palma de Mallorca, cea de a doua expoziție personală o foarte tânără pictoriță româncă: Florita Macedonski. O fetiță încă aproape, care dovedește însă în pictura ei o surprinzătoare maturitate și o putere de expresie rar întâlnită la femei. Tablourile ei nu luncă niciodată spre acea suavitate feminină înclinată spre nehotărâre, dacă nu chiar spre dulceașă. Dimpotrivă ele sunt construcții viguroase și decise ale unui pictor care are ceva de spus și care știe să-și înfășoaze convingător mesajul lui personal.

Florita nu expune nici peisajii, nici flori, ci numai portrete și compoziții. Nimic ușor, ci numai lucrări care depun și muncă serioasă cer talent îmbelsugat, meșteșug. Lucrările ei nu poartă nici o urmă din stângăciile începuturilor, ci par rodul unei personalități artistice deplin formate. Influența maestrului și tatălui ei-Alexis Macedonski-abia străbate într-unele procedee tehnice, dar Florita știe să le folosească pentru a exprima propriul ei temperament artistic.

Afară de această serioasă maturitate precoce, care n'are nimic de-a face cu exhibițiile copiilor-minune, ceea ce surprinde pe un Român în această expoziție, este și aducerea-aminte de spiritualitatea artistică românească. Fetița aceasta firavă și gingașă s'a născut și a trăit departe de țara bunicului ei-poetul Macedonski—și a străbunicilor ei de care e atât de mândră. N'a cunoscut nici pictura bisericilor din Bucovina, nici icoanele pe sticlă din Ardeal, nici sfintele biserici domnești dela Curtea de Argeș, nici covoarele oltenesti și basarabene. Și totuși în culoarea și chiar în desemnul compozițiilor ei, fie în cele cu teme religioase, fie și în cele cu teme mitologice, străbate o mișcare românească, o voce de la noi, venita pe tainice căi până în penelul Floritei.

În expoziția ei am-am adus aminte de scrierile lui Goga către Ana de Noailles, în care îi aducea aminte de strămoșii ei Brâncoveni. Și strămoșii Floritei Macedonski străbat pe nevăzute poteci în pictura ei; dar nu-i nevoie să-i aducă nimeni aminte de ei, căci pictorița aceasta româncă ce n'a văzut niciodată România, e mai conștient legată de țară decât mulți proaspeți emigranți.

Am fi vrut să reproducem aici una din compozițiile care dovedesc afirmațiile noastre, dar lumina și bucuria culorilor care caracterizează pictura Floritei Macedonski nu se lasă redată în negru. Portretul unei prietene spaniole, Carmen Baiget, pe care îl reproducem, ne poate da cel puțin dovada măestriei desemnului și deplina eleganță a liniilor mari.

Cu expoziția aceasta Florita Macedonski dovedește că nu mai e "un pictor care promite" ci unul care s'a realizat deja și-ceace pe noi ne bucură mai mult-un pictor român și poate chiar un mare pictor român.

Gr. M.

Eugen Dragutescu

Cunoscutul pictor Eugen Dragutescu, despre care am mai avut ocazia să vorbim în paginile acestei reviste, a expus ciclul lucrărilor intitulat "Perugia care lucrează", în sala Brufani din Perugia, între 9 și 24 Iunie din acest an.

Pictorul Dragutescu a expus 24 de lucrări și a avut un desăvârșit succes. Altădată am arătat prețuirea de care se bucură compatriotul nostru în aprecierea criticilor de artă italieni. Și acum, cuvinte elogioase la adresa lui Dragutescu au scris Carlo Vischia, Giovanni Cecchini, Averardo Montesperelli, Virgilio Coletti, Fausto Andreani, etc. Mai jos reproducem două din tablourile expuse, iar în corpul revistei altul.

NOTE PE MARGINEA CARTILOR

D. Murarasu: Istoria literaturii romane

Cu cât trec anii, cu atât începem să ne topim în cea uitării și să ne aducem aminte ca în vis de multe din persoanele cu care am vorbit cândva, am legat prietenii, ne-am ceriat, etc. Profesorul D. Murarasu, un excelent student al universității din București și doctor sorbonard merituos, era și un poet de talent, traducător, căci ne-a dat pe Lucretius într-o fascinantă tălmăcire românească, model de traducere și de simț al limbii. Este unul dintre eminencențele noastre de preț, căci și-a consacrat activitatea să ne dea la iveală pe marele nostru poet sub toate formele: om politic vizionar, pasionat după folclorul neamului, ziarist de frunte, cântăreț în versuri populare, culegător de imagini în florile din câmpul creației populare, pe care l-a cunoscut și iubit ca nimeni altul. Lucrările lui D. Murarasu asupra lui Eminescu, studiile făcute asupra manifestărilor lui diverse, înțelegerea fericită a poetului, tălmăcirea sufletului lui chinat de viitorul Neamului nostru al cărui poet-profet era, toate acestea fac din Murarasu nu numai un cercetător mare, dar un cunosător rar al poetului Eminescu și poeziei lui. Despre naționalismul lui Eminescu s'a ocupat Murarasu și meritul editurii "Carpații" este colosal, că ni l-a predat în mână, căci cum spune în articolul con-

sacrat acestei cărți, dl. Pamfil Șeicaru, Eminescu și opera lui sunt îndreptarul viitoarei noastre vieți, în viitoarea noastră Românie.

Prefața dlui Șeicaru este justă și ținem socoteală de ea, dar, mă gândesc la o istorie literară împărțită pe epoci și scrisă de diverși specialiști, cari nu s'ar putea înțelege între ei, sau, stilistic s'ar depăși unul pe altul și opera ar ieși oarecum slăbănogă. Poate fi scrisă de unul singur o istorie a literaturii, dar să fie scrisă fără zor, intenții, obiectivă și cu multă grijă pentru respectarea fizionomiei epocilor. Șă revenim la D. Murarasu, ca istoric literar.

Lucrarea aceasta a lui D. Murarasu, este împărțită în două volume. Primul volum încadrează epocile unității noastre ca neam prin ortodoxie, limbă și conștiință. Împărțirea este interesantă și ne arată preocuparea autorului de a ne da o expunere clară a materialului.

Judicios explică și Murarasu, că noi, deși latini, nu ne-am apropiat de Biserica Romei, de frica Ungurilor catolici și a politiciilor lor față de noi (pag. 11). Teama de a nu fi înghițiți de Unguri politicește, ne-a împins, din instinct de conservare, spre Slavii meridionali-Sârbi și Bulgari-ca împreună să ne ajutăm a rezista propagandei catolice. Dar greșește și Murarasu

când spune că Biserica Apusului, ar fi încercat nimicirea ființei noastre naționale, a independenței politice, spre a spulbera o viață românească, etc. Probe contrarii sunt statele catolice Polonia și Ungaria, cari au avut epoci de splendoare în istoria, lor, un trecut cultural măreț, fără ca să fi pățit de pe urma Bisericii ceva. Greșește iarăși M. când mereu accentuează că noi n'am avut conștiință națională, ci doar "dor de libertate". Tocmai "dorul de libertate" acesta ne împinge să credem într-o stare embrionară a conștiinței naționale. În mod inconștient am rezistat celor ce-au încercat să ne înghită, dar cu voința fermă de a trăi ca popor liber. Conștiința națională se formează cu timpul, evolutiv, nu ne naștem cu ea, ci ne-o facem. De Sudalavi ne-a legat numai teama de a nu ne pierde ca popor, căci pentru noi, era primejdie mare și valul turcesc din miazăzi, și politica catolică de convertire a noastră, la care se mai adăugau intrigile maghiare, care se spărgau în spina noastră, popor mic și sărac. Limba paleoslavă, limba de cancelarie și biserică, nu ne-au smintit limba noastră strămoșească ce se făcea din doină și calval și solz de pește și care a trăit în munți sau codri (exact ca acum). Limba paleoslavă nu era înțeleasă nici măcar

de bieții preoți care o bodogăneau cum puteau și ei. Poporul nici atât nu pricepea ceva din ea. O importanță a paleoslaviei credem noi-, aceea că prin ajutorul traducerilor ei ne-am apropiat de cultura bizantină (p. 14). În ce privește activitatea artistică, descoperirile dela Curtea de Argeș au demonstrat viu că o influență italiană, a Renașterii, a avut loc înaintea celei bizantine (vezi Draghiceanu, G. Brătianu, etc.). Pe urmă s'au influențat pe lângă biserice școli de pictură națională, desigur, cu maestri influențați de arta bizantină. Mișcarea huseită a avut mare rol în introducerea limbii materne în biserică (Teoria lui N. Iorga) și M. apără această teză și el. Însă nu este de acord că autoritățile săsești și chiar ungurești au ajutat în scop de propagandă în favoarea luteranismului și calvinismului-bănește tipărirea traducerilor în limba română. De sigur că s'au făcut traduceri vechi ce le cunoaștem, în nordul Ardealului, prin ajutorul și propagandă huseită ce fugea de rugul nimicitor, ca să-și ducă mai departe credința lui Ion Huss, este singura explicație că s'au făcut și găsit acolo (pag. 20).

M. dă importanță cuvenită lui Coresi pentru traduceri făcute și crearea unei

(Urmează pagina 22.)

Istoria literaturii române

limbi literare, respectiv limba vorbită între Târgoviște și Brșov.

Începuturile istoriografiei și călugării cari se osteneau cu cronicele, ca și cele populare sunt studiate cu logică, dar teoria „lipsei noastre de conștiință” (det. nă, neam, im-bbi) este o obsesie pentru M. Cu cât intrăm mai mult în epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu, cu atât mai mult se convinge autorul de contrariul celor suținate dăru.

Croniciari Ureche, Miron Costin, Milescu, și restul sunt sugrăviți cu iubire și admirație, la fel și epocile de mărețe culturală.

Ar fi trebuit să se spună că Dosoftei însemnă un moment în poezia noastră fără tradiție. El creează primele versuri inspirate din poezia populară.

Epoca lui Brâncoveanu atât de înfloritoare este bine caracterizată, dar pentru voevodul martir nu prea are simpatie. Figura lui Neculce remarcabilă. Surprinde faptul că nu aminteste nimic despre D. Cantemir, ca membru al Academiei prusiene din Berlin și că învâță la Academia i-au cerut un raportul despre Moldova, iar ca urmare va apărea faimoasa „Descriptio Moldaviae”, opera istorică de mare informație valabilă în vece.

Citim cu plăcere la p. 128 ceva despre influența orientală asupra victii noastre. Proverbele cu care ne fâlim uneori sau ne scuțăm anumite slăbiciuni. În special „Capul plecat de sabie nu-i tăiat”, dar mai bine ar fi să se înțipărească în suferințele noastre versurile marelui Bolintineanu: „Capul ce se pleacă sabie nu-l taie/Dar cu umilță lăsat în trecovalie”. Și mai accentuăm că M. ca „cum au intrat în limba noastră și înjurături murdare pe care școala și educația dintr-o suță de ani n-au putut să le îndărăteze”. Fără comentarii.

Un mare adevăr spune M. cu privire la epoca fanariotă. Citim: „Domnia fanariotă nu e o epocă de umilire fiindcă domni străni ar fi vrut să ne grecezeze, ci fiindcă a oprit din mersul lor ideile marilor croniciari și ale lui Cantemir, anihilând astfel puterea de rezistență spirituală a noastră ca națiune”.

Cu privire la literatura modernă ar fi de făcut unele mici remarcări. De pildă Ierăhță Văcărescu a tradus și adaptat poezia lui Goethe „Gefunden” pentru „Între glădă” a lui Costache Conachi este primul spirit iluminat care accentuează necesitatea limbii și culturii germane pentru educarea și instruirea poporului nostru, scoțându-l dintr-o stare de sălbăcie. Elade Rădulescu este foarte bine prins în multiplele lui urse: acțiune pusă numai în serviciul neamului românesc. Iarș meritorie observarea că Mureșanu s-a preocupat de limbă și cultură. Credem că o caracterizare mai amplă și mai densă asupra lui Gr. Alexandrescu ar fi fost necesară, doar el este primul poet gânditor profund și cu el începe meditația în literatura noastră. Ar fi fost foarte utilă o analiză asupra producției lui de maturitate, care-l deabia conturată. Iar asupra fabulelor s'ar fi putut scrie mai mult, căci cum se vede istoria se repetă.

Lui C. Negruzzi îi atribuie rolul de premergător al unirii românești pe calea culturală. Adevărat, încadrat întru totul programului „Dacia literară” este o mare figură a istoriei literare. Deasemeni cu mult simț, a prins și descris înecuturile grele ale testului nostru. Scriitorii au dus lupta culturală și politică, numai pentru biruința românismului, nu pentru orgoliul personal. De remarcat că M. nu lăsa nici un scriitor în pace până nu-i smulge din operă credința lui despre latinitatea noastră, limba, etc. Și are artelă oezia să închege un stufos capitol asupra preocupărilor de limba românească ale scriitorilor noștri.

Cea mai frumoasă caracterizare o face epocile culturale și eroice în același timp dintre 1840 și 1860 unde descrie pleiada noastră de premergători în frunte cu M. Korașcanu Alexandri, Russu, Negruzzi, Bălcescu și alții și „Dacia literară” mutilată pe rând de cenzura rusă (p. 234-46). Și ce este de admirat că nu sunt niste văzătorii cari se îngroapă între letopisțele neamului și baladele populare, ca să scrie și să compună... Nu. Pozi sunt preocupăți în special de ridicarea victii țărânului, animalizat, la rangul de om edevăst și factor important în viața țării. Premergătorii scrierii nu mai sunt scriitori, oameni politici, sunt apostoli ai Neamului.

Dă o deosebită sferă M. revistelor și poeziei lor arătate în jurul anului 1848. Kogălniceanu este o mare figură a Renașterii noastre românești și M. spune că: „El reprezintă în viața neamului nostru o fericită naștere și o fericită soartă. Înzestrat cu inteligență, cultură, dragoste de muncă organizată, nobilitate de suflet firește, el a avut din închinarea către un ideal, a avut și înfruntările istorice prin care călătorește la lăsa în evidență și să capete valoare, încercându-se în înfruntare. Și mai departe: „Pentru Kogălniceanu națiunea, înțelesul ei ca un individ, își are o misiune de îndeplinit și e ră purtătoare de viață pe care o duce pe pământul măcinat de alungul generărilor”. Pără la aparția lui

Titu Maiorescu domină istoria neamului românesc și intră în legenda poporului.

Același lucru cu Vasile Alecsandri. Iubirea pentru țărâna noastră o serie impresionantă în prefăta „Poeziilor populare”, unde apare crezul lui sfânt pentru dragostea frățească de Neam. Despre Bălcescu spune M. că „Pentru el, ridicarea țărânului însemnă: ridicarea statului român”. Și citează M. din Bălcescu: „...vai de acele nații, unde un mic număr de cetățeni își înfăptuiesc puterea și fericirea lor pe robirea gloatelor. Ele pier...” (p. 246).

Revista „România literară” a lui V. Alecsandri o consideră M. o nouă etapă în naționalizarea inspirăției. Colaboratorii cel mai preț al vremii scriu alături de Alecsandri, care se întrec pe sine. Întreaga creație a marelui bard dela Mircești este dominată de duhul pământului, căci drumul folclorului este deschis și tematica colaboratorilor va fi literatura populară, unde se vede adevărata limbă a poporului român.

M. admiră figura mărească a lui Alecu Russu (Russu este forma pentru strănațate) și mărturisește că: „După Russu, adevărata literatură este expresia victii unui neam, iar naționalitatea este o simplă închipuire dacă nu avem legătură cu tot trecutul părinților noștri”. Cu Bolintineanu, autorul pare să fie cam aspru. Noi credem că în epoca eroică a literaturii românești, când se făcea încă limba, imaginile chiar înprumutate din V. Hugo, sunt încântătoare. Cu câtă admirație vorbește despre inspirația lui Bolintineanu bătrânul Phil. Charles în prefăta poezilor lui „Florile Bosforului”, cari nu pot suferi comparație cu „Les Orientales” ale lui Hugo. Nu tești poezii au toate poemele lor perfecte. Pe urmă din cele două romane ale lui nu putea să scoată altceva decât a scos. Limba este curată, acțiunea condusă destul de bine, personajele conturate, și ră nu uităm că „Elena” este primul roman al literaturii românești, roman social, o frescă a vremii.

Despre Anton Pann afirmăm și noi că nu putea să fie folclorist, când încă nu se știa ce este literatura populară, sau putem spune că nu ajunsese până la el străgutul lui Herder care răcusele Europa. Der este un geniu al Neamului, care a înțeles sufletul lui creator, i-a cules creația și a pus-o în circulație spre a devota astfel gustul pentru producția vie și reală. Afară de aceasta a romanizat cântările nazale orientale, cari n-au nimic cu sufletul românesc și a continuat truda lui Macarie Ieromonahul.

Treplat apare Odobescu, stilist de frunte, care dă nulele minunate ca limbă, dar nu de intensitatea creației lui Negruzzi. Cu Filimon romanul nostru social se înalță dintr-o dată, ca apoi să lase drum deschis lui Duiliu Zamfirescu.

Volumul al II-lea este consacrat „epocii formării idealului artistic”. Caracterizează activitatea lui Titu Maiorescu cu mult discernământ critic, analizând metoda de cercetare estetică a marelui filozof român. Lupta ce-a avut-o cu inamicii ideologici, creșterea lui pozitivă și sfârșitul acestei epocii dominante în literatura noastră. Cu condriul scânteietor zugrăvește figura artistică de poet-profet a lui Mihail Eminescu, genul neamului nostru, așa-l mai actual ca oricând. Aci se vede înțelegerea și dragostea ce-o are M. pentru tema lui. Cunoscăm studiul minunat al lui Gala Galaction, scotit unic prin sensibilitatea cu care înalță pe marele poet. Rândurile lui M. sunt parcă mai vibrante și duioase.

La fel Creangă este tratat, ca și dramaturgul Caragiale. Se reabilitează „Năpasta”, prigonită de critică. Atmosfera împotriva Junimii este temeinic studiată. Revizuirea lui Hasdeu, a autorilor și ziarelor din Ardeal, contra cărora scriese Maiorescu, mai apoi grupul „Revistei Contemporane” și „Literaturii” cu Macedonski în frunte, grupul socialștilor cu Ghera ca teoretician al artei cu tendință (serie în rusă), se traduce în românește și apoi cu care neamul pomnit, prezintă operele românești, cu intenția de a face școala literară, respectiv, să ne învețe ce ră scriem și cum ră apreciem arta). De remarcat introducerea în istoria literaturii a lui P. P. Negulescu, ales estetician și filosof-istoric, apărător al „artei pentru artă”. Criza Junimii o explică amănunțit prin imixtiunea scriitorilor în politică, colaborarea la alte publicații și părăirea lășilor pitorești, cu vadul lor de poezie curială.

Pentru Slavici nu pare să aibă prea mare simpatie M. Ion Ghica este tratat mai mult ca organizator, om de cultură. Iată ce spune Ghica despre critică: „Pentru a fi critic folclorist, călăuz uti artei, trebuie mai întâi cineva să fi citit mult, să fi comparat mult, să fi meditat și mai mult; trebuie totdeauna să aibă gust, creștere bură judecată desă și în scrierea sa analitică trebuie să fie preocupat nu de persoana autorului ci de opera lui” (p. 58). Analizând cu multă atare poezia și proza, dovedind înțelegere pentru clasicul Duiliu Zamfirescu, autorul seriei Comă-

neștenilor, ră-viștitul Delavrancea cu puternica-i operă realistă, Vlahuță un mare postmodernist, dar sclav al unui optimism rărit în viață. Pentru Vlahuță, „poetul are o rîșune de a fi, e o fină superioară în sufletul carei ciocotesc dururile și nădejdele unui popor, dar cuvântul de care se servesc el are o putere cu totul deosebită, capabilă să prefacă lumile” (p. 72).

M. face o subierarhizare a lui Vlahuță fră de D. Zamfirescu. N-o credem potrivită, căci sunt diverse sferele de inspirație, realizările estetice și tonalitățile lor poetice (p. 74).

Ră-nem frumoasă caracterizare a lui G. Coșbuc, din care dăm: „Momentul Coșbuc este în literatura noastră atingea unei împănente culmi” (p. 80).

Analizând minuțios pe prozatorul Caragiale îl denurta lumii că este „creatorul cel mai variat de fințe vii din literatura noastră” (p. 83) și mai la vale „e un artist în lă-timea scriitorului” (p. 84). Sigur că spune un adevăr incontestabil.

Trebuie să apreciem zelul lui M. cu care studiază fiecare revistă ca să ne dea ideologia clară a secolului, pe sfârșit. Predilecția lui M. pentru reviste ne este de mare folos, căci așa ne dăm și noi seama de justul mers al literaturii pe făgășul neamului. Ce-a fost temeinic a meritul sau a durat ani întregi, fiind primit de publicul cititor.

În „Etapa formulelor contradictorii”, M. analizează începutul secolului nou. Acum întâlnim și generația lui Ion Nițor în Bucovina, a veneratului mitropolit Gurie (pe vremuri preotul Grosu) în Basarabia și a fraților armeni C. Belimace, Batzar și Nuși Tulliu (cam urgisă din literatură, fără motiv).

Cu mare putere de observație și accentuăm, cu multă obiectivitate, arată M. începuturile noastre de apropiere de idealul artistic românesc. Începutul epocii semănătoriste, care a însemnat mult în cultura românească, adăncind o ideologie deja trasată de Bălcescu și pașoptiștii noștri este bogat prezentat. Dela gândurile bune și românești curate ale lui Coșbuc și Vlahuță, trecând în vijelioasă conducere a lui N. Iorga (care era firesc să fie și pălimes necrutător) avea să imprime un ideal în inspirația scriitorilor bătrâni și tineri mai ales, și să împingă valul de viață românească spre vadul lui natural. S-au scris pagini de antologie mărească în „Semănătorul” cu care s'ar mândri orice literatură din lume.

Revistele au gloria lor atât cât stau în toată luptei ideologice obiective și în alina călăuză neamului, călăuză în lăsa în revistă cură și achimă obiectivă mare, se pierde. Au fost de mare ajutor pentru clădirea sufletului românesc, călărea lui și pregătirea pentru Marea Unire a Neamului. „Lucesărul”, „Junimea literară” din Cernăuți și „Neamul românesc literar” (ca și cel politic). Viața închinată unui ideal estetic exprimat prin gruparea simbolistă a lui Ovid Densusianu constituie o problemă de istorie literară interesantă. Organul „Viața nouă” sub direcția lui Ervin (O. Densusianu) va cultiva frumosul ani întregi, dar nu va reuși să facă școală. Meritul cel mare îl are pentru că nutrește un ideal panlatin și că dorea cultura românească să fie prinsă în braul limbilor neolatine.

La conducerea revistei „Viața românească” ar trebui adăugat ca fondator și Paul Bujor pe lângă Garabet Ibrăileanu și C. Stere, ideologii poporanismului propagat de cercul „Viața românească”. Pornise cu cei mai buni scriitori în frunte cu Coșbuc, dar dacă fondatorii erau acceptați pentru „simpatia pentru cei aduși la sapă de lemn” apoi nu puteau să se manifeste în opera lor „dușmănia pentru bandiți din clasa conducătoare”. Dela literatură se alungea încet spre lupta și ura de clase. Revista „Convorbiri critice” condusă de M. Dragomirescu, critic autonom deși sub influența lui Maiorescu, obiectiv, subtil judecător al operei nu al omului-scriitor va încerca nu numai să fixeze regulile de critică literară, dar să educeze și publicul cititor spre a înțelege frumosul. Un buchet ales de literatură sau sub flamura revistei.

St. O. Iorif este zugrăvit cu multă delicatitate de M. și ni-l prezintă sub toate fațetele lui, inclusiv mersul traducerii.

Octavian Goga, cântărețul Ardealului încă ușor este arătat în lumina caldă ca poet și ziarist politic. Sunt trecuți în revistă scriitorii minori al vremii dar nu știu de ce l-a fi considerat pe macagiu sau șeful de tren Vasile Pop, lipsit complet de talent și simț ca „poet și prozator”. Literatura demnă de gunoi, nici măcar pentru vistavol și servitoare sentimentale!

Întredevăr P. Cerna se cheamă Panait Stancuoff din satul Cerna (Tulcea) dar niciodată nu și-a menținat sentimentele ostile neamului românesc, ci dimpotrivă a scris o poezie „Zece Mai”, apreciată de critici și public, mult delectată la ocazii. S-a mai scris și altele, „Dună un vese”, „Poporul”, etc. Cred că M. este nedrept cu nelămurirea ce l-o acordă, când plide de nelămurire arată cel care ar trebui, din mers să se înfrățească cu dorurile și durerea noastră” (p. 125). Pe urmă cine ar crede că Crevedia este bulgar, cu numele de Nicolae Cărtă, născut în Crevedia (Vlașca) și cine se poate îndoi de scrisul lui românesc?

Lui D. Nanu îi uită splendida traducere

a operei „Othello” în versuri scânteietoare.

M. Codreanu e tradus bine și mult pe Holand.

Elena Farago, poetă de rang, a fost asidua colaboratoare la „Sburătorul” lui E. Lovinescu.

M. pune bine problema traducerilor vorbind de operele lui Marnu. Intrădevăr acest fin și Pindului a reușit să se ridice uneori la înțelesul originalului prin vocabularul între-urșit în rederea „Iliadei” și a „Odiseii” lui Homer. Poate și comparat cu R. Voss al Germanilor, Harald Lecca a fost un minunat traducător al lui Shakespeare (bucăresc din original, nu din franceză) lucru neremarcat.

M. Sorbul are și „Priznicul Colților” drama puternică, evidentă fiind figura lui Vlad Tepeș, iarș neartă.

„Viața epică a societății contemporane” prin scriitorii reprezentativi ca D. Patrășanu, Cezaban, Gărlăanu, N. M. Beldiceanu, Basarabescu, Hoggă, și mai apoi Bălcescu-Voinăși și Agărbiceanu, este analizată cu simpatie și obiectivitate.

Poezia simbolistă în fruntea căreia stă Ovid Densusianu, mare figură intelectuală și poet, colindă-or cu spiritul „câte limanurile albe, cercetate nume de cel ce se smulge din mijlocul realității lor brănele” este analizată cu simpatie și obiectivitate.

M. Nulescu este considerat un „superficial” ca sensibilitate, lipsit de o concepție rădăcină, frivol... Dar trebuie să se reamenească noutatea ce-o aduce, peste Mădonski sau Densusianu, ambii considerați sim-olști incoeribili, în poezie și o muzicalitate nu ușor de înțeles. La fel egadot este și Stănescu. Pentru Bacovia, iarș nu se arată încântat. M. l recunoaște mijloacele estetice, dar ră-mâne înfricoșat de imaginile lui halucinate. I. M. Răcu pare artist cu posibilități mari de inspirație, în special religioasă.

În epoca de după 1918, după ce România a suferit înfrângere și apoi victorie și r-ntregirea hotarelor, scuturată de frigidă comunismului adobit dintru început, moliă răsuță tot din rărit, și literatura trebuia să se resimă. Infiltrări străne, comuniste, cu intenții de a devia tunul simț al literaturii pământului nostru și apariția unor reviste „de domeniul patologic” cum spune M. începeau să distrugă ce se crease peste timp. Aparăa „Sburătorului” în 1919 trebuie salutată. Aci s'au format iarș o pletoară de scriitori și critici români, cu care ne mândrim. Revistele toate se simt bătrâne. Deviate dela calea lor. Nu mai au colaboratori dealtădă. Nici cititorii nu mai sunt aceiași. Revistele mai non. Litere... Apare în 1923 „Prima”, dar nu mai este ce-a fost înainte ră-boului. Iși continuă viața lor „Junimea literară” dela Cernăuți, „Pagini Basarabene” și „Viața Basarabiei” la Chișinău. „Gând românesc” și „Familia” dela Oradea surfin „lupta românească”.

Mare biruință a poeziei românești: apariția „Gândirii” la Cluj, sub conducerea lui Cezar Petrescu și cu colaborarea lui M. Crainic, Al. Busuioceanu, L. Blaga, V.ctor Ion Popa, Pamfil Șelcaru, Gib Mihăescu, etc. La 6 ani ia conducerea N. Crainic. Deacu se desfășoară steagul și începe lupta... Gândirismul este o formă sufletească de a concepe literatura. Nu Cezar Petrescu a fost ideologul acestei splendide realizări literare românești, ci Nichifor Crainic, Teog și poet. Ce spune el: „Între Dumnezeu ca lăvor al frumuseții și între inima neamului ce aspiră după ea, scriitorul e un mijlocitor. În opera lui vibrează elementele unui acord suprem în care suferințele, de groază vremelniciei, se regăsesc, pentru o clipă măcar, în armonia vastă a infinitului. Căci după toate esteticile din lume arta e ordonată, armonie și strălucire. Și asemenea ei, toate activitățile omenești, hrănite din principiul adevărului, se subțeză și se luminează treptat, în mări efortului de înățăre, pentru a-și mulia vărurile în lumina de sus ca turlele aeriene ale catedrelor” (p. 160).

Ne sunt înfățășiți și literarii gândiriști, cu operele lor, analizate minuțios de autor.

De pre Ion Pillat că-i un clasic. Intrădevăr și ca formă și ca fond.

Nu-mi mai reamintesc bine, dar parcă Adrian Măniu a tradus din Carmen Sylva și G. Hauptmann.

Despre Aron Cotruș, spune M. în 1940 că, original ca fond, virtuoz într-o formă caracteristică și stăpân pe un limbaj cu fărle de granit, Aron Cotruș prin cecece ne-a dat până acum, iarș deschisă calea unor mari pererțe” (p. 170).

Cezar Petrescu, Gib Mihăescu, Matei I. Coragiale, V. Popliian, Bucăți, Victor Ion Popa, etc., sunt prezenți iarș onorabil. Despre nedreptăți tul C. Stere, o mare figură românească, vorbește puțin dar concentrat, cu simpatia care i se cuvine.

S'a omis din grășia volumul „Datorii uitate” al lui Jean Bart, care-i literatura foarte bună. Când pomenim de Gala Galaction, și ca traducător al Bibliei dela 1938, împreună cu părințele profesor Vasile S. Rădu, ne-am amăptă ca să vorbim de acest monument literar scos exact la 300 de ani dela Biblia lui Șerban, cu mei mulțămire, căci constituie o peria literară a literaturii române.

Între repetăm ca și alădă-i vorbind de Artur Erășescu, că „Balada crucii de mes-

(Urmează pagina 23.)

Pamfil Seicaru: Raspuns «Glasului Patriei» robite

Prin de ultima sefune a regimului comunist dela Bucuresti, marea majoritate a publicistilor romanești sau de limba romanească din exil, nu socotit ca este necesar sa se raspunda și încă energie. O voce singurată o publicistă romanească din Germania a pledat pentru atitudinea contrarie: să se raspunda prin tăcere, acțiunea comunistilor nemeritând altă replică. Vocea din Germania a rămas izolată și publicistele exilului continuă după a mea părere, bine fac-să răspundă, să combată, să atace.

Di Pamfil Seicaru a crezut că nu sunt suficiente articolele ce au apărut sau apar pe această chestiune în presa romanească

Istoria literaturii romane

tească» aparține lui Ion Sân Giorgiu, scrisă pentru fratele său pe murele Carpați în 1916, s'a discutat într-un proces literar acest lucru.

Anii de literatură 1930-1940 bogăți în poezii și cărămuri sunt analizați cu precizie, dar ne mira cum nu putut să scape ochiului ager al lui Murărașu, unele elemente valoroase, sau măcar promițătoare. Se pare că criteriul autorului a fost să fie judecați poezii cari au scos un volum măcar, nu și cei ce și-au risipit talentul prin reviste diferite, Lucești și discernământ, lipsesc P. Comarnescu, Lucia Mantu, Valeriu Cărdău cu «Cămburi de lumină» (1938), Ion Tolescu cu «Sânzișana» (1940) apoi Dămișan S. Anou, C. Gane, Pulu Gărcineanu, Nae Ionescu, Ion Foti, Oreste, I. C. Torontu, C. Răuț, N. D. Cocca, Ion Gane, Rodu Cosmin, Romulus Voinescu, George Băgulescu, Savin Constant, Natalia Negru, G. M. Zamfirescu, Volbură Poiră, Adrian Hurmuz, G. Bălanescu, N. S. Gova, etc. Pe urmă dintre critici, Pompiliu Constantin, Vladimir Strănu, Șerban Cioculescu, etc.

Lipsește un index al autorilor. Lipsuri din bibliografia citată (p. 223-8) între cari: E. Lovinescu, Marcu Beza, Ion Sân Giorgiu, P. V. Henes, L. Predescu, P. Papadopol, C. Loghin, N. Timirș, Sc. Strușanu, P. Constantin, chiar N. Zaharia, N. Petrescu, cari n'au apărut posterior lucrării lui M.

Editura «Carpații» a avut gând bun când a luat să tipărească această istorie literară a lui D. Murărașu, căci este plăcută la citit. Într-un autorul s'a gândit să nu îngreuneze lectura cu precizuni științifice, ci mai mult să explice o nouă. Că este vag în multe informații este adevărat dar le tănuia poate prea cunoscute faptele ca să le mai impoziteze memoriei lumii. Tonul literar este pătrat cu demnitate.

Când citim asemenea lucrări și trăim vremile acelea de huzur ale noastre în amintiri, ne vin lacrimi de dor între gene. O lume care trăiește în noi puternic și murim cu ea în suferință. Deaceia sunt vii în inimile noastre amintirile și pământul nostru pentru «sprâncel mioritic este solid» cu «neșterul suflet românesc în ultimile sale adâncimi și despre acest orizont pătrâm undeva, într-un colț înlăcrimat de inimă, chiar și atunci când am încetat de mult a mai trăi pe plaiu, o vară amintire perdisă: «Pe-un picior de plaiu, pe-o gură de rai» (L. Blaga).

I. G. D.

din lumea liberă și că este necesară o desbatere mai largă. Într-o broșură, în care s'a examinate mai multe probleme de trecut și în special de viitor, motiv pentru care a publicat, în colecția C. R. A. B., un «Răspuns «Glasului Patriei» robite».

Ziaristul de prodigioasă activitate care este di Seicaru, face prin a răspunde celor două scrisori publicate în «Glasul Patriei» de către Ionel Pop și Titel Petrescu, scrisori cari, datorită numelor semnatarilor, ar putea avea o influență asupra exililor. Di Seicaru răspunde punct cu punct, bazat pe o bogată documentare, toate afirmațiile celor numiți mai sus. Dea se arăa mult mai sever cu Ionel Pop și mai îngăduitor cu Titel Petrescu, justificându-și această dozare a judecării pe faptul că șeful socialistilor a stat șapte ani la închisoare și a rămas credincios o victorie într-o luptă pentru care a militat din tinerețe—recte cele socialiste—pe când Ionel Pop nu a cunoscut rigorile cenzurilor comuniste și nici nu a fost un om de convingeri, parăsându-le în momentul critic și trecând cu arme și bagaje în ficțiunea de partid a lui Petre Groza. Indiscutabil, cei din exil sunt foarte puțin îndreptățiți să judecăm pe cei din țară, totuși, cred că avem dreptul să fim severi cu figurile proeminente ale politicii romanești dinainte de 23 August 1944. Din acest punct de vedere sunt de acord cu părerea emișă într-o publicistică romanească dela Roma: cei ce au fost șefi, cei ce au ridicat un steag sau au trăit în umbra lui, au datorii mai mari decât cei de rând.

Voiu sărui în această recenzie asupra ultimelor părți a broșurii și anume asupra capitolelor: «Exilul și problemele Statului de mâine», «O felă dilemă» și «Și ne vom întoarce», capitole care dau valoarea broșurii și care ridică probleme nedebătute până astăzi în exilul romaneșc.

Între adevăr, toate publicisticile romanești din exil, de desprețuiește încă, atacă cu curaj edificiul criminei ridicate la București și din acest punct de vedere, există în necăjita presă a exilului, o unitate de vederi. Celace presa exilului, ca și politicienii noștri-politicieni și nu oameni politici—au neglijat, a fost o luare de poziție, mai bine zis o clarificare a pozițiilor lor față de problemele ce se vor pune în Statul român de mâine. Se dătoarește această unui spirit de comoditate, unei abateri de preocupări de acest gen sau mai degrabă unei anchiloze în tipare vechi, în convingerea că nu e cazul să se discute aceste probleme, ele neexistând; în Statul român de mâine vor exista doar probleme, mai grave, acestor probleme li se vor da soluții soluții ce s'au dat până la fatidica dată?

Di Seicaru scrie în broșura ce discutăm că o personalitate spaniolă a denumit—în cunoștință de cauză—pe exilul: cea ornică oprită. Și dacă în multe articole din presa exilului se spune net că lucrurile s'au schimbat și se recunosc că se vor pune noi probleme și vor fi necesare noi soluții, nu numai că nimeni nu s'a gândit să discute problemele și soluțiile, dar din alte articole, din fraze ce scapă controlului, reiese că nu s'a schimbat nimic.

Într-un număr recent al unei publicistici romanești din America, într-un articol, se arată metodele întrebunțate de agenții comunisti. Aceștia vin acasă la exilul și caută să-l convingă să se întoarcă acasă. Li se spune că situația din țară s'a schimbat, că cei din închisori s'au întors la căminurile lor și acumă au casă, automobil și

servitoare. «Cum discuțiile dintre agenți și exilați, nu au fost înregistrate, ne găsim în fața ipotezelor: 1) unul sau mai mulți exilați, au redactat această frază; 2) ea a fost inventată de autorul articolului, și 3) realmente a fost utilizată de agentul sau agenții comunisti. Prin urmare, pentru a ne întoarce în țară trebuie să ni se promită casă, automobil și servitoare. Libertatea cu toate atribuțiile ei conținea mai puțin sau nu conținea deloc, ca să nu mai vorbim de toate imaginile pe care a capabil să ni le evocă cuvântul Patrie».

În cazul că fraza a fost redactată de exilați ce a trimis scrisoarea, înseamnă că nimic nu s'a schimbat în mentalitatea acestor inși, dar mai înseamnă că și mentalitatea autorului articolului e un coșmar oprit, negăsind necesar să i-l ure această frază. În cazul al doilea situația este aceeași iar în cazul 3, situația e și mai gravă: agenții comunisti sunt profunzi cunoscători ai mentalității exilului, își dau seama că nimic nu s'a schimbat în această mentalitate. Pentru a-i decide să se întoarcă în țară, trebuie să li se promită exililor ce au avut înainte de 1944: casă, automobil și servitoare.

Evident că nu se poate totul prevedea dela început. Cei care în broșura di Seicaru vor căuta să găsească împătirea țării pe județe, condițiile ce se cer pentru a deveni prefect—in afară de indispensabila conducută de partid—, numărul circumscricțiilor electorale, etc., vor fi desamăgiți. Acum nu se pot formula decât principile de bază.

Și di Seicaru vorbește de o echilibrare a sferei dreptului public cu a celui privat. Aceasta înseamnă de plano respingerea ideii unui regim dictatorial dar și al unei democrații deșăte. Pentru crearea unui nou edificiu statal romaneșc, va trebui, cu patriotism, să se profite de experiența altor popoare și, tot ce este bun și convine spiritului și intereselor Neamului nostru, va trebui adoptat, ori de unde ar veni. Se pare că cel mai mult am avea de împrumutat dela Anglo-saxoni, dar multe lucruri bune va trebui să luăm dela nazismul defunct și... chiar dela comunisti. Multele sau puținele lucruri bune pe care le vor fi realizat comunistii în țară, va trebui să le menținem, pentru a nu da naștere unei nostalgii a acestor vremuri. Dacă regimul comunist nu va fi realizat nimic bun, cu atât mai bine, dar în judecările ce se vor emite, va trebui multă prudență. Se pare că di Seicaru este de părerea că nu s'a realizat nimic bun de către comunisti și nu se va adapta nimic la statul romaneșc în viitor, deaceia di Seicaru vorbește de sigură distrugere a tot ce este comunist în primele zile, săptămâni și luni după eliberare. Dar odată trecută febra, ce se va întâmpla?

O idee importantă pe care o aduce în desbatere di Seicaru este aceea a necesității creării unei clase mijlocii și o întărire a ei, precum și a tănăimii. În afară de exemplele ce le găsim în sfera frontierelor, în timp și spațiu. Di Seicaru constată că satenicele metode comuniste, clasa care e rezistat cel mai bine a fost cea țărănească în primul rând și cea mic burgheză în al doilea rând. Ca după un cataclism—folosește di Seicaru o frumoasă imagine—trebuie să identificăm ce a rezistat, deci ce a avut viabilitate și celace a fost, dacă nu putred, de slabă consistență. Clasa conducătoare, deci burghezia? No spune di Seicaru, dar o afirm eu: a fost inconștientă! Dacă o analizăm ajungem la concluzia că și merită soarta. A deschis fron-

tierra pe care o apăra—ca totdeauna—nefericita clasă țărănească, a cochetat cu dișmenul ei de moarte, comunismul și, nu numai că a stat cu brațele încrucișate dar a și furnizat funia cu care să fie strângulată. Trebuie să creăm o clasă mijlocie puternică, trebuie să întărim și tănăim, acestea sunt ideile de bază exprimate de di Seicaru. Și când preconizăm crearea unei clase mijlocii, implicit di Seicaru se declară pentru proprietatea privată. Este imposibil de imaginat o clasă mijlocie fără proprietatea funcției sociale a ceea ce în Drept, era formulată și până la 1944.

Întoarcerea la ce-a fost? Existenta unui partid care și spunea «țărăneșc» și care, ajuns la putere, nu a mărit nici cu o cătămă procentul sumei pe care o acorda Banca națională țărănimii? Partid care a alinat durerile acestor robi ai pănăntului—țărănimii—doar cu scrisori lipite pe garduri?

În capitolul «O falsă dilemă», di Seicaru respinge ideea unei înfocări a vitorului Stat romaneșc Kremlinului sau Wall-Street-ului. Nu strălucim ne vor crește, nu la ei vom găsi soluționarea problemelor și nevoilor noastre ci în noi. Este vorba de o întoarcere la formula «Prin noi înșiși-ne? Nicidecum. Nu este vorba de a respinge ideea unei colaborări cu strănătatea ci pe aceea a unei înfocări. Vom colabora cu oricine pe linia intereselor noastre. Nu înseamnă că luptăm pentru a scăpa de un jug, pentru a ne pleca grumazul sub altul, reiese din expunerea di Seicaru. Care Român adevărat ar putea respinge această dărză formulare a unei întreprinderi mândrii romanești?

În capitolul final, di Seicaru își exprimă cu un robust optimism convingerea că ne vom întoarce acasă foarte curând. Ultimele evenimente internaționale par a-i da dreptate.

Personal cred că șiretenia rufă, lipsa de inițiativă și hăărare a popoarelor libere, precum și cangrena comunisă profundă care a atacat organismul unor popoare occidentale, va face să mai străpungă încă multă vreme. Natural, ca orice Român, doresc ca păreriile di Seicaru în acest domeniu, să fie ratificate de evenimente—ca multe altele de altfel—și să ne întoarcem în Patrie cât mai repede.

La sfârșitul acestei recenzii, nu mă pot opri să mă întreb de ce cei ce vor să ne conducă la întoarcere, nu ne spun cum vâd ei Statul romaneșc de mâine. Ne vom întoarce la democrația balcanică, la alegeri truente, la o industrie parazitară în această chestiune comunistii nu au făcut decât să agraveze situația. Ce s'au făcut clasei celei mai sărătoare, țărănimii, la numirea fiilor și nepților la catedre universitare, la revizuirea meritei de agent electoral? După cum se comporă în exil, avem toate motivele să credem că acestea le sunt gândurile. Instituirea unor organe directoare în exil fără să fie nimeni întrebă, nu seamănă ca două plăcuri de apă cu răspunsul dat de un politician regelui Carol I: d-mi numai puterea Măestate și nu te mai îngrij de rezultatul alegerilor?

În celace privește concepția Statului de mâine, presupun conducători de mâine au adoptat comoda poziție a tăcerii. Meritul de a fi atacat aceste probleme de vitor primul, revine di Pamfil Seicaru și nu ne îndoi că această broșură va fi un prilej de meditare pentru mulți.

N. S. G.

* Colecția C. R. A. B. Madrid, 1956.

ECOURI

+ MIȘU DEMETRESCU

În ziua de 8 Aprilie 1956 s'a stins din viață, la Madrid, compatriotul nostru, Mișu Demetrescu.

Mișu Demetrescu a ocupat în țară mai multe funcțiuni înalte, printre care pe aceea de Comisar al Guvernului pe lângă Banca națională iar mai târziu a ajuns Administrator delegat al aceleiași instituții. În strănătate a fost Consilier economic al României la Madrid și Lisabona.

De o g'ngășie sufletească și o delicateță cum rar se întâlnește, discret, modest, Mișu Demetrescu era reprezentantul unei lumi dispărute, mai bune, mai nobile.

Cu câțiva ani înainte de a muri, a simțit nevoia să pună pe hârtie câteva din amintirile lui, zugrăvind o lume de oameni cinstiți, credincioși, cu frica de Dumnezeu și dragostea de aproapele. Pe micii moșieri și negustori—primii negustori romani—Mișu Demetrescu i-a zugrăvit cu o dragoste plină de sfială, cu teamă parcă să nu le turbure somnul de veci. În scrisul lui, Mișu Demetrescu aducea parfumul discret al acelei lumi negustorice, nesfârșită de ambiguitățile bolnave ale contemporanilor.

Primele pagini le-a publicat în revista «Înșirte mărșarite» din Brazilia iar după stabilirea la Madrid, devenise un statornic colaborator al revistei noastre. Paginile publicate de el ne arată un real talent, din nefericire descoperit târziu și această constituție desigur o pagubă pentru literatură romanești.

Îl întâlneam pe străzile Madridului, venea adesea să ne viziteze în modesta noastră redacție unde se încheau discuții lungi în care apărea ca un patriot înflăcărat și totdeauna își exprima părerea că el nu va avea norocul de a se întoarce în țară. Dar țara aceasta îndepărtată, țara micilor lui moșieri și negustori o țara cu dănsul dealungul străzilor însoțite ale capitalei iberice, prin imensul parc Retiro care-i aducea aminte de Căminu, pretutindeni.

Ca și în scrisul lui, în viață, în comportarea cu semenii, Mișu Demetrescu era de o sficțione impresionantă. Toată grija lui era de a nu supăra pe nimeni, de a nu fiign pe nimeni, de a trece neobservat. A murit subit, soarta voină parcă ca și în acest ultim act, Mișu Demetrescu să fie tot atât de sfios, tot atât de discret, cum a fost viața întreaga.

În discursul final în numele Comunită-

ții Românilor din Spania, în fața normăntului deschis al celui ce a fost Mișu Demetrescu, di Aron Cotruș, vorbind de prefeul cum a murit, a întrebunțat această frumoasă imagine: A tras ușa vieții după el încet, cu grija să nu deranjeze pe nimeni. Să-i fie țărâna ușoară!

* Părintele Dr. Petre Popescu, Parohul Bisericii «Buna Vestire» din Montreal, scoate o revistă intitulată «Candela». În numerele publicate până acumă, găsim articole scrise în duh creștin și romaneșc, pentru care Părintele Petre Popescu merită toate laudele.

* La 1 iulie anul acesta, Biserica Sfânta Elena din Cleveland, și-a sărbătorit Jubileul de aur—50 de ani de când a fost pusă piatra fundamentală—, într-un cadru solemn și înălțător. Biserica Sfânta Elena din Cleveland a fost prima biserică romanească clădită pe pământ american. Biserica, în timp de cinci ani de când este condusă de Părintele Mircea Todericiu, a fost reînviată, așa că din ce s'a clădit în 1908, au mai rămas doar temelile și documentele.

Părintele Todericiu ne-a trimis și nouă

un apel, cerându-ne adzeziunea la această aniversare. Necazurile, grijele, nevoile, ne-au împiedicat să o facem la timp. O facem acumă și pe această cale, cerându-ne scuze Părintelui Todericiu și tuturor fraților Români care au participat la Jubileul de aur al Bisericii Sfânta Elena din Cleveland, asigurându-i că Români strănși în jurul revistei și editurii «Carpații», au luat parte cu tot sufletul la comuniunea celor ce s'au strâns locală, într-o atmosferă romanească, ce le-a amintit de plaiurile părăsite demult, plaiuri se vor fi în curând așa cum au fost și mai văltoase de cum au fost.

* Parohia ortodoxă română Sfânta Treime din Los Angeles, California, și-a sărbătorit hramul în ziua de Sfintele Rusalii. Părintele Grigore Coste, pahoul bisericii a invitat cu această ocazie, așa cum frumos se procedează în America, plăstrându-se obiceiuurile satelor din care au plecat Români noștri stabiliți peste ocean, ne toți Români din jur și chiar de mai departe.

Ca totdeauna, Biserica a fost acela care a ținut aprinsă flacăra românimului și

Urmează pagina 24.)

E C O U R I

Y. CLAUDIU ISOPESCU

tot ea este ceea ce luptă din răpădări, prin păstrarea obiceiurilor de acasă, la păstrarea, alături de ea, pe pământ mai mult, o conștiință românească. Așa cum s'a mai spus și altă dată în această revistă, Cu cernitii preoți români din America, merită totuși cinstea lor certurile al căror ecou ajunge și până la noi, să le considerăm lipsite de importanță și să ne ferim de a mai pune ulei peste foc. Români de prelușindem să se roage lui Dumnezeu ca aceste certuri (dintr-o biserică ortodoxă) să înceteze și din anul bisericești ortodox să înceteze și cu puteri unite să luptăm pentru eliberarea Neamului românesc.

• Rugăm pe toți românii care nu voiesc să se aboneze la revista noastră, să restituie numerele primite sau să ne anunțe în scris că nu voiesc să o mai primească.

• Am primit la redacție "Limba noastră" (tabacodur Paralela 1 și a II-a) imprimat la Trieste de dl. Gheorghe Ionescu. Acupra acestei frumoase și importante lucrări vom reveni cu o amplă recenzie în numărul viitor.

• Cu altă ocazie reproducem din Cuvântul de însoțire al lui Basil Munteanu din primul număr al revistei "Anotimpuri", următoarea frază: "Dar, eu sau fără voi, patria trăiește, aguduită de prezența în scrisul ficăruia-patrii cu vechile sale atribute nostalgice, cu tragicul destin actual, cu faloarea ei intrupare în viitor. Ea se învește la fiecare colț de frământ, se ascunde sub fiecare cuvânt, modelează oculte toate gândurile".

În numerele apărute până acum, am căutat această neajidă Patrie pe la toate culturile de frământ, am făcut investigații pe după cuvinte și n'am găsit-o. Mă pregăteam totuși să protestez când am primit ultimul număr. După ce l-am citit, m'am lămurit. Temându-se că să n'o găsim totuși, cu toată grija ce o depun s'o ascundă, scriitorii dela "Anotimpuri" au înscut Patria în formule cabalistice ca "Iacavuu" (dl. Părulescu în Parousia (7) "UAT", "ROT" și "S A H A R B A R T U M B A R D A R" (dl. Caranica în "Orgă"). Pentru că ce nu avut ocazia să se împărtășească cu patrioism dela "Anotimpuri", reproducem ultima parte a acestei "Orgă": "UAT! UAT! UAT! UAT! UAT! Impăreți Domnului deslănțuți fortuni-pădurile de lupte S A H A R B A R T U M B A R D A R! Domnului cel tare cântând Domnului dinamită împingând catereactele roșii. ROT! ROT! ROT! ROT! ROT! Sabaoth! Haos roșu de fulgere. Roșu vinul mâinii. Norii roșii de spade, și munți de capete adrobiți cu preschutere."

Pentru viitoare poezii așugărăm și noi dl. Caranica & Co. o asemenea formă: "SAGAZI CARMAZI CARAUZI! Căci oricum, mai repede ne amintim de Patrie sacană și cărmăuș, decât Șaharbarul și Tumbardarul.

• Ziua de 10 Mai a fost sărbătorită de către românii din America cu fastul cunoscut. În Detroit sărbătorirea a fost organizată de dl. I. Găspar, primul vice-președinte din Comitetul "Unității și Ligi", care a rostit și cuvântul de deschidere. I. P. S. S. Valerian Trifa a rostit cuvântarea festivă, evidențind însemnătatea sărbătorilor naționale și în special a celei de 10 Mai. I. P. S. S. Valerian a arătat că și pentru îndepărtata ramură românească - românii americani, sărbătorile noastre naționale trebuie să fie prilej de împărtășire a legăturilor sufletești, de credință, de lege și de sânge și o iniere a trecutului părinților, moșilor și strămoșilor noștri. I. P. S. S. Valerian a îndemnat pe românii americani să nu uite în rugăciunile lor pe frații lor din Tara noastră.

Di Asociat Fekete, președintele Unității și Ligi și-a anunțat plecarea la Berna pentru a participa la procesul erorilor care au atras atenția lumii întregi asupra suferințelor Patriei noastre prin cunoscutul lor gest, prezenta dăule la Berna fiind o solidarizare a fraților din America cu suferințele actor din Patria înlăntuită.

Di Iosif Crăciun, avocatul Unității și Ligi, într-o frumoasă limbă literară românească a arătat că deși este născut, crescut și educat în școlile din America, căci nu a avut bucuria să vadă "Tara veche-România Mare", socotește că e de datoria lui să-și crească copiii în cultul Neamului ei al Patriei străbune.

Di N. Nida, Președintele Comitetului Național al Românilor Americani a îndemnat pe românii din America să dea tot sprijinul lor luptei de eliberare a Neamului. Din partea exilaților au vorbit Părintele George Preda, parohul catedralei Sf. Gheorghe din Detroit, Părintele Iordăneanu și Di Vasile Postolac.

Cu ocazia zilei de 10 Mai, din partea Episcopiei Ortodoxe române, Părintele Eugeniu Lazăr, în Senatul american, a rostit o rugăciune pentru prosperarea și biruința Americii și eliberarea României robite.

• Di D. Paulescu ne trimite spre publicare, următorul comunicat: Biblioteca "BATUI" și revista "CETATEA LUMINII" de care poartă grija alături cu m'ajula sufletului și-a fixat noua adresă, la Caixa postală No. 7590 S. Paulo Brazilia.

Adresăm rugămintea noastră, în primul loc Bisericii și tuturor înșirărilor noastre de cultură, publicațiilor, scriitorilor și tuturor fiilor neamului nostru, rugându-i pe drumurile strălucite, să-și îndrumese gândul și corespondența către noi, pe această cale.

D. Paulescu

• În ziua de 13 Mai, în sala de festivități a "Casei Naționale Române" din Toronto, în cadrul unui frumos, bogat și variat program artistic cultural, ce s'a desfășurat în fața unei numeroase asistente de români și oaspeți străini, a fost sărbătorită cu mare fast aniversarea zilei de 10 mai, precum și ziua mamei.

• În ziua de 10 Iunie 1950, la Windsor-Canada, s'a sărbătorit aniversarea unui an dela clădirea catedralei Sf. Gheorghe și 30 de ani dela înființarea parohiei, păstorită astăzi de Sf. Sa Părintele Nestorian Clebă. Într-o broșură tipărită cu această ocazie, I. P. S. S. Dr. Teofil Ionescu scrie: "La venirea P. C. Păp, Nestorian Clebă în calitate de cărmăuș sufletească al acestei parohii, s'a pornit un suflu de viață nouă și a format în scurt timp o generație de curajoși de sacrificiu pentru înălțarea unui vis".

• La Windsor-Canada, ziua de 10 Mai anul acesta a fost sărbătorită cu multă însoțire românească, participând românii din Windsor, Toronto, Montreal, N. Hamilton-Canada și Detroit-Stațiile Unite.

La 10 dimineța a avut loc o slujbă la Catedrala Sf. Gheorghe din Windsor, slujbă oficiată de I. P. S. S. Episcop Dr. Teofil Ionescu însoțit de un sobor de preoți iar la 2.30 a urmat un bogat program artistic compus din cuvântări, coruri, recitări, etc.

Serbarea a fost organizată sub auspiciile Episcopiei misionare din Detroit de un comitet care a avut ca președinte pe dl. profesor Valentin Frunză iar ca secretar pe dl. Chirilă Ciuntu.

Printre personalitățile participante, în afară de I. P. S. S. Dr. Teofil Ionescu semnalăm pe Dl. Paul Martin ministru, delegatul Canadei la U. N., dl. Art. Reaume fost primar la Windsor, actualmente deputat, dl. Michael Patrick actualul primar, etc.

În cuvântarea ce a ținut, dl. Ministru Martin a spus că Franța comunistă va lua stăruie în curând și propozițiile îndrăgite vor fi în curând libere.

• Tradiționalul festival pentru aniversarea zilei de 10 Mai, a fost organizat în acest an de către Societatea Culturală "România" în colaborare cu Societatea Ortodoxă Română "Sf. Treime", în saloanele clubului "SESC".

Programul comemorativ s'a alcătuit din cuvântările d-lor prof. GH. Precupeanu (în limba portugheză) și Victor Carap, președintele Societății "Sf. Treime". În numele Societății "România" a vorbit dl. Nic. Iancu-Pălinșanu, insistând asupra însemnătății pentru colonia română din S. Pau-

lo, a zilei de 10 Mai, care coincide cu aniversarea Societății Culturale "România", prima societate românească înființată pe teritoriul Braziliei acum 7 ani. Programul propriu zis s'a terminat cu splendida recitărie a poeziei "Pe rânile trupului tău, țară" a poetului pribeag Nicolas Novac. D-soara Anni Michlan, care a recitat poezia, a fost răsplătită cu aplauze prelungite. Bufetul a fost oferit de d-nese din Societatea "România". A urmat dans - serbarea luând stăruie la miezul nopții. Menționăm, printre alții, pentru munca depusă în vederea reușitei serbării, pe d-nese Florica De Bona, Julieta Dimitriu și dl. Ion Dimitriu, secretarul societății.

ANTICARIAT

• Din înădărinerea unui compatriot dorință de a achiziționa tablouri de pictori români Grigorescu, Steriadi, Tonitza, Luchian, Vermont, Verona, etc., cărți asupra istoriei, artei și literaturii populare române, precum și țesături, costume naționale, rugăm pe cititorii ce ar deține asemenea obiecte să ne facă oferte, trimițând detaliu asupra lor și foto-copii după tablouri, pe adresa revistei "Carpatii", 43, calle Villanueva, Madrid.

• Un Român stabilit în Franța, ar dori să cumpere un costum național feminin. Cine posedă și voiesc să vândă asemenea costum, e rugat să ne scrie, indicând costul, starea lui și, dacă este posibil, să se trimită și o fotografie.

• Intrucât mulți compatrioți ne întreabă unde ar putea găsi discuri românești, le dăm următoarea adresă: N. Stanger, Kronenbergstrasse, 7, Thalwil, Elveția.

• Un compatriot are nevoie absolut de o carte tratând despre electricitate, în limba română. Cine are asemenea carte și voiesc să o vândă, făcând un mare serviciu fratelui nostru pribeag, e rugat să ne-o trimită de urgență, pe adresa noastră, indicând costul ei.

• Cu regret continuăm publicarea numelor compatrioților care au primit cărțile de la pătăreasa sau să le însoțească și să ni se măsoare sa răspundă la scrisorile trimise de cultură:

- Ll. Colonel Ion Lupules, Paris.
- Elena Păcuraru, Canada.
- Ll. Balaceanu Romeo, Suedia.
- S. Ll. Cancea Iuliu, Paris.
- S. Ll. M. Nicolasscu, Spania.
- M. Rotaru, Australia.

EDITURA «CARPATI» ANUNTA

Au apărut:

- ISTORIA ROMANILOR DIN DACIA TRAIANA, vol. I, de A. D. Xenopol, epuizat.
- ISTORIA ROMANILOR DIN DACIA TRAIANA, vol. II, de A. D. Xenopol, 2 dolari U. S. A.
- ISTORIA ROMANILOR DIN DACIA TRAIANA, vol. III, de A. D. Xenopol, 2,50 dolari U. S. A.
- ISTORIA ROMANILOR DIN DACIA TRAIANA, vol. IV, de A. D. Xenopol, 2,50 dolari U. S. A.
- ISTORIA LITERATURII ROMANE, vol. I, de D. Murărașu, 3 dolari U. S. A.
- ISTORIA LITERATURII ROMANE, vol. II, de D. Murărașu, 3 dolari U. S. A.
- POVEȘTI, de Ion Creangă, luxos editat și bogat ilustrat, 4 dolari U. S. A.
- DACIA, de Vasile Părvan, 2 dolari U. S. A.
- NATIONALISMUL LUI EMINESCU, de D. Murărașu, 3 dolari U. S. A.
- POEME PĂRĂ TĂRĂ, de V. Postolac, N. Novac și N. S. Govora, 2 dolari U. S. A.
- DIN CRUCEA PĂDURII, de Ion Tolescu, 1,50 dolari U. S. A.
- RAPSODIA IBERICA, de Aron Cotrus, 1 dolar U. S. A.
- RAPSODIA VALACA, text spaniol, de Aron Cotrus, 0,25 dolari U. S. A.
- PAINTALIA, homenaje al Emperador Trajan, text spaniol, de Vasile Părvan, 0,25 dolari U. S. A.
- ROMANIA, text francez, broșură ilustrată, 0,25 dolari U. S. A.

- PERSECUCION RELIGIOASA EN RUMANIA, de Rev. Alex. Mircea, 0,25 dolari U. S. A.
- OCTAVIAN GOGA, de Pamfil Șelcaru, 0,50 dolari U. S. A.
- INTRE VOLGA ȘI NTRU MISSISSIPPI, de Aron Cotrus, 0,25 dolari U. S. A.
- A. C. CUZA, de Pamfil Șelcaru, 0,25 dolari U. S. A.
- ISPRAVILE ȘI VIAȚA LUI MIHAI VI TEAZUL, de Petre Ispirescu, 0,50 dolari U. S. A.

sub tipar:

- ISTORIA PRESEI ROMANEȘTI, de Pamfil Șelcaru.
- ISTORIA ROMANILOR DIN DACIA TRAIANA, vol. I (ediția II-a), de A. D. Xenopol, 3 dolari U. S. A.
- HAIDUCUL, roman de Bucura Dumbravă.

Vor apăre:

- FUIT QUONDAM ILLIONEUM, A fost cândva cetatea Illionului (Portrete), de Pamfil Șelcaru.
- AMINTIRI DIN COPILARIE, de Ion Creangă.
- IN LUMEA DREPTĂȚII, de Brătescu Voinești.

Majoritatea acestor lucrări se găsesc și în ediție pentru bibliofilii, numerotate și legate în piele. Costul unui volum, 10 dolari U. S. A. Cărțile se pot procura direct dela editură.

Redacția și Administrația:
Calle Villanueva, 43, Madrid.

Abonamente:
Anual: 5 dol. U. S. A.
6 luni: 3 dol. U. S. A.

ES MANUSCRITO. - MARSIEGA, S. A.

CARPATII

Revistă Culturală

Director: ARON COTRUS

Redactor: TRAIAN POPESCU